

T.C.
ORDU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI



ORDU İLİ FATSA İLÇESİ OLUKLU MAHALLESİ HALK
İNANIŞLARI

YAZAR

ELİF DİNLEK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi YETKİN KARAOĞLU

ORDU- 2024

TEZ KABUL SAYFASI

Elif DİNLEK tarafından hazırlanan “**Ordu İli Fatsa İlçesi Oluklu Mahallesi Halk İnanışları**” başlıklı bu çalışma, **28/06/2024** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, jürimiz tarafından **YÜKSEK LİSANS tezi** olarak kabul edilmiştir.

Başkan Prof. Dr. Cenan KUVANCI

İmza

Ordu Üniversitesi / İlahiyat Fakültesi

Üye Prof. Dr. Kenan HAS

İmza

Erciyes Üniversitesi / İlahiyat Fakültesi

Üye Dr. Öğr. Üyesi Yetkin KARAOĞLU

İmza

Ordu Üniversitesi / İlahiyat Fakültesi

ETİK BEYANI

Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

ELİF DİNLEK

ÖZET

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

ORDU İLİ FATSA İLÇESİ OLUKLU MAHALLESİ HALK İNANIŞLARI

ELİF DİNLEK

Din, hayatı kuşatan, belirli kural, emir ve yasakları bulunan, sınırları bazen esnek bazen sert bir şekilde çizilmiş öğretiler bütününe denilmektedir. Halk inançları bu öğretilerin bireysel ve toplumsal hayata taşınan yönünü ifade etmektedir. Bunlar, gelenek içerisinde inanan bireyler sayısınca farklı şekillerde bulunmaktadır. Dinin anlaşılma ve yaşanma şekilleri olan halk inanışlarının bazıları geçmişte yaşandığı haline benzer şekilde bozulmadan, bazıları ise çeşitli etkenlerle yeni bir şekle dönüşerek günümüze ulaşmıştır. Ordu yöresine geçmişte yerleşen Türkler önceki milletlerin kültürel ve dinî miraslarıyla Geleneksel Türk Dini ve kültürüne özgü birtakım inanış ve uygulamaları İslam'ın içinde günümüze taşımışlardır.

Çalışmayla, halk inanış ve uygulamalarının Oluklu Mahallesi'ndeki yaşanma şekillerinin tespiti amaçlanmıştır. Kültürün manevi bir unsuru ve dinin algılanış biçimi olan halk inanışlarının kayıt altına alınması birçok sözlü kültür varlığını korumak demektir. Günümüzde baskın yabancı kültürlerin etkisiyle kaybolmaya yüz tutmuş bazı gelenek ve görenekler gibi çoğu halk inanışının uygulanması da terk edilmiştir. Bu nedenle, çoğu halk inanışı gelecek nesillere aktarılamama ve kaybolma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Bu çalışmada mahallede yaşamakta olan halk inanışlarının aynı âkıbete uğramasına mani olmak için kayıt altına alınıp sonraki nesillere aktarılması amaçlanmıştır. Araştırmayla mahallede yaşanan halk inanış ve uygulamalarındaki geleneksel Türk inanışlarının ve İslam'ın izleri ortaya konulacaktır. Mahalledeki geçiş dönemleriyle ilgili halk inanış ve uygulamalarını tespit etmenin Dinler Tarihi alanına katkı sunacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dinler Tarihi, Halk inanışları, Geçiş dönemleri, Fatsa İlçesi, Oluklu Mahallesi.

ABSTRACT

DEPARTMENT OF PHILOSOPHY AND RELIGIOUS SCIENCES

FOLK BELIEFS OF OLUKLU NEIGHBOURHOOD OF FATSA DISTRICT OF ORDU PROVINCE

ELİF DİNLEK

Religion is a set of teachings that encompasses life, has certain rules, orders and prohibitions, and whose boundaries are sometimes flexible and sometimes rigidly drawn. Folk beliefs express the aspect of these teachings carried to individual and social life. These are found in different ways by the number of believing individuals in the tradition. Some of the folk beliefs, which are the ways of understanding and experiencing religion, have survived to the present day, some of them intact as they were experienced in the past, while others have been transformed into a new form by various factors. The Turks who settled in the Ordu region in the past have carried some beliefs and practices specific to Traditional Turkish Religion and culture with the cultural and religious heritage of previous nations to the present day within Islam.

The aim of the study is to determine the ways of living folk beliefs and practices in Oluklu Neighbourhood. Recording folk beliefs, which is a spiritual element of culture and the way religion is perceived, means protecting many oral culture assets. Today, the practice of most folk beliefs has been abandoned, as have some traditions and customs that are about to disappear under the influence of dominant foreign cultures. For this reason, many folk beliefs are in danger of being lost and not being passed on to future generations. In this study, it is aimed to record and transfer the folk beliefs living in the neighbourhood to the next generations to prevent the same fate. The study will reveal the traces of traditional Turkish beliefs and Islam in the folk beliefs and practices in the neighbourhood. It is thought that determining the folk beliefs and practices related to the transition periods in the neighbourhood will contribute to the field of History of Religions.

Keywords: History of Religions, Folk beliefs, Transition periods, Fatsa District, Oluklu Neighbourhood.

ÖNSÖZ

Her toplumun kendine özgü olan ve milletine kimlik kazandıran kültürel değerleri vardır. Bu kültürel değerlerin yaşamaya devam etmesi onu oluşturan maddî ve manevî değerlerin muhafaza edilmesine bağlıdır. Manevî kültürü oluşturan önemli bir unsur da halk inanışlarıdır. Halk inanışları, yaşanmakta olan dinle uyuşan veya dinin dışında olan kabullerdir. Bu inanışlar etrafında oluşmuş uygulamalar toplumun çoğunluğu tarafından benimsenmiştir.

İnsanın yaşamı içinde geçirdiği doğum, evlilik, ölüm gibi önemli süreçler vardır. Yeni bir dönemin başlangıcı olan bu geçiş dönemlerinde toplum nezdinde kabul gören inanış ve uygulamalar mevcuttur. Yapılan çalışma ile Oluklu Mahallesi'nde mevcut geçiş dönemi halk inanış ve uygulamalarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Mahalledeki sözlü kültür unsuru halk inanışlarının belirlenerek muhafaza edilmesi ve geçmiş ile gelecek arasındaki bağın tesis edilmesi son derece önemlidir.

Bu amaçla yapılan araştırma dört bölüm olarak hazırlanmıştır. “Giriş” kısmı olan birinci bölümde Araştırmanın amacı, önemi, konusu, kapsamı, sorular ve hipotezler, yöntemi ve kaynakları ile ilgili genel bilgiler verilmiştir. “Kavramsal ve Teorik Çerçeve” bölümünde halk inanışı kavramının tanımı, konusu ve kökeni ele alınmış, geçiş dönemi halk inanışlarıyla ilgili giriş mahiyetinde bilgiler verilmiştir. “Yöntem” bölümünde “Araştırmanın Yöntemi, Çalışma Grubu, Veri Toplama Aracı, Verilerin analizi, Geçerlilik ve Güvenilirlik” başlıkları altında çalışma yapılırken nasıl bir yol izlendiği yer almıştır. Dördüncü bölümde Oluklu Mahallesi'nde yapılandırılmamış görüşme tekniği ile elde edilen geçiş dönemiyle ilgili halk inanış ve uygulamalarıyla ilgili veriler değerlendirilmiştir. Çalışma ulaşılan sonuçların değerlendirildiği “Sonuç” bölümüyle tamamlanmıştır.

Araştırmanın ortaya çıkması, oluşturulma süreci ve nihayete ermesinde emeği geçen herkese teşekkür etmeyi borç bilirim. Eleştirileriyle teze katkı sunan jüri üyesi Prof. Dr. Kenan HAS hocama, tez konusunun belirlenmesi ve başvurunun yapılmasında yardımını esirgemeyen Prof. Dr. Cenan KUVANCI'ya, tezin oluşturulmasında, hazırlık aşamasından sonuçlandırılmasına kadar yönlendirmeleriyle beni destekleyen ve cesaretlendiren, bilgi ve birikimlerinden yararlandığım danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Yetkin KARAOĞLU'na, Oluklu Mahallesi'yle ilgili görüşmecilere ulaşmamda yardımcı olan ilahiyatçı Ahmet SUIÇMEZOĞLU'na, çalışmam boyunca maddî-manevî

yardımlarını esirgemeyen eşim Şükrü DİNLEK'e ve çocuklarıma, bulguların elde edilmesi için görüşmelere katılmaktan çekinmeyen OLUKLU MAHALLESİ SAKİNLERİ'ne şükranlarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL SAYFASI.....	ii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar DİZİNİ	x
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xi
KISALTMALAR	xii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	1
1.2. Araştırmanın Konusu ve Kapsamı	1
1.3. Araştırmanın Yöntemi.....	2
1.4. Araştırmanın Soruları ve Hipotezler	3
1.5. Araştırmanın Kaynakları.....	8
2. KAVRAMSAL ve TEORİK ÇERÇEVE	11
2.1. Halk İnanışları	11
2.2. Doğumla İlgili Halk İnanışları.....	16
2.3. Evlilikle İlgili Halk İnanışları	19
2.4. Ölümle İlgili Halk İnanışları	21
3.YÖNTEM	24
3.1. Araştırmanın Yöntemi.....	24
3.2. Çalışma Grubu.....	24
3.3. Veri Toplama Aracı.....	26
3.4. Verilerin Analizi.....	28
3.5. Geçerlilik ve Güvenilirlik	30
4. BULGULAR	32
4.1. Oluklu Mahallesiinde Doğumla İlgili Halk İnanışları.....	32
4.1.1. Doğum öncesi.....	32
4.1.2. Doğum Sırası.....	39
4.1.3. Doğum Sonrası	43
4.2. Oluklu Mahallesiinde Evlilikle-Düğünle İlgili Halk İnanışları	55
4.2.1. Evlilik-Düğün öncesi	55

4.2.2. Evlilik-Düğün Sırası	66
4.2.3. Evlilik-Düğün Sonrası	72
4.3. Oluklu Mahaltesinde Ölümle İlgili Halk İnanışları	75
4.3.1. Ölüm Öncesi	75
4.3.2. Ölüm Sırası	78
4.3.3. Ölüm Sonrası	79
5. SONUÇ.....	91
KAYNAKÇA.....	93
YASAL ÖZEL İZİN BELGESİ	102
ETİK KURUL KARARI	103
GÖNÜLLÜ OLUR FORMU	111
ÖZGEÇMİŞ	112

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Görüşmeye Katılan Bireyler ve Bilgileri.....	25
Tablo 2. Oluklu Mahaltesinde Her Sokakta Doğum, Evlilik ve Ölüm ile İlgili Sorulara Verilen Cevap Sayılarını İçeren Tablo	28

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Oluklu Mahallesi Sarnıç Sokak Mezarlıkları	87
Şekil 2. Oluklu Mahallesi Kocamanoğlu Sokak Mezarlığı	87
Şekil 3. Oluklu Mahallesi Merkez Sokak Mezarlığı.....	88

KISALTMALAR

Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
Eds.	: Editörler
FA	: Fatsa
KA	: Karapınar Sokak
KO	: Kocamanoğlu Sokak
ME	: Merkez Sokak
No.	: Numara
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfalar
S.	: Sayı
SA	: Sarnıç Sokak
Y.	: Yıl
Yay.	: Yayınları

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Ülkemiz birçok kültürel zenginliği barındırmaktadır. Kültürel ve dinî çeşitliliğe sahip bir mahalle olan Oluklu Mahallesi de bu yerlerden birtanesidir. Günümüzde yaşanan hızlı teknolojik değişimler sosyal ve kültürel hayatı da etkilemiştir. Pek çok kültür unsuru bu değişime direnememiştir. Zamanın değişimi, teknolojik imkânların getirdiği etki ile bazı gelenek ve görenekler olduğu gibi halk inanış ve uygulamaları da unutulmaya yüz tutmuştur. Gelecek nesillere aktarılamama ve kaybolma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Sözlü kültürün bir unsuru olan halk inanışlarını kayıt altına almak birçok kültür varlığını korumak demektir. Çalışma alanındaki halk inanışlarının tespit edilmesiyle mahalledeki sözlü kültür muhafaza edilerek sonraki nesillere aktarılacaktır. Araştırmada söz konusu mahallede yaşayan halk inanış ve uygulamalarıyla ilgili zamanla meydana gelebilecek değişiklikler hususunda daha sonra yapılacak çalışmalara ışık tutulacaktır.

Çalışmayla, halk inanış ve uygulamalarının mahalledeki yaşanma şekillerinin tespiti amaçlanmıştır. Bu halk inanışları kayıt altına alınarak gelecek nesillerin geçmişiyle bağ kurması hedeflenmiştir. Mahalledeki halk inanış ve uygulamalarının köklerine ulaşarak mahallede yaşayan kültür öğelerinin (gelenekler-halk inanışları) kökleri ortaya konmak istenmiştir. Oluklu Mahallesi'nde doğum, evlilik ve ölümle ilgili halk inanış ve uygulamaları tespit edilerek Dinler Tarihi alanına katkı sunulacağı düşünülmektedir.

1.2. Araştırmanın Konusu ve Kapsamı

Toplumda hâkim olan kültür maddî ve manevî pek çok unsurdan oluşmaktadır. Her toplumda kendine özgü olan bu unsurlar milletlere kimlik kazandırmaktadır. Milletlerin kimliğinin muhafaza edilmesi kültürel değerlerin yaşamaya devam etmesiyle mümkündür. Din ve inanışlar kültürün manevî bir unsurudur. Nesilden nesile sözlü olarak aktarılan halk inanışlarından birçoğu unutulmuş veya unutulmaya yüz tutmuştur. Araştırmanın konusunu Oluklu Mahallesi'nde unutilan ve günümüzde yaşanmakta olan geçiş dönemi halk inanış ve uygulamalarının buraya özgü şekliyle tespit edilmesi içerir. Araştırma mahalledeki halk inanışlarını kaybolmadan kayıt altına almayı konu edinir.

Araştırmanın çalışma alanını Fatsa İlçesinin Oluklu Mahallesi'dir. Fatsa ilçesinin diğer mahalleleriyle ilgili bir araştırma yapılmamıştır. Araştırmanın kapsamını Oluklu

Mahallesi'nde doğum, evlilik ve ölümle ilgili halk inanışları oluşturmaktadır. Bunların tespit edilmesi amacıyla mahallede geçmişte yaşanan ve günümüzde yaşanmakta olan halk inanışlarına vakıf olan bireyler tercih edilmiştir. Mahallede halk inanış ve uygulamalarını sürdüren, konuyla ilgili bilgisi ve tecrübesi olduğu düşünülen 20 yaş üstü 25 kişiyle görüşülmüştür. Görüşmelerde, katılmak istemeyen ve konuya vakıf olmayacağı düşünülen bireyler kapsam dışı bırakılmıştır.

Araştırma insan hayatının dönüm noktaları denilen doğum, evlilik ve ölüm ile ilgili geçiş dönemi halk inanış ve uygulamalarıyla sınırlandırılmıştır. Araştırma, doğum öncesi, doğum sırasında ve sonrasında; düğün öncesi, düğün sırasında ve düğün sonrasında; ölüm öncesi, ölüm sırasında ve ölüm sonrasında yapılan inanış ve uygulamaları içine almaktadır. Araştırmada geçiş dönemleri dışındaki halk inanışlarına doğum, evlilik veya ölümle bağlantılı ise yer verilmiş, değilse kapsam dışı bırakılmıştır.

1.3. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmanın nasıl gelişeceğini, bilgilerin nasıl düzenleneceğini belirlemek amacıyla resmi ve özel kütüphaneler, konuyla ilgili kitap, araştırma makaleleri, tez, üniversitelerin yayınladığı dergiler ve internet kaynakları incelenerek teorik çerçeve için literatür taraması yapılmıştır. Doküman incelemesi neticesinde oluşturulan kuramsal çerçeve, halk inanışının tanımını, geçiş dönemi halk inanışlarına dair genel bilgileri içermektedir.

Çalışmada literatür taramasıyla beraber nitel araştırma yöntemlerinden alan araştırmasına odaklanılmıştır. Araştırma bulgularının elde edilmesi için yapılandırılmamış görüşme tekniği kullanılmıştır. Uzman görüşlerine başvurularak hazırlanan esnek, açıklayıcı ve açık uçlu sorularla, sohbet ortamında gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde çalışılan sahadaki geçiş dönemi halk inanış ve uygulamalarıyla ilgili bilgilere ulaşılmıştır. Görüşmeler, görüşmeye katılanların kendilerini rahat hissedebilecekleri bir ortamda yapılmıştır. Görüşme formu, önceden ayrıntıları belirlenmemiş esnek sorulardan oluşturulmuştur. Üniversite Etik Kurulu'ndan alınan izinle görüşmeye katılanların ses kaydı alınmıştır. Görüşmelerde gönüllülük esas alınmıştır.

Araştırmanın örneklemini unutulmuş veya günümüze kadar yaşayan ve uygulamaya devam edilen halk inançlarına vakıf olan, veri bulabileceğimiz bireyler oluşturmuştur.

Bu amaçla mahallede halk inanış ve uygulamalarıyla ilgili bilgi ve tecrübeye sahip olduğu düşünülen 25 bireyle görüşülmüştür. Çalışma gurubu 2 tanesi dışında 50 yaşın üstünde ve 11 kadın ile 14 erkekten oluşmaktadır. Görüşmeler esnasında katılımcıların kullandığı yöresel kelimeler parantez içinde mahalledeki söylenişle yazılmıştır. Katılımcılara görüşmenin seyrine göre doğum, evlilik ve ölüm ile ilgili halk inanış ve uygulamalarının bağlantılı olduğu düşünülen diğer inanış ve uygulamalarla ilgili sorularda yöneltilmiştir.

Çalışma alanı ile ilgili verilerin toplanması için ilk başvuru kaynaklarından biri de gözlemdir. Sahada yapılan gözlemlerle mahalleyle ilgili verilerin birinci elden karşılaştırması yapılmıştır. Döküman incelemelerinden elde edilen notlar, görüşme ses kayıtlarının dökümleri, gözlem neticesinde ilk elden yapılan tespitler bir araya getirilerek konu bütüncül bir şekilde ele alınmıştır. Bulgular betimsel analiz tekniğiyle, belirlenen temalar dikkate alınarak özetlenmiş, yorumlanmış ve gruplandırılmıştır. Konuyla ilgili olmayan veriler çıkarılmıştır. Fenomenolojik tahliller neticesinde tarihi-kültürel bağlamları içinde Oluklu Mahallesi'nde halk inançları ve uygulamalarıyla ilgili elde edilen verilerle, mevcut durum ve ifade edilen dini mânâ çözümlenmeye gayret edilmiştir. Bilgiler Dinler Tarihi metodolojisi çerçevesinde objektif, yargılamadan ve tarafsız şekilde değerlendirilmiştir. Dinler Tarihi çalışmalarında antropoloji, sosyoloji, mitoloji, psikoloji gibi bilimlerin verilerinden de yararlanmaktadır. Sosyolojik boyutu olsa da bu çalışma, Dinler Tarihi alanında yapılan bir çalışmadır. Araştırma neticesinde elde edilen bilgiler ve bulgular, Dinler Tarihi alanının yöntemlerinden olan fenomenolojik tahlillerle açıklanmıştır.

1.4. Araştırmanın Soruları ve Hipotezler

Araştırma soruları açık uçlu sorulardan oluşturulmuştur. Sorular, önceden belirlenen temalara uygun şekilde halk inanışlarıyla ilgili katılımcıların bilgi ve deneyimlerine ulaşmaya yöneliktir. Sorular etik kurul onayına sunulmadan uzman görüşüne sunulmuş ve gerklı değişiklikler yapılmıştır. Mülakat için hazırlanan toplam 165 soru 28-80 yaş aralığındaki katılımcılara yöneltilmiştir. Görüşme soruları aşağıdaki gibidir:

“Ordu İli Fatsa İlçesi Oluklu Mahallesi Halk İnanışları” Alan Araştırması
Görüşme/Mülakat Soruları

Doğumla İlgili Görüşme Soruları

S1: Çocuğu olmayan kadının veya çocuk olması isteniyorsa başvurduğu yöntemler nelerdir?

S1a: Bitkisel-hayvansal yöntemler hakkında bilgi verir misiniz?

S1b: Evliya-cami ziyareti gibi yöntemler hakkında bilgi verir misiniz? Varsa uygulamaları nasıl yapılmaktadır?

S2: Erkek çocuk isteniyorsa yapılan uygulamalar nelerdir?

S3: Çocuğun cinsiyetini öğrenmek için ne tür uygulamalar yapılır?

S3a: Fala bakma veya tefeül açma gibi uygulamalar nasıl yapılır?

S3b: Vücutta olan değişimlere göre, önceki çocuğa bakılarak yapılan yorumlar hakkında bilgi verir misiniz?

S3c: Aşermeye göre yapılan yorumlar nelerdir?

S4: Hamile olan kadının sakınması gereken davranışlar nelerdir?

S4a: Düşük olmasını önlemek için neler yapılır?

S4b: Aşerdiğini yemezse, tavuk temizlerse çocukta leke oluşur,

S4c: Evliya beni, gül lekesi olarak tanımladığınız inançlarınız var mı? Varsa bunlar hakkında bilgi verebilir misiniz?

S4d: Bebek tüylü olmasın diye şeftali yememe, yarım dudaklı doğmasın diye tavşana bakmama, nar, çilek yememe vb. inançlarınız var mıdır?

S4e: Anne neye bakarsa bebek ona benzer gibi inanışlar mevcut mudur? Varsa inanış ve uygulamalar nasıldır?

S5: Doğumun kolay olması için neler yapılır?

S6: İstenmeyen bir gebelik gerçekleştiyse neler yapılır?

S6a: Gebelikten korunmak için yapılan uygulamalar nelerdir?

S7: Çocuğun beşiğı veya odasını hazırlama görevi kimindir? Konuyla ilgili uygulamalar nasıldır?

S7a: Doğuma hazırlık için neler yapılır?

S8: Evde davet, Kur'an okutma vb. merasim yapılır mı? Uygulama nasıldır?

S9: Lohusa tabirinin farklı adı var mıdır, varsa bilgi verir misiniz?

- S10: Lohusa kadının dikkat etmesi gerekenler nelerdir?
- S11: Lohusa kadına neler yedirilir? Özel bir yemek veya lohusa çorbası varsa adı nedir?
- S12: Alkarası veya albastı inancı var mıdır? Lohusa kadın bu durumdan nasıl korunur?
- S12a: İki lohusanın karşılaşmaması gerektiği inancı veya benzer inanışlar varsa bununla ilgili bilgi verir misiniz?
- S13: Lohusa kadına cin musallat olursa veya albasması olursa nasıl bir çözüm yolu uygulanır?
- S13a: Kırk basması, al suyu, temas büyü, kırklama gibi inanışlar varsa nelerdir, bunlardan kurtulmanın yolları hakkında bilgi verir misiniz?
- S14: Anne ve bebeği nazardan korumak için yapılanlar nelerdir?
- S15: Doğan bebeğin güzel olması (alınının açık olması, burnunun küçük olması gibi) için yapılan uygulamalar var mı? Varsa nelerdir?
- S16: Göbek bağı ile ilgili uygulamalar nelerdir?
- S17: İsim koyma ile ilgili uygulamalar veya merasimler hakkında bilgi verir misiniz?
- S18: Bebek ölümlerini azaltmak için yapılan uygulamalar nelerdir?
- S19: Çocuk diş çıkarınca yapılan törenler nasıl yapılır? (Diş hediği gibi)
- S20: Sünnet uygulamaları, merasimleri nasıldır?
- S20a: Kirvelik veya benzeri bir uygulamalar nasıl uygulanır?
- S21: Çocuk yürümez ise veya geç yürürse neler yapılır?
- S22: Çocuk konuşmaz ise veya geç konuşursa bu durumda neler yapılır?

Evlilikle İlgili Görüşme Soruları

- S1: Kızların kısmetlerinin açılması için neler yapılır? Konuyla ilgili neler yapılır?
- S2: Kız bulma nasıl olur?
- S2a: Görücü usulü kız bulma nasıl olur?
- S2b: Kız kaçırma olursa isteme, görücüye gitme nasıl olur?
- S2c: Akraba evliliği nasıldır?
- S3: Söz kesimi ile ilgili merasimlerde neler yapılır?

- S4: Nişan takma ile ilgili uygulamalar nelerdir?
- S4a: Nişan bohçası uygulaması var mıdır? Varsa kim kimin için hazırlar?
- S4b: Bu bohçalarda hangi eşyaları almak gerekir?
- S4c: Bohça götürme uygulaması nasıl olur?
- S5: Çeyiz hazırlamada usul nasıldır?
- S5a: Çeyizde hangi eşyayı kimler alır?
- S5b: Çeyiz serme nasıl yapılır?
- S5c: Kız tarafı çeyiz için neler hazırlar?
- S5d: Erkek tarafı çeyiz için neler hazırlar?
- S6: Davetiye ve dürü (hediye) hazırlama hakkında bilgi verir misiniz?
- S6a: Dürü kimlere verilir?
- S6b: Dürüler nelerden hazırlanır?
- S6c: Davetiyenin yanında hediye götürülür mü, neler götürülür?
- S7: Nikâh ne zaman kıyılır?
- S7a: İmam nikâhı uygulaması nasıldır?
- S7b: Nikâh kıymaya özel bir merasim varsa nasıl yapılır?
- S8: Kına uygulaması ne zaman ve nasıl yapılır? Uygulanan gelenekler nelerdir?
- S8a: Kınaya özel kıyafette nelere dikkat edilir?
- S8b: Kınaya erkek tarafı nasıl katılır?
- S8c: Kınada sağdıçın görevleri nelerdir? Sağdıçlık nasıl olur?
- S8d: Kınayı kim karıştırır ve gelinin eline sürer?
- S8e: Kınada ikramlıklar nasıl hazırlanır, varsa ikramları kim alır?
- S9: Gelini evden çıkarma nasıl olur?
- S9a: Gelin evden çıkmadan uygulanan adetler nelerdir?
- S9b: Gelin evden çıkarken uygulanan adetler nelerdir?
- S9c: Gelini evden kim çıkarır, kuşağını kim bağlar?

S10: Düğünde bohça götürme nasıldır?

S11: Düğün nasıl yapılır? Yöreyle özel adetler hakkında bilgi verir misiniz?

S11a: Düğün yemekleri nelerdir, nasıl hazırlanır?

S11b: Atkı uygulaması nasıl yapılır?

S11c: Gelin sadece gelinlik mi giyer? Yöreyle özgü bir gelin kıyafetleri hakkında bilgi verir misiniz?

S11d: Geline takı olarak neler yapılır?

S12: Gelin ve damadın aile ziyaretleri, el öpme merasimi hakkında bilgi verir misiniz?

S13: Düğün sonrası uygulanan gelenekler nelerdir, bilgi verir misiniz?

Ölüme İlgili Görüşme Soruları

S1: Ölümün belirtisi sayılan işaretler nelerdir?

S1a: Bazı eşyaların; baykuş, karga gibi hayvanların ötmesi; tabiat olaylarının; rüyaların; hastada görülen değişikliklerin ölüme işaret etmesi gibi örnekler yörede nasıl algılanır?

S2: Ölümü beklenen hastalar için ölüme hazırlık anlamında yapılan gelenekler nelerdir, bilgi verir misiniz?

S3: Ölüm esnasında kişinin rahat can vermesi için yapılan uygulamalar hakkında bilgi verir misiniz?

S4: Kişinin imanla kabre girmesi için yapılan uygulamalar nelerdir, bilgi verir misiniz?

S5: Ölünün yıkanması, kefenlenmesi ve defin işlerinde uygulamalar nasıldır?

S6: Iskat ve devir (kişinin sağ iken kılmadığı namaz, oruç, kurban, adak, kefarete vb. mükellefiyetlerinin ölümünden sonra fidye ödenerek düşürülmesi) uygulaması nasıldır?

S7: Taziye yemeği duası nasıl yapılmaktadır?

S8: Mezar ziyaretinde uygulanan gelenekler nelerdir?

S9: Yedisi, kırkı, 52'si gibi günlerde yapılan uygulamalar hakkında bilgi verir misiniz?

S10: Ölünün eve uğramaması için yapılan (tabutun altına taş koyulması, eve girmeden ahıra girmek gibi) uygulamalar hakkında bilgi verir misiniz?

S11: Ölünün gözünün açık olması ne anlam ifade eder?

Araştırmanın hipotezleri şöyledir:

1. Sosyal, kültürel, teknolojik değişimlerden etkilenen Oluklu Mahallesi'ndeki geleneksel ve dinî yapı değişime uğramıştır,
2. Kültürel yapının ve dinî anlayışın parçası olan halk inanışları, mahalledeki gelenek ve âdetler gibi kaybolmaya yüz tutmuştur,
3. Oluklu Mahallesi'nde doğum, evlilik ve ölümle ilgili halk inanış ve uygulamalarının yaşamaya devam ettiği söylenebilir,
4. Kültürün sonraki nesillere aktarılması açısından bu halk inanışlarının kaybolmadan kayıt altına alınmasının önemli olduğu düşünülmektedir.
5. Çalışmanın ilgili kısmında geçiş dönemi halk inanışlarının mahallede yaşanmakta olduğuna dâir hipotezlere ulaşılmıştır.

1.5. Araştırmanın Kaynakları

Araştırmanın teorik çerçevesini belirlemek amacıyla ilk olarak literatür taraması yapılmış Ordu İli Halk Kütüphanesi, Ordu Üniversitesi Kütüphanesi ve Fatsa İlçe Kütüphanesi'nde bulunan dergi, makale, tez vb. yazılı materyaller ile halk inanışlarının tanımı, konusu, özellikleri ve geçiş dönemi halk inanışlarına dair genel bilgileri ve örnek uygulamaları içeren dokümanlar incelenmiştir.

Araştırmanın kuramsal çerçevesini oluşturmak amacıyla “Halk İnanışları” başlığı altında derlenen bilgiler için Hikmet Tanyu'nun Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi'nde 1976'da yayınlanan “Dini Folklor veya Dini-Manevi Halk İnançlarının Çeşit ve Mahiyeti Üzerinde Bir Araştırma I”; Sedat Veyis Örnek'in (1995) “Türk Halk Bilimi”; Yaşar Kalafat'ın Milli Folklor Dergisi'nde 1999'da yayınlanan “Türk Dünyası Tarih Çalışmalarında Halk İnançlarının Önemi”; Türker Eroğlu ve Hatice Çiğdem Kılıç'ın Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi'nde 2005 yılında yayınlanan “Türk İnançları ve İnanışlar”; Metin Eren'in Turkish Studies dergisinde 2013 yılında yayınlanan “Halk İnanıcı Kavramının Sınırları ve Sınırlılıkları Üzerine Bir İnceleme”; Durmuş Arık ve Ahmet Hikmet Eroğlu'nun (2020) “Halk İnanışları El Kitabı” kitabı gibi kitaplar ve dergi makalelerinden faydalanılmıştır.

Çalışmanın geçiş dönemi halk inanış ve uygulamalarıyla ilgili kısmında ve bunların kökenine ışık tutmak amacıyla Yaşar Kalafat'ın (1996) “İslamiyet Ve Türk Halk

İnançları” ve (2006) “Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançlarının İzleri”; İbrahim Kafesoğlu’nun (1997) “Türk Millî Kültürü”; Harun Güngör ve Bekir Köylü’nün (2017) “Türk Halk İnanışları Üzerine Notlar”; Durmuş Arık ve Ahmet Hikmet Eroğlu’nun “Halk İnanışları El Kitabı” (2020); Bahaeddin Ögel’in (2020) “Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları”; Ünver Günay ve Harun Güngör (2021) “Başlangıçtan Günümüze Türklerin Dini Tarihi” isimli kitaplarından istifade edilmiştir.

Mücahit Aslan’ın (1998) “XX. Yüzyıl Ordu İlinin Dini Tarihi ve Günümüz İnanç Coğrafyası” tezinde geçmişten günümüze ve özellikle cumhuriyetin kuruluş yıllarından sonra Ordu ilindeki dini yapı incelenmiştir. Ordu ilinin merkezi ve bütün ilçelerinin tarihî, coğrafi, dinî ve nüfusla ilgili bilgileri verilmiştir. En son Ordu ili ve ilçelerindeki dinî yapı (tarikat ve cemaatların çalışmaları) ve nüfusun dinî mensubiyetleri tespit edilmiştir. Fatsa ilçesi ile ilgili tarihî, coğrafi, dinî ve nüfus bilgileri, nüfusun dinî mensubiyetleri varsa tarikat mensubiyetleri konusunda faydalanılmıştır. İlgili tezde Oluklu Mahalesi’ne nüfus bilgileri verilerek değinilmiştir.

Mustafa Arslan’ın (2016) International Black Sea University’de yayınlanan “Doğu Karadeniz’de Gürcü Kültür Unsurları” isimli makalesinde Gürcülerin Doğu Karadeniz yöresinde oluşturdukları kültür ve medeniyetin izleri anlatılmıştır. Doğu Karadenizdeki Türk ve Gürcüler arasındaki ilişkiler incelenerek bu kültürel-sosyal etkileşim neticesinde oluşan yeni kültür oluşumu tespit edilmiştir. Bu etkileşim ve yeni kültür oluşumu ile ilgili tespitler Oluklu Mahallesi’ndeki örnekleriyle benzerlik göstermektedir.

Elvan Dost’un (2018) yayınlanmış “Trabzon ve Giresun Yöresi Çepnilerinde Eski Türk İnanışlarının İzleri” isimli yüksek lisans tezinde Trabzon ve Giresun yöresi Çepnilerinde halk inanışlarının ve bu inanış ve uygulamalardaki eski Türk inanışlarının izleri tespit edilmiştir. Oluklu Mahallesi’ndeki yaşamakta olan Çepni halk inanış ve uygulamalarının tespit edilmesinde bu kaynaktan faydalanılmıştır.

Erol Akkuş’un (2018) yılında yayınlanan “Ordu Efsaneleri” isimli yüksek lisans tezinde Ordu ili ve ilçelerinin tarihi, coğrafyası ve ekonomisiyle ilgili kısa bilgiler verilmiş ve Ordu ilindeki efsaneler bir araya getirilerek değerlendirilmesi yapılmıştır. İlgili tezde Fatsa İlçesiyle ilgili kısa bilgi ve dört efsaneye yer verilmiştir.

Abdulkadir Engin’in (2019) yılında yayınlanan “Ordu Yöresine Ait Halk İnançlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi” isimli yüksek lisans tezinde Ordu ilinin

siyasî ve dinî tarihi incelenmiş, Ordu ilindeki geçiş dönemi ve diğer bazı halk inanışları ve uygulamalarının tespiti ve Dinler Tarihi açısından değerlendirilmesi yapılmıştır. İlgili tezde Fatsa İlçesindeki bazı mahallelerle ilgili çalışma yapılmış olmakla beraber Oluklu Mahallesi bu mahallelerin içinde yer almamaktadır.

Ayşe Öztürk'ün (2020) Karadeniz Araştırmaları Dergisinde yayınlanan “Karadeniz Bölgesi İle Macaristan Kuman Kıpçak Coğrafyasının Karşılaştırmalı Halk İnançları” isimli makalesinde her iki coğrafyada tespit edilen halk inanış ve uygulamalarının karşılaştırması yapılmıştır. Karadeniz Bölgesi halk inanışlarında Artvin, Trabzon, Gümüşhane, Ordu, Rize, Zonguldak, Samsun, Kastamonu, Sinop, Erzurum illerinde tespit edilen halk inanışlarından örnekler verilmiştir. İlgili makalede Ordu iliyle ilgili inanış ve uygulama örneklerinden faydalanılmıştır.

Ordu İli halk inanışları ile ilgili Ordu Üniversitesi ve Ordu Büyükşehir Belediyesi tarafından kolektif olarak hazırlanan (2021) “Tarihi ve Kültürel Boyutlarıyla Ordu I-II” sempozyum kitaplarından II. sinde yer alan Ali Çelik'in “Ordu Çepnilerinde Hayatın Geçiş Dönemlerinden Evlenme” isimli yazısında Trabzon, Giresun, Sinop illerindeki Çepni Türklerinin evlilikle ilgili inanış ve uygulamaları ve daha ziyade Ordu ilindeki Çepni Türkleri'nin evlilikle ilgili inanış ve uygulamaları tespit edilip değerlendirilmiştir. Aynı sempozyum kitaplarından II. sinde yer alan Gökhan Demir'in “Ordu'nun Somut Olmayan Kültürel Mirasından Örnekler” yazısında Ordu ilindeki gelenekler, şarkılar, tekerlemeler, hikayeler, efsaneler, şenlikler, Alevi kültürü, Mayıs yedisi ve Hıdırellez, sayılı günler ve hava tahminleri vb. konularında tespitler yapılmıştır.

YÖK Tez Merkezi, ulusal akademik dergilerin veri tabanı Dergi Park, üniversite yayınlarının web siteleri ve İslâmî Araştırmalar Merkezi gibi veri tabanlarında yapılan literatür taramasında Ordu ilinin ve ilçelerinin tarihi, kültürü, ekonomik- sosyal yapısı ve yöredeki halk inançlarıyla ilgili araştırmalar mevcuttur. Ordu İli ve Fatsa ilçesi ile ilgili yapılan çalışmalar var olmakla birlikte, konu ile ilgili yapılacak daha fazla araştırmaya ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Yapılan taramalarda Oluklu Mahallesi'nde doğum, evlilik ve ölümle ilgili halk inanış ve uygulamaları konusunda tez ve makale çalışması yapılmadığı görülmüştür. Yapmayı planladığımız çalışma Fatsa ilçesi Oluklu Mahallesi'ndeki halk inançlarıyla ilgili ilk araştırma olma özelliğine sahiptir. Çalışmanın alandaki boşluğu dolduracağı, bundan sonra yapılacak olan çalışmalara öncülük edeceği düşünülmektedir.

2. KAVRAMSAL ve TEORİK ÇERÇEVE

2.1. Halk İnanışları

İlk olarak 1846'da İngiltere'de W. John Thomas tarafından kullanılan "Folklor" kelimesi dilimize "Halk Bilimi" olarak tercüme edilmiştir. "Halk Bilimi" sözlükte şöyle tanımlanmaktadır:

*Belli bir ülkede yaşayan halkın kültür yaratmalarını; geleneklerini, âdetlerini, inanmalarını, törenlerini, müziğini, oyunlarını, masallarını, efsanelerini, türkülerini, geleneksel tiyatrosunu, halk hekimliğini, el sanatlarını, konut yapımını, araç-gereçlerini vb. inceleyen bilimdir.*¹

Diğer bir ifadeyle Halk Bilimi bir ülkede veya yörede var olan bir ucu geçmişe bir ucu geleceğe dayanan kültürün tüm unsurlarını inceleyen bilimdir. Halk bilimi kültürün içerisinde yer alan maddî ve mânevî tüm unsurları tespit eder, bölümlere ayırır ve bunlarla ilgili yorumlamalar yapar.²

"Bir bölgede yaşayan halkın, eskiden beri getirdiği inanış ve uygulamalar."³ olarak tanımlanan halk inanışları, halk biliminin alt dallarından biridir.⁴ Hem kültür ile hem din ile yakın ilişki içerisinde olan halk inanışları ile ilgili kaynaklarda çeşitli tanımlamalar yapılmaktadır. Bu tanımlardan bir kısmı şöyledir:⁵

*"Tamamen din olmayan ve dinin tamamen dışında kalmayan halk inançlarıdır."*⁶, *"...Bir toplumda yaygın dinsel gelenek içerisinde geçmiş dinlerden kalan arkaik unsurlardır."*⁷, *"Halkın öyle olduğuna inandığı, kültürünü o yönde geliştirdiği inançlardır."*⁸, *"Tabiatüstü, insanüstü bir gücün, varlığın/varlıkların mevcudiyetine, bunlarla ilgili görev ve kaçınmaların bulunduğu, bunlar riayet edildiğinde yarar"*

¹ Sedat Veyis Örnek, *Etnoloji Sözlüğü*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara 1971, s. 88.

² Sedat Veyis Örnek, *Türk Halk Bilimi*, Kültür Bakanlığı Yay. Ankara 1995, s. 15.

³ Ahmet Hikmet Eroğlu, *Halk İnanışlarına Giriş*, Edt: Durmuş Arık, Ahmet Hikmet Eroğlu, Halk İnanışları El Kitabı, Grafiker yay. İkinci Baskı, s. 19-42, Ankara 2020, s. 22.

⁴ Metin Eren, *Bir Halk Bilimi Kavramı ve Çalışma Alanı Olarak Halk Dini*, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD), S. 28, ss. 149-172, 2018, s. 151.

⁵ Eroğlu, *Halk İnanışlarına Giriş*, s. 13.

⁶ Yaşar Kalafat, *Türk Dünyası Tarih Çalışmalarında Halk İnançlarının Önemi*, Milli Folklor Dergisi, Yıl 11, Sayı 44, Kış 1999, s. 88-90, s.88.

⁷ Metin Eren, "Halk İnançları" Kavramının Sınırları ve Sınırlılıkları Üzerine Bir İnceleme, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 8/13 Fall 2013, p. 857-865, Ankara-Turkey, s. 857-865, s. 857.

⁸ Durmuş Tatlılıoğlu, *Türkmen İnanışları (Halk İnançları)*, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı4, s.151-166, Sivas 2000, s. 153.

sağlanabileceğine, ihlal ve ihmal edildiğinde zarar görüleceğine inanmadır."⁹

Tanımlardan anlaşılacağı üzere inanç ve kültürle iç içe geçmiş olan halk inanışları geniş kapsamlı bir kavramdır. Halk inanışları geniş bir alanı kapsadığından dolayı yaşanmakta olan dinin hoş karşılamadığı bazı inançları da bünyesinde barındırmaktadır. Hatta bazı yörelerde halk inanışları, hurafe ve batıl inanç olarak kabul edilmektedir.¹⁰

Hikmet Tanyu¹¹ (1976)'da şöyle demektedir:

*"Hiçbir zararı olmayan; manevi telkinle ümit ve teselli vererek faydalı olabilecek, hayatı manalandıran, çeşitlendiren, güzelleştiren; ne zararı ne de faydası olmayan; İslâmî temelle çatışmayan, ona aykırı olmayan; İslâmî temelle uzlaşan, kaynaşan; İslâmî esaslara aykırı düşen; ilimle, ilmî verilerle çatışmayan; ilmî temellere aykırı olan inançlar."*¹²

Görüldüğü üzere halk inanışlarının içeriğini sınırlandırmak mümkün değildir. "*Halk inanışları, halkın yaşanan gerçek dinî hayatını yansıtırlar.*"¹³ Aynı zamanda halk inanışları, içerik itibarıyla yaşanmakta olan ana akım dinden farklılık göstermektedirler. Yaşanan dinin tamamen dışında olmayan halk inanışları, yaşanmakta olan dinin bizzat kendisi de değildir. Halk inanışları, Dinler Tarihi'nin inceleme konusu olarak, var olan inançların resmî dinî anlayışla uzlaştırılmış biçimidir. Halk inanışları, insanların yaşanan dinden etkilenerek en çok benimsediği kısımlardır.¹⁴

Özetlemek gerekirse, halk inanışları denilince tek bir araştırma alanı, tek bir konu anlaşılmalıdır. Halk inanışları halkın yaşanan gerçek dini hayatını konu edindiği gibi, bu dinî uygulamaların gelenek ve görenekler yoluyla aktarılma biçimlerini, bilim tarafından açıklanamayan doğaüstü inançlarını, ana akım dini anlayışın reddettiği

⁹ Eroğlu, *Halk İnanışlarına Giriş*, s. 21.

¹⁰ Eroğlu, *Halk İnanışlarına Giriş*, s.14.

¹¹ Hikmet Tanyu (1921-1992): Çalışmalarıyla Türk dini tarihi ve Türk kültürüne katkı sağlamış Dinler Tarihçisidir. Dinler Tarihi alanında Türkiye'de ilk doktora yapan ve bu alanda ilmi çalışmaları akademik olarak başlatan ilk kişidir. Hikmet Tanyu, Dinler tarihi alanında yapılan çalışmaları genelden özele kaydırmış ve akademik düzeyde alan çalışmaları yapmıştır. Dinler tarihi alanında "Dinler Tarihi Araştırmaları, Yehova Şahitleri, Türklerin Dini Tarihçesi" kitaplarından sadece birkaç tanesidir. Kitaplarının yanında dergi, gazete ve kongrelerde ilmî ve siyasi birçok inceleme, araştırma makaleleri yayınlanmıştır. İslam Ansiklopedisi ve Türk Ansiklopedisi'nde Dinler Tarihi ile ilgili maddeleri yazmıştır. Yalnız Dinler tarihi alanında değil farklı alanlarda yazdığı kitapları ve makaleleri de mevcuttur. Bu alanda kıymetli ilim adamları yetiştirmiştir. Bkz. Sami Kılıç, *Hikmet Tanyu'nun Hayatı ve Eserleri*, Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C. 1, S.1, s. 225-240, 1996, s. 225-229.

¹² Hikmet Tanyu, *Dini Folklor veya Dini-Manevi Halk İnançlarının Çeşit ve Mahiyeti Üzerine Bir Araştırma*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Ankara Üniversitesi Basımevi, C.21, S.1, s. 123-142, Ankara 1976, s. 141.

¹³ Kalafat, *Türk Dünyası Tarih Çalışmaları*, s. 88.

¹⁴ Eroğlu, *Halk İnanışlarına Giriş*, s. 23.

inançlarını, bütün bu kaynaklardan beslenen inançların yaşamakta olan pratik uygulamalarını içermektedir.¹⁵

İçerikte olduğu gibi köken itibariyle halk inanışlarının ortaya çıkışları da çeşitlilik göstermektedir. Halk inanışlarından bazılarının ortaya çıkışları telkin ve tebliğ yoluyla olmuştur. Bunlar ahlak, doğruluk, hürriyet gibi felsefi düşünce ve doktrinlerin belirlediği inanışların telkiniyle ve bunların halk tarafından benimsenmesiyle ortaya çıkan inançlardır. Bununla beraber, peygamberlerin halka tebliğ ettiği esasların halk tarafından benimsenip yaşanmasıyla oluşan inançlar da vardır. Halk inanışlarının şekillenmesinde orada yaşayan insanların bu telkin ve tebliği nasıl anlamlandırdıkları ve nasıl yorumladıkları da etkilidir. Halk inanışları yalnız geçmişte yaşayan dinlerden ve felsefelerden doğmazlar, yaşayan dinlerin ve felsefelerin insanlar tarafından algılanış şekline de doğarlar. Bunlara ilaveten, kökeni belli olmayan halk inançları da mevcuttur. Bunlar toplum tarafından benimsendiği halde kaynağı, nerede, ne zaman ortaya çıktığı bilinmeyen inançlardır.¹⁶ Bu inançların halk inancı halini alması ise insanların onları geçmişten bu yana yaşamaları ve yaşadıklarından olumlu sonuç alınmasıyla gerçekleşmektedir. Böylece bu tecrübeler çoğunluğun kabul ettiği inançlar haline gelmekte ve halk arasında yaygın bir inanca dönüşmektedir.¹⁷

Diğer bir taraftan pek çok kaynaktan beslenen halk inanışlarını tek bir alan araştırmasına hapsetmek mümkün değildir. Halk inanışlarının dini, sosyal, psikolojik ve kültürel pek çok boyutu bulunmaktadır. Bu anlamda halk inanışları araştırmalarında disiplinler arası bir yaklaşımı göz önünde bulundurmamak gerekmektedir.¹⁸

Halk inançları kendine has bazı özelliklere sahiptir. Bu özelliklerden ilki, halk inanışlarının durağan bir yapıda olmamasıdır. Farklı kültürlerle tanışılması yeni inançların, doktrinlerin toplum hayatına girmesiyle halk inanışlarına yenileri eklenebilmektedir. Bu yeni inanışlar, fark edilmeksizin zamanla ve çoğunluğun kabulüyle toplumun ortak değerleri haline gelmektedir. Kalafat (1999)'ın ifade ettiği gibi "*Halk inanışları sürekli yenilenmektedir.*"¹⁹

¹⁵ Ahmet Hikmet Eroğlu, *Türk Halk İnançlarının Güncel Değeri*, Birinci Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayına Hazırlayanlar: Yunus Koç Serdar Sağlam, Cahit Gelekci, s.87-97, Ankara 2006, s. 87.

¹⁶ Tatlıoğlu, *Türkmen İrımları (Halk İnançları)*, s. 152.

¹⁷ Yaşar Kalafat, *Türkiye'de Halk İnançları ve Alevilik*, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, Sayı 9, s. 15-20, Bahar-Mart 1999, s. 15.

¹⁸ Eroğlu, *Halk İnanışlarına Giriş*, s. 22, 25.

¹⁹ Kalafat, *Türk Dünyası Tarih Çalışmaları*, s. 88.

“*Halk inançları, hâkim dini söylemin dışındaki inançları da içerir.*”²⁰ Halk inançları yaşanmakta olan dinin dışında kabul edilen bazı inanışları içinde barındırır. Halk inançlarının içinde yer alan bu inanışlar, onların küçümsemesine neden olmaktadır. Bu küçümsemenin nedeni ise yaşanan dinin dışındaki inanışların akılla izah edilememesi, bilimle çelişmesi veya dinin reddettiği inançlar olmalarındandır. Lakin halk inanışlarıyla ilgili kesin sınırlar koymak, “doğrudur veya doğru değildir” değerlendirmesi yapmak mümkün olmaz. Aynı veya benzer bir inanışın veya uygulamanın geçersizliği inanca veya yörelere göre değişebilir. Hatta bir yöredeki bazı insanlara göre geçersiz kabul edilen bir inanış veya uygulama aynı yöredeki diğer insanlara göre geçersiz kabul edilmeyebilir. Bu nedenle bir inanç veya uygulamanın geçersiz olup olmadığı ile ilgili değerlendirme yapmak görecedir. Bir kısım insanlar tarafından geçersiz kabul edilse bile halk inanışları, insanların çoğunluğunu etkisi altına alma özelliğine sahiptir. Eğitim düzeyi ne olursa olsun halkın büyük bir kesimi halk inanışlarının etkisi altındadır.²¹

Halk inanışları yaşanmakta olan dinin bir unsuruyla bütünleşerek devamlılık gösterirler. Halk inanışlarının devamlılığı merasimler, bayramlar, kutlamalar ve çeşitli şekillerde toplum tarafından desteklenir. Desteklenen ve kabul gören halk inanışları varlığını devam ettirir. Bu şekilde benimsenmemiş ve desteklenmemiş bir halk inanışı yıllar geçtikçe ya tamamen unutulur ya da bu inanışın bıraktığı izler toplumda dinin bir motifi olarak yaşamaya devam eder.²² Bu nedenle halk inanışlarıyla dinlere ait inanışları birbirinden ayırmak oldukça zordur.²³

Halk inanışlarının diğer bir özelliği ise yeni bilimsel gelişmeler yaşandıkça zayıflaması ve ortadan kalkmasıdır. Bir inanış yeni yapılan keşif ve icatlarla, ortaya çıkarılan bilimsel bulgularla çelişiyorsa artık toplumda kabul görmeyebilir. Veya yeni bilimsel bulgular insanların bir alandaki ihtiyacını karşılıyorsa bu amaçla kullanılan halk inanışı zayıflamaya başlamıştır. İnsanların korku veya kaygılarını gidermeye yönelik olan inanışlar buna örnek verilebilir. Bu inanışlar kaygı ve korkuların sebebinin

²⁰ Eren, “*Halk İnanıcı Kavramı*”, s. 860.

²¹ Eroğlu, *Halk İnanışlarına Giriş*, s. 23-24.

²² Türker Eroğlu ve Hatice Çiğdem Kılıç, *Türk İnançları ve İnanışlar*, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, S. 49, s. 750-770, Yıl 2005. s. 753.

²³ Tatlıoğlu, *Türkmen İnanışları (Halk İnançları)*, s. 152.

bulunmasıyla, giderilmesiyle ortadan kalkmakta veya uygulaması farklı bir şekle bürünerek devam etmektedir.²⁴

Halk inanışları toplumdan topluma, yöreden yöreye farklı biçimlerde görülebilirler. Halk inanışlarının içerik ve biçimlerinde görülen bu farklılıkların nedeni, insanların dinin anlaşılmasında ve yorumlanmasında yaşadıkları farklılıktan kaynaklanmaktadır. Dinin anlaşılması ve yorumlanması bir coğrafyadan başka bir coğrafyaya, kültürden kültüre farklılık göstermektedir. Dolayısıyla coğrafya ve kültür farklılıkları, anlayış ve algılayış farklılıklarını da beraberinde getirmektedir.²⁵

Halk inanışlarındaki bu farklılaşmanın bir nedeni olarak, milletlerin kendi kültür ve medeniyetlerinden getirdikleri inançların etkisi de gösterilebilir. Mesela diğer dinlerle tanışmadan evvel Geleneksel Türk Dini'ne inanan Türkler, İslam'ı bu kültür ve inanç birikimlerini katarak yorumlamıştır.²⁶ Türkler İslam'ı kabul ettikten sonra kendi inançlarını, kültürlerini tamamen bırakmamıştır. İslam'ın içerisinde Geleneksel Türk Dini'nin izleri bulunmaktadır.²⁷ Lakin Türklerin hepsinin İslam'a girmeden evvel aynı inanca ve kültüre sahip olduğunu söylemekte doğru olmaz. Türkler İslam'a girdikten sonra önceki inançlarının farklı olmasından dolayı, yeni dinleri aynı olsa da inanış ve uygulamalar farklılık gösterebilmektedir.²⁸

Halk inançlarının belirleyici özelliklerinden birisi de onu diğer milletlerin halk inanışlarından ayırt eden özelliklere sahip olmasıdır. Çünkü her toplumun kendine özgü âdet, gelenek, görenekleri, davranış kuralları, edebiyatı, kültürü, mimarisi, sanatı, inançları vardır. Bütün bu unsurlar bir millete kişilik kazandıran hem de onu diğer milletlerden ayıran özelliklerdir. Bu unsurlar her toplumda o millete özgü şekilde yaşamaktadır. Bu nedendir ki halk inanışları millî bir özelliğe de sahiptir.²⁹

Bütün bu özelliklerinin yanında halk inanışlarının bir özelliği de zor değişmeleridir. Bazı inanışlar geçmişte yaşanmış tecrübeler sonucu şekillenmiştir. Bu inanışlarla ilgili olumlu yaşantılar onu vazgeçilmez kılmıştır. Bu halk inanışlarını oluşturan asıl neden zamanla unutulmuş olsa da toplumda bıraktığı izler varlığını devam ettirmiştir. İnsanlar bu inancın kaynağını ve nedenini sorgulamadan toplum içinde geçmişten beri var olan

²⁴ Eroğlu, *Halk İnanışlarına Giriş*, s. 24, 26.

²⁵ Muatafa Ünal, *Türk Medyasının Halk İnanışlarına Bakışı*. Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi, S. 16, s. 43-67, 2004, s. 63.

²⁶ Eroğlu ve Kılıç, *Türk İnançları ve İnanışlar*, s. 767.

²⁷ Tatlılıoğlu, *Türkmen İrımları (Halk İnançları)*, s. 152.

²⁸ Kalafat, *Türkiye'de Halk İnançları ve Alevilik*, s. 15.

²⁹ Tatlılıoğlu, *Türkmen İrımları (Halk İnançları)*, s. 153.

bu inancı yaşamaya devam etmiştir. Bundan dolayı halk inanışları değişmezlik özelliği taşımaktadır.³⁰

Sonuç olarak halk inanışları eski çağlardan beri ana akım dinin dışında kabul edilen unsurları bünyesinde barındırdığı gibi, kurumsallaşmış dinin anlaşılma ve yorumlanmasına ait motifleri de içerisinde barındırır. Toplumların yabancı kültürlerle teması ile yeni inanışları da içine katarak; insanların çoğunun benimsemesi ve yaşamasıyla gelecek nesillere aktarılmış ve günümüze kadar ulaşmıştır.³¹

2.2. Doğumla İlgili Halk İnanışları

Tarihî süreç içerisinde insanoğlunun, geleneksel dinlerin muhatabı olduğu bilinen bir gerçektir.³² Tarihi, insanlık tarihi kadar eski olan bu dinler, insanı yaratılmış her şeyden farklı, ilâhî özelliklere sahip bir varlık olarak kabul etmektedir.³³ İnsana verilen bu kıymet ve değer, insan hayatının bazı dönemleri için bir kısım inanç uygulamaların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu dönemlerden birisi de doğumdur.³⁴ Yeni doğacak bebeğin anne-babası ve etrafındakiler bebeğin sağlıklı doğması için bazı hazırlıklar yapmaktadır. Doğum esnasında ve sonrasında yaşanabilecek her türlü olumsuzluktan bebeği korumak ve onun sağlıklı hayatına devam etmesini sağlamak amacıyla bir takım önlemler alınmaktadır. Bu durum, doğum öncesinde, esnasında ve sonrasında çeşitli inanış ve uygulamaları ortaya çıkarmaktadır.³⁵

Türklerde, doğum ile ilgili inanış ve uygulamalar kadının hamileliğinden önce başlamaktadır. Kadının hamileliği için adak adamak, kutsal yerleri ziyaret etmek, çaput asmak, açları doyurmak bu uygulamalardan bazılarıdır.³⁶ Türklerde, hamileliğin başlamasıyla, doğum sırasında ve sonrasında anne ile bebeğin kötü ruhların etkisine maruz kaldığına inanılmaktadır. Türk halk inanışlarında ruhların kötülüklerinden

³⁰ Tatlılıoğlu, *Türkmen İrımları (Halk İnançları)*, s. 153.

³¹ Eroğlu, *Türk Halk İnançlarının Güncel Değeri*, s. 87.

³² Baki Adam, *Yahudilerde Din ve Gelenek Üzerine*, İslami Araştırmalar Dergisi, C. 6, S. 1, ss. 44-51, s. 44, 1992.

³³ Şevket Özcan, *İnsana Verilen Değer Ekseninde Çeşitli Dinlerde İnsan: Dinler Tarihi Açısından Karşılaştırmalı Bir İnceleme*, Dini Araştırmalar, C. 19, S. 48, ss. 203-224, s. 205, 2016.

³⁴ Mustafa Güre, *Dinlerde Geçiş Ritüelleri (Doğum, Evlilik ve Ölüm)*, 1.Basım, Gece Kitaplığı Yay. 2022, s. 4.

³⁵ Ahmet Hikmet Eroğlu, *Geçiş Dönemleri ile İlgili İnanışlar*, Edt: Durmuş Arık, Ahmet Hikmet Eroğlu, Halk İnanışları El Kitabı, Grafiker yay. İkinci Baskı, s. 258-279, Ankara 2020, s. 259.

³⁶ Yaşar Kalafat, *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri*, 5. Baskı, Babil Yayıncılık. 2006, s. 127.

korunup bebeğin anne karnında gelişmesi, sağlıklı dünyaya gelmesi ve büyümesi için çeşitli inanış ve uygulamalar mevcuttur.³⁷

Geleneksel Türk Dini'nde tek Tanrı inancı olmakla beraber, Tanrı'nın yardımcıları olan koruyucu iyelere³⁸ de inanılmaktadır. Bu inanışa göre umay³⁹ adı verilen koruyucu iye, doğum sırasında ve sonrasında çocuk büyüyene kadar anne ile çocuğu korumakla görevlidir. Türklerde İslam diniyle beraber iyenin yerine melek inancı dâhil edilmiştir. Doğum yapan kadınları ve çocukları meleklerin koruduğu inancı mevcuttur.⁴⁰ Öte yandan Türklerde koruyucu iyeler gibi yeni doğum yapan kadınlara ve bebeklere zarar vereceğine inanılan kara iyelerin varlığına da inanılmaktadır. Bu kara iyelerin yörelere göre farklı isimleri bulunmaktadır.⁴¹

Türk toplumlarında çocuk sahibi olmak önemli bir olgudur. Dede Korkut Hikâyelerinde çocuk sahibi olmayanların Tanrı tarafından hor görüldüğü dolayısıyla toplum tarafından da hor görülmeleri gerektiği belirtilmektedir.⁴² Türk kültüründeki çocuk sahibi olmakla ilgili beklenti Türkiye'nin çoğu yöresinde benzer şekildedir. Çocuk sahibi olan eşlerin saygınlığının artması, eşlerden daha çok kadının maruz kaldığı kınanma ve küçük görülme çocuk sahibi olmakla ortadan kalkmaktadır. Türkiye'nin farklı yörelerinde eşler çocuk sahibi olmak amacıyla benzer yöntemlere başvurumaktadırlar.⁴³ Tıbbî yöntemlere ulaşmanın zor olduğu geçmiş dönemlerde çocuk sahibi olmak için yapılan uygulamalar, günümüzde tıbbî yöntemlerden ümidini kesmiş eşlerin başvurduğu yöntemlerle aynıdır. Çocuk sahibi olma isteğiyle uygulanan bu yöntemler çeşitli inanışları da meydana getirmiştir. Çocuk sahibi olmak isteyen çiftlerin bazıları dinî

³⁷ Abanoz Küçük, *Doğu Karadeniz Yöresi Doğum Sonrası İnanış ve Uygulamalarında Cadı/ Obur*, Karadeniz, Y. 3, S. 12, ss. 123-136, 2011, s. 125.

³⁸ İye: Eski Türklerde yer, su, taş, ağaç ve dağların ruhları olduğuna inanılmaktaydı. Bu ruhlardan iyilik getirenlerin "iyi ruhlar/ iyeler", kötülük getirenlere "kara ruhlar/iyeler" olduğuna inanılmaktaydı. Bkz. Hamza Karaoğlan, *Ruhla İlgili İnanışlar*, Edt: Durmuş Arık, Ahmet Hikmet Eroğlu, Halk İnanışları El Kitabı, Grafiker yay. İkinci Baskı, s. 258-279, Ankara 2020, s.365.

³⁹ Umay: Türk inanışlarında çocukları koruma ve üremeyi sağlama görevinin verildiği iyenin adıdır. Bkz. Kalafat, *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri*, s.120. Türk mitolojisinde doğumu temsil eden Umay hamile kadınlar ve yeni doğan bebekler için koruyucu melektir. Bkz. Rahime Baydu Kavaklı, *Özbek Türklerinde Umay Ana Kültü ve Anadolu'ya Yansımaları*, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Lisansüstü Sempozyumu I Bildiri Kitabı, Edt: Ali Osman Kurt, Mehmet Alıcı, Şevket Özcan, Bilal Patacı, Rabia Kocataş, ASBÜ yay. ss. 375-390, 2023, s. 376.

⁴⁰ Bekir Şişman ve Elvan Dost, *Trabzon ve Giresun Yöresi Çepnilerinde Eski Türk İnanışlarının İzleri*, Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, C. 7, S. 17, 2018, s. 20.

⁴¹ Küçük, *Doğu Karadeniz Yöresi*, s. 126.

⁴² Bahaeddin Ögel, *Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, 5.Baskı, Deren Matbaacılık, 2020, s.204; Yasemin Toros Kurtoğlu, *Eski Orta-Asya Türk Devletleri'nde Aile Hukuku*, Yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, 2015, s. 24.

⁴³ Bülent Arı, *Anadolu ve Makedonya Türklerinde Doğumla İlgili Uygulamaların Benzer Yönleri*, Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C. 25, S. 1, ss. 141-156, 2016, s. 142.

mahiyete sahip dua veya büyü gibi yöntemlerle, bazıları halk hekimliğinin yöntemleriyle çözüm aramaktadırlar.⁴⁴

Türk halk inanışlarında doğum öncesi oluşan inanışlardan bazıları da cinsiyet tahmini ile ilgilidir. Türk topluluklarında ve Anadolu'nun farklı yerlerinde hamile kadının karnındaki fiziksel değişikliğe, aşerdiği yemeğe, gördüğü rüyalara, bebeğin anne karnındaki durumuna bakılarak doğacak bebeğin cinsiyeti ile ilgili tahminlerde bulunmaktadır.⁴⁵ Doğum öncesinde yaşanan önemli bir dönemde aşermedir. Aşerme, hamileliği süresince kadının canının bazı yiyecekleri çekmesi ve birçok şeyi istemesi anlamına gelir.⁴⁶ Eski Türklerde ve Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde görülen aşerme ile ilgili oluşmuş halk inanışları vardır. Aşerme için “Yerik” tabiri veya “yerikleme” kullanılmaktadır.⁴⁷

Doğumdan sonra oluşan Türk inanışlarında lohusa annenin ve bebeğin kırkı çıkmadan dikkat ettiği ve uzak durduğu pratiklere rağmen hastalanması durumunda basık olduğuna inanılmaktadır. “Kırk basması, kırk karışması, kırk düşmesi veya lohusa basması” olarak tanımlanan bu durumun yaşanmaması için ilk 40 gün içinde annenin ve yakınlarının dikkat etmesi gereken bazı davranışlar vardır. Buna göre anne ve bebeğin 40 gün dışarı çıkarılmamalı, kırklı iki kadın ve bebeğin karşılaşmamasına dikkat edilmelidir.⁴⁸

Halk inanışlarıyla ilgili uygulamalardan bir tanesi de normal süresi içinde yürümeyen, yürümesi geciken çocukların yürümesi ile ilgilidir. Kutsal yerlerin ziyaret edilerek bu kişilerin yardımını istemek, görülmeyen kötü varlıklar tarafından çocuğun ayağına vurulduğuna inanılan kösteği kestirmek gibi çarelere başvurulmaktadır. Türkiye de genellikle cinler tarafından ayağın görünmeyen bir bağ ile bağlanması demek olan “köstek” çocuğun yürümesine engel olarak görülmektedir. Çocuğun bu köstekten kurtulması için farklı yörelerde bazı çözüm yollarına başvurulmaktadır. Çoğunlukla köstek kesme olarak adlandırılmakla beraber yörelere göre farklı isimler almaktadır. Köstek kesme için “Adağını kesme, ayak kesme, ayak çizme, hoppala, iplik kesme,

⁴⁴ Eroğlu, *Geçiş Dönemleri ile İlgili İnanışlar*, s. 260.

⁴⁵ Şenol Sancak ve Mehmet Alver, *Cinsiyet Tahminine Dayalı İnanış ve Uygulamalara Yönelik Bir Değerlendirme: Alman Kültürü ve Türk Kültüründe Karadeniz Örneği*, Karadeniz Araştırmaları Dergisi, C. 30, S. 30, ss. 143-155, 2011, s. 145-152.

⁴⁶ Arı, *Anadolu ve Makedonya Türklerinde Doğum*, s.145.

⁴⁷ Eroğlu, *Geçiş Dönemleri ile İlgili İnanışları*, s. 264.

⁴⁸ Örnek, *Türk Halk Bilimi*, s. 147.

köstekleme” gibi isimler kullanılmaktadır.⁴⁹ Çocuğun yürüyememesinin nedenlerinden biri olarak basık (kırk basması, lohusa basması) da görülmektedir.⁵⁰

2.3. Evlilikle İlgili Halk İnanışları

Neslin korunması ve devamını sağlayan toplumun temeli olan aile kurumudur. Ailenin kurulması da evlilik yoluyla gerçekleşir. Bu nedenle evlilik dünyanın her tarafında önemli bir olay olarak kabul edilmektedir.⁵¹ Eski Türklerde evlilik toplumun ve devletin temeli ve Türk ordusunun ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmekteydi.⁵² Ailenin devamı için evliliklerin mutlu ve uyumlu bir şekilde sürmesi gerekmektedir. Eşler arasındaki uyum ve mutluluk, evliliklerin sağlam bir şekilde devamını sağlamaktadır. Evlilikle ilgili halk inanışlarının birçoğunun, ailenin mutluluğunu sağlamak ve onları zararlı etkilerden korumak amacıyla ortaya çıktığı söylenebilir. Halk inanışına göre evliliğin gerçekleşmesi için öncelikle kısmetin açık olması gerekir. Yörenin kültürel şartlarına göre evlilik yaşı geldiği halde bir kızın evlenmemiş olması, kısmetinin kapalı olduğuna yorumlanır.⁵³

Geleneksel Türk inanışlarında eş bulmakta veya kısmetin açılmasında iyi ve kötü iyelerin ve ata ruhlarının etkisine inanılmaktaydı. Günümüzde Türkiye'nin çeşitli yörelerinde kızın kısmetinin açılması için bazı çözüm yollarına başvurulmakta ve bu amaçla bazı uygulamalar yapılmaktadır. Kızların kısmetinin açılması için türbeler ziyaret edilmekte; hiç açılmamış bir kilidin Cuma namazından çıkan ilk kişiye açtırılması ile kısmetin açılacağına inanılmaktadır.⁵⁴

Türkiye’de görücü usulü, kız kaçırma, beşik kertmesi, berder gibi çeşitli kız bulma örnekleri görülmektedir. Kız bulunup istendikten sonra aileler, aralarındaki anlaşmayı duyurmak ve bu anlaşmanın pekiştirilmesi amacıyla bir araya gelerek söz keserler. Söz kesiminden sonra çoğunlukla kız evi tarafından düzenlenen nişan merasimi düzenlenmektedir. Nişan merasiminde âdet olduğu üzere gelin ve damada yüzük takılmakta ve gelen misafirlere ailenin durumuna göre yiyecek ve içecek ikram

⁴⁹ Örnek, *Türk Halk Bilimi*, s. 164.

⁵⁰ Kalafat, *Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançlarının İzleri*, s. 146.

⁵¹ İbrahim Kır, *Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri*, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Volume 10, Issue 36, 2011, ss. 381-404, s. 385.

⁵² Ögel, *Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, s. 194.

⁵³ Eroğlu, *Geçiş Dönemleri ile İlgili İnanışlar*, s. 273

⁵⁴ Kalafat, *Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançlarının İzleri*, s. 157.

edilmektedir. Düğüne kadar çiftlerin nişanlı kalma süreleri iki tarafın şartlarına göre değişiklik göstermektedir.⁵⁵

Evlendikten sonra kullanılacak olan veya düğün öncesinde ve sırasında gelin ve damadın birbirlerine ve yakınlarına aldıkları hediyelere “çeyiz” denilmektedir. Türkiye'nin çoğu yöresinde birbirinden farklı şekillerde çeyiz uygulaması mevcuttur. Bununla beraber toplumun çoğunluğu tarafından yapılan ortak bir uygulamanın olduğu söylenebilir. Çeyize koyulan el emeği ürünler, kız ve yakınları tarafından hazırlanmaktadır.⁵⁶

Türkiye’de evlilik ile ilgili en çok uygulanmakta olan geleneklerden birisi de kına yakmaktır. Geleneksel Türk inançlarına göre kına yakılan kişinin seçilmiş veya bir şeye adanmış olduğu düşünülmektedir. Kına yakılmış olan kişi veya şeylerin kutsal olduğu kabul edilmektedir. Kutsiyetinden dolayı kına yakılanlara dokunulmayacağına ve kınanın onları kötülüklerden koruyacağına inanılmaktadır. Bu nedenle askere gideceklere, evlenecek gençlere ve kurban edilecek hayvanlara kına yakılmaktadır. Örneğin gelinin eline uğur getirsin diye, evlenecek ve askere gidecek gençlere, sünnet olacak çocuğa kına yakılmaktadır.⁵⁷ Kına çoğunlukla düğün gününden bir gün evvel kız evinde yakılmaktadır. Türkiye’nin her yerinde olmamakla beraber kınanın yemekli yapıldığı yerlerde vardır. Kına geceleri kızın arkadaşları ve misafirler türküler söyleyerek çeşitli eğlencelerle güzel vakit geçirmektedirler.⁵⁸

Türk halk inanışlarında evlilikle ilgili en önemli aşamalardan biri düğündür. Düğün, önceki hazırlıkların tamamlanıp neticelerinin görüldüğü, davet edilen misafirlerin katılımıyla hep beraber yemeklerin yenilip eğlenildiği gündür. Düğün öncesinden başlayarak düğünün her aşamasında hediye, bahşış ve ziyaretlerin yapıldığı gelenekler vardır. Türkiye’nin pek çok yöresinde bu gelenekler çerçevesinde düğünlerin yapılmasına özen gösterilmektedir. Düğünün öncesinde, düğün esnasında ve sonrasında oluşan bu âdet ve gelenekler yöreden yöreye farklılık göstermekle beraber amacın aynı olduğu söylenebilir.⁵⁹ Türkiye’nin çoğu yöresinde uğursuzluğu defetmesi ve bereketi

⁵⁵ Örnek, *Türk Halk Bilimi*, s. 185-194.

⁵⁶ Ali Çelik, *Ordu Çepnilerinde Hayatın Geçiş Dönemlerinden “Evllenme”*. İçinde S. Gülten, T. Özcan ve K. Yavuz (Eds.), *Tarihi Ve Kültürel Boyutlarıyla Ordu I* (1. baskı, ss. 483-526). Fenomen, 2021, s. 496.

⁵⁷ Kalafat, *Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançlarının İzleri*, s. 166-168.

⁵⁸ Örnek, *Türk Halk Bilimi*, s. 194.

⁵⁹ Örnek, *Türk Halk Bilimi*, s. 196.

artırması amacıyla düğünün her aşamasında hediyeler verilmektedir.⁶⁰ Hem erkek tarafı hem kız tarafının düğüne gelenleri memnun etmek ve hayır işlemek amacıyla verdikleri hediyeler geleneksel Türk inanışlarındaki saç ile aynı niteliktedir.⁶¹ Düğünde verilen bu hediyelerin bir kısmını damadın ailesi tarafından geline takı olarak veya başka şekillerde verilen hediyeler oluşturmaktadır.⁶² Türkiye'nin çeşitli yörelerinde gelin damat evine girerken başından para, şeker, ceviz, kuru üzüm serpilmesi; gelin eve gelince kayınvalidesinin başından buğday, arpa, bozuk para serpmesi; gelini odaya götürürken bozuk para, leblebi, fındık vb. çerezleri etrafa saçması uygulamaları bu türden geleneklerdendir.⁶³

2.4. Ölümle İlgili Halk İnanışları

İnsanlar için ölüm gerçeği ürkütücü ve kabullenilmesi zor bir olgudur. Kişi, ölen yakınına dünyadayken söyleyemediği birtakım duyguları veya ona yanlış yaptığını düşündüğü bazı davranışları nedeniyle pişmanlık duyar. Bu durum ölüm çerçevesinde oluşmuş birtakım inanış ve uygulamaları doğurmuştur. Ölüm olayının ürkütücülüğü nedeniyle insanlar ölüme işaret olacak şeylerden uzak durmak isterler. Türk halk inanışlarında sıradışı olaylar, hayvanların garip ses ve davranışları, rüyalarda görülen bazı olaylar, ölümü beklenen hastaların bazı sözleri, istek ve davranışları ölüme işaret eden durumlardandır.⁶⁴ Türkiye'de evdeki eşyalardaki çatırdama, gıcırdama, aniden kapının çalınması hem ölümün hem felaketin işareti olarak görülür. Örneğin gece evden çıkarılan kazan ölüme ve altı kara olan kaplar kara bir habere işaret etmektedir. Hayvanların ötmesi, köpeğin uluması, belli veya olağandışı bazı hareketleri ölümün habercisi olarak kabul edilmektedir. Bu hayvanlardan baykuş ve köpekle ilgili olan inanışlar Türkiye'de daha yaygındır. Bunların yanında rüyada diş çektirmek, yılan sokması, köpek ısırması, kara kazan görmek, bulanık su görmek gibi çeşitli olaylar ölüme yorulmaktadır. Ölümle ilgili halk inanışları üç başlık altında incelenmektedir. Birincisi ölen kişinin diğer dünyaya geçişini kolaylaştırmak, ikincisi ölen kişinin ruhunun geri dönmesini ve geride kalanlara zarar vermesini önlemek, üçüncüsü ölen

⁶⁰ Kalafat, *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri*, s. 166.

⁶¹ Saçı: Eski Türklerde farklı vesilelerle dağıtılan altın, para, buğday, çiçek vb. hediyelere verilen isimdir. Bkz. Aziz Başdın, *İçtimai Gelenekler Açısından Selçuklularda Toy, Düğün Törenleri ve Gelenekleri (Sultan Alp Arslan Dönemi)*, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C. 2, S. 2, ss. 400-406, 2017, s. 404.

⁶² Örnek, *Türk Halk Bilimi*, s. 199.

⁶³ Eroğlu, *Geçiş Dönemleri ile İlgili İnanışlar*, s. 275.

⁶⁴ Eroğlu, *Geçiş Dönemleri ile İlgili İnanışlar*, s. 276-277.

kişinin geride bıraktıklarının ruhsal durumlarının düzeltilmesine ve topluma daha çabuk uyum sağlamasına yardımcı olmak amacıyla yapılan uygulamalardır.⁶⁵

Geleneksel Türk inanışlarında ölüm olayı ruhun bedeni kesin şekilde terketmesi olarak kabul edilmektedir.⁶⁶ Geleneksel Türk inanışlarında bedenden ayrılan ruhun yaşamaya devam ettiğine, ebediliğine inanılmaktadır. Eski Türklerde ölen ataların ruhlarına saygı göstermek amacıyla onları memnun edeceğine inanılan davranışlar yapılmaktaydı. Onları kızdıracığı düşünülen davranışlardan da uzak durulmaktaydı. Ata ruhları kızdırılırsa ruhların kendilerine yardımcı olmayacaklarına, geride bıraktığı sevdiklerinden birini alıp gidebileceğine inanılmaktaydı. Ölen kişinin ruhu geri gelmesin ve başka birini yanına almasın diye yapılan çeşitli inanış ve uygulamalar bulunmaktaydı.⁶⁷

Eski Türklerde ölümlere önem verilmekte, gideceği yerde rahat etmesi için en güzel biçimde gömmeye gayret edilmekteydi. Bunun için ölümlerini tabuta koyma, tabutu süsleme, at ve koyun keserek çadırların önüne serme, mezarların duvarlarına resim çizme, ölümlerinin bulunduğu çadırın çevresinde at üstünde belli sayıda dolaşma gibi uygulamalar yapılmaktaydı.⁶⁸ Türkiye’de vefat eden kişinin gömülmeye hazırlanması aşamasında yapılan hazırlıklarda İslamî usullerle beraber birtakım gelenekler de uygulanmaktadır. Yıkanma, kefenlenme, yıkarken koku kullanma, tabut süslemeleri, cenazenin taşınması, mezara konuluşu, telkin bu hazırlıklardan bazılarıdır. Türkiye’de cenaze geçmişte evlerin avlularında yıkanıp kefenlenirken günümüzde bu işlemler belediyelerin gasilhanelerinde görevliler tarafından yapılmaktadır.⁶⁹

Eski Türklerde yapılan “yuğ”⁷⁰ törenlerinin zamanla ölen kişinin ardından yapılan yemek davetleri için de kullanıldığı görülmektedir.⁷¹ Eski Türklerde yuğ törenleri kişinin öldüğü gün, kırkında ve bir sene sonra yapılmaktaydı. Bu törenlerde ölen kişi için yemek vermek, onun mezarını tanzim etmek, tabut kullanmak, ağlamak vb.

⁶⁵ Örnek, *Türk Halk Bilimi*, s. 207-209.

⁶⁶ Eroğlu, *Geçiş Dönemleri ile İlgili İnanışlar*, s. 276.

⁶⁷ Kalafat, *Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançlarının İzleri*, s. 34, 181, 209.

⁶⁸ Eroğlu, *Geçiş Dönemleri ile İlgili İnanışlar*, s. 279.

⁶⁹ Sedat Veyis Örnek, *Anadolu Folklorunda Ölüm*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları-218, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1971, s. 48-54.

⁷⁰ Yuğ: Eski Türklerde ölen kişinin ardından yapılan defin merasimlerine verilen isimdir. Bkz. Mehmet Mandaloğlu, *İslamiyet’ten Önce Türklerde Toplantı ve Törenler*, Türk Sosyal Araştırmalar Dergisi, C. 162, S. 162, ss. 211-232, 2012, s.223.

⁷¹ Mandaloğlu, *İslamiyet’ten Önce Türklerde Toplantı ve Törenler*, s. 223.

uygulamalar bulunmaktaydı.⁷² Günümüzde ölünün ardından yakın ve uzak akraba, komşular ve davetlilere verilen yemekler ölenin ruhunu memnun etmek amacıyla yapılmaktadır. Bu yemek davetleri 3, 7, 9 veya 40 gün sürer.⁷³ Türkiyede ölünün arkasından yapılan mersimlerde İslâm'ın emirleri esas alınır. Bu anma törenleri ölümün 3., 7., günü yapıldığı gibi 40., 52. günlerinde ve bir sene sonraki yıl dönümünde de yapılmaktadır. Bu günlerde Kur'ân ve mevlit okutulur, yemek verilir, helva kavrulup dağıtılır ve dua edilir. Türkiye'de yemek âdetinin yörelere göre ismi, verilen yemeklerin çeşitleri ve verildiği zaman farklılaşmaktadır.⁷⁴

Eski Türklerde mezarlıklar ataların (ölülerin) ikâmet ettiği yerler olarak kabul edilmekteydi. Bu nedenle mezarlık ziyaretleri önemli görülmekteydi. Mezarlıkların temiz tutulması, buralara hayvan girmemesi gerektiğine inanılmaktaydı. Mezarlıklar ziyaret edilirken de kabirlerin üzerinden geçmemeye, buralarda yetişen meyvelerden yememeye dikkat edilmekteydi.⁷⁵ Türkiye'de ölen kişiler mezarlıklara gömülmektedir. Az da olsa mezarlık dışında bir yere (çeşme başı, tarla sınırı, evlerin bahçeleri vb.) gömülenler vardır. Mezarların süslemesi için çeşitli ağaç ve çiçekler kullanılmaktadır. Mezar taşlarına ölenin kimliğiyle ilgili bilgilerin yanı sıra şiir, dua, ölüm nedeni vb. yazılar ile fotoğraf bulunmaktadır.⁷⁶

⁷² Kalafat, *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri*, s. 208.

⁷³ Yaşar Kalafat, *İslamiyet ve Türk Halk İnançları*, Kültür Bakanlığı Yay. 1996, s. 37.

⁷⁴ Örnek, *Türk Halk Bilimi*, s. 220, 221.

⁷⁵ Harun Güngör ve Bekir Köylü, *Türk Halk İnanışları Üzerine Notlar*, Kimlik Yay. 1. Basım, 2017, s. 114, 134.

⁷⁶ Örnek, *Anadolu Folklorunda Ölüm*, s. 65-66.

3.YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Nitel araştırma, doküman analizi, görüşme, gözlem gibi veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı bir yöntemdir. Bu yöntem olayları ve olguları bütüncül bir şekilde inceleyen ve sonuca ulaştıran araştırma türüdür.⁷⁷

Doküman incelemesi ve analizi, nitel araştırmalarda görüşme ve gözlemlerle beraber elde edilen verileri desteklemek için kullanılabilirdiği gibi tek başına bir yöntem olarak da kullanılabilir.⁷⁸ Saha araştırması, incelenen ortamlara araştırmacının bizzat katıldığı, gruptaki insanlarla yüzyüze görüşmeler yapıldığı ve toplumsal ortamların doğrudan gözlemlendiği nitel araştırma türüdür.⁷⁹ Çalışmada Oluklu Mahallesi'ndeki halk inanışlarını tespit etmek ve bulgulara ulaşmak amacıyla mahallede yapılan gözlem ve görüşmeler için saha araştırması yöntemine odaklanılmıştır. Araştırmada halk inanışlarıyla ilgili genel bir çerçeve çizmek, gözlem ve görüşmeler neticesinde elde edilen verileri desteklemek amacıyla da doküman incelemesi yöntemi tercih edilmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örneklemeyle belirlenmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemi, geniş bilgiye sahip durumların detaylı şekilde çalışılmasına, olgu ve olayların ortaya çıkarılıp açıklanmasına imkân veren bir yöntemdir. Ölçüt örnekleme, önceden belirlenen ölçütleri karşılayacağı düşünülen durumları incelemektir. Buradaki ölçütler önceden hazırlanmış bir liste olabileceği gibi araştırmacının kendisi tarafından da hazırlanabilmektedir.⁸⁰

Araştırmanın çalışma grubunu Oluklu Mahallesi'nde doğmuş veya küçük yaşlarda mahalleye gelip gelip burada yaşamaya devam eden, mahalledeki halk inanış ve uygulamalarıyla ilgili bilgi, tecrübe ve deneyime sahip bireyler oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında 25 kişiyle görüşülmüştür.

Araştırmada çalışma gurubu oluşturulurken şu ölçütler belirlenmiştir:

⁷⁷ Ali Yıldırım, Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 9. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2013, s. 45.

⁷⁸ Yıldırım ve Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, s. 217.

⁷⁹ W. Lawrance Neuman, *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar 2*, Çev. Sedef Özge, Yayıncılık, 9. Basım, 2017, s. 541.

⁸⁰ Yıldırım ve Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, s.135, 140.

1. Katılımcıların Oluklu Mahallesi'nde doğmuş ve burada yaşamaya devam etmiş olması,
2. Mahalleye evlilik yoluyla veya çeşitli sebeplerle gelmiş olup buradaki sosyal hayatı benimseyecek kadar uzun süre burada yaşaması,
3. Mahallede unutulmuş ve yaşanmaya devam edilen halk inancı ve uygulamalarıyla ilgili bilgi ve tecrübesi olması,
4. Halk inancı ve uygulamalarına daha vakıf olacakları düşüncesiyle mahalledeki bireylerden ileri yaşta olanların seçilmesi.

Araştırma kapsamında görüşme yapılan bireylerin yaşları, meslekleri, doğum yerleri, yaşadıkları yerler, medeni durumları, eğitim durumu ve cinsiyetle ilgili bilgiler Tablo 1.'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Görüşmeye Katılan Bireyler ve Bilgileri

Sokak Adı	Kişi Adı	Kodu	Yaş	Meslek	Doğum Yeri (Mahalle)	Yaşadığı Yer	Medeni Durum	Görüşmenin Yapıldığı Tarih	Cinsiyet
Sarıç Sokak	Abdullah Almak	K1	53	Çoban Çiftçi	Oluklu	Oluklu Sarıç	Evli	22.07.2023	E
	Ahmet Dİnlek	K2	85	Çiftçi	Oluklu	Oluklu Sarıç	Evli	22.07.2023	E
	Ayşe Dİnlek	K3	68	Ev Hanımı	Düğünlük	Oluklu Sarıç	Evli	06.08.2023	K
	Dursun Ali Karacaoğlu	K4	87	İnşaatçı Emekli	Oluklu	Oluklu Sarıç	Evli	23.07.2023	E
	Mehmet Optur	K5	87	Çiftçi	Oluklu	Oluklu Sarıç	Evli	29.07.2023	E
	Melek Abuçka	K6	72	Ev Hanımı	Erenyurt	Oluklu Sarıç	Evli	05.08.2023	K
	Esmen Abuçka	K7	36	Ev Hanımı	Oluklu	Oluklu Sarıç	Bekar	04.11.2023	K
Kocamanoğlu Sokak	Dursun Kocaman oğlu	K8	70	Çiftçi	Oluklu	Oluklu Kocamanoğlu	Evli	21.10.2023	E
	Halil İbrahim Uğurlu	K9	63	Çiftçi	Oluklu	Oluklu Kocamanoğlu	Evli	09.08.2023	E
	Hasan Uğurlu	K10	54	Çiftçi	Oluklu	Oluklu Kocamanoğlu	Evli	30.08.2023	E
	İsmet Yusuf oğlu	K11	75	Çiftçi	Oluklu	Oluklu Kocamanoğlu	Evli	17.09.2023	E

	Mürsel Uğurlu	K12	57	Çiftçi	Oluklu	Oluklu Kocamanoğlu	Evli	09.08.2023	E
	Rabia Uğurlu	K13	85	Ev Hanımı	Oluklu	Oluklu Kocamanoğlu	Evli	09.09.2023	K
Merkez Sokak	Ahmet Suiçmezoğlu	K14-K15	67	İlahiyatçı Emekli Öğretmen	Oluklu	Oluklu Merkez	Evli	23.07.2023 21.01.2024	E
	Ayten Törüm	K16	52	Ev Hanımı	Oluklu	Oluklu Merkez	Evli	25.11.2023	K
	Durdane Özgan	K17	80	Ev Hanımı	Oluklu	Oluklu Merkez	Evli	22.10.2023	K
	Elvari Yar	K18	86	Ev Hanımı	Oluklu	Oluklu Merkez	Evli	05.08.2023	K
	Emirhan Törüm	K19	28	Muhasebeci	Oluklu	Oluklu Merkez	Bekar	25.11.2023	E
	Seyhan Kay	K20	50	Ev Hanımı Halıcı	Oluklu	Oluklu Merkez	Evli	22.10.2023	K
Karapınar Sokak	Hanife Cebecioğlu	K21	72	Ev Hanımı	Korgan	Oluklu Karapınar	Evli	16.12.2023	K
	Hüsne Özgan	K22	57	Ev Hanımı	Bahçeler	Oluklu Karapınar	Evli	15.10.2023	K
	Osman (Mehmet) Cebecioğlu	K23	78	Serbest Meslek Çiftçi	Oluklu	Oluklu Karapınar	Evli	16.12.2023	E
	Sevim Ateşli	K24	75(80)	Ev Hanımı	Mehmet Akif	Oluklu Karapınar	Evli	10.09.2023	K
	Yaşar Ateşli	K25	80	Eski Muhtar Çiftçi	Oluklu	Oluklu Karapınar	Evli	10.09.2023	E
	Yaşar Özgan	K26	65	Emekli	Oluklu	Oluklu Karapınar	Evli	15.10.2023	E

Tablo. 1.'de görüldüğü üzere Oluklu Mahallesi'yle ilgili yapılan görüşmelere 11 kadın ve 14 erkek görüşmeci katılmıştır. Bu katılımcılardan 2 tanesi dışında diğerleri 50 yaş üzeridir. Görüşme yapılan kişilerden beş tanesi mahallede doğmamakla beraber buraya evlilik yoluyla gelmiş ve uzun yıllar burada yaşadıklarını belirtmişlerdir. Görüşmeye katılanların çoğunluğu mahallede çiftçilik yapmaktadır. Görüşme yapılan kişilerden ikisi bekâr, diğerleri ise evlidir. Erkek katılımcıların çoğu çiftçi veya serbest çalışmakta, kadınların hepsi ev hanımıdır.

3.3. Veri Toplama Aracı

Çalışmada veri toplama aracı olarak görüşme ve gözlem kullanılmıştır. Saha araştırmalarında yönlendirici olmayan, yapılandırılmamış ve derinlemesine görüşmeler

kullanılır. Çalışma alanında gerçekleşen gayr-ı resmî, açık uçlu ve uzun görüşmelerdir. Araştırma alanında katılımcıları zorlamamak, güvende hissetmelerini sağlamak, onları detay vermeye teşvik etmek için sohbet ortamında, amaçları belli soruların yöneltildiği yapılandırılmamış görüşme yöntemi tercih edilmiştir.⁸¹ Görüşme soruları şu adımlara göre hazırlanmıştır:

1. Öncelikle teorik bir dayanak oluşturmak için doküman incelemesi yapılmıştır.
2. Katılımcılarla yapılacak sohbetin bir amacı olması dolayısıyla önceden hazırlanan sorular çerçevesinde görüşmelerin sürdürülmesine karar verilmiştir.
3. Sorular hazırlanmadan önce konuyla ilgili daha evvel yapılmış tez ve araştırmalar incelenmiştir.
4. Görüşme soruları hazırlanmış ve uzman onayı alındıktan sonra son şekli verilmiştir.

Sorular, geçiş dönemi halk inanış ve uygulamalarıyla ilgili ulaşılması amaçlanan temalara uygun olarak hazırlanmıştır. Görüşme esnasında katılımcılara yöneltilen sorular giriş kısmında ilgili konuda verilmiştir.

Görüşmeler esnasında sohbetin gidişatına göre katılımcılara konuyla bağlantılı olan sosyal hayata dâir sorularda yöneltilmiştir. Görüşmeler 22.07.2023 ile 21.01.2024 tarihleri arasında yapılmıştır. Üniversite Etik Kurulu'ndan alınan izinle görüşmeye katılanların ses kaydı alınmıştır. Kayıtların dökümlerinin yapılması 18.11.2023 tarihiyle 11.02.2024 tarihleri arasında tamamlanmıştır. Görüşmelerde gönüllülük esas alınmış, katılımcılara ulaşmak için onların tanıdığı ve güvendiği kişiler aracı kılınmıştır. Görüşmeye başlanmadan evvel katılımcılara görüşme süreci (süresi, konusu, soru sayısı vb.) ve etik izinle ilgili bilgi verilmiştir. Verilecek cevapların ve ses kayıtlarının yalnız araştırma kapsamında kullanılacağı, araştırma bitince ses kayıtlarının imha edileceği, yayınlanmasını istemedikleri bilgilerin yer almayacağı ve istedikleri zaman görüşmeyi sonlandırabilecekleri açıklanmıştır.

Gözlem yöntemi, bir ortamda var olan davranışla ilgili ayrıntılı, kapsamlı ve zamana yayılmış bir resim elde etmek amacıyla kullanılmaktadır. İlk elden verilere ulaşmayı sağlayan gözlemler, görüşme ile elde edilen bulguların geçerliliğini artırmaktadır. Çalışma alanının doğal ortamında yapıldığı için araştırmacının ortama katıldığı

⁸¹ Neuman, *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar 2*, s. 585.

“katılımcı gözlem” yöntemi tercih edilmiştir.⁸² Yapılan gözlemler esnasında olayların işleyişiyle ilgili notlar tutulmuştur.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Betimsel analiz yaklaşımında ulaşılan bulgular, önceden belirlenen konu başlıklarına uygun olarak özetlenip yorumlanmaktadır. Bu analizde amaç okuyucuya verileri düzenlenmiş ve yorumlanmış şekilde sunmaktır.⁸³ Çalışmada elde edilen bulguların analiz aşamasında şu aşamalar takip edilmiştir:

1. Araştırmanın kuramsal boyutu ve görüşme soruları dikkate alınarak genel bir çerçeve çizilmiştir. Buna göre bulguların hangi konu başlıkları altında düzenleneceği belirlenmiştir.
2. Elde edilen tüm bulgular okunmuş ve düzenlenmiştir. Yani bulgular belirlenen konu başlıklarına uygun şekilde seçilmiş ve anlamlı bir bütünlük oluşturacak şekilde bir araya getirilip gruplandırılmıştır. Konuyla ilgili olmayan veriler içerik dışı bırakılmıştır.
3. Okuyucu tarafından kolay okunması ve anlaşılması için bulgular uygun bir üslûpla tanımlanmıştır. Gereksiz tekrarlardan kaçınmaya gayret edilmiştir.
4. Son olarak bulguların geçmişle bağlantıları tespit edilip aralarındaki ilişkiler yorumlanmıştır.

Çalışmada Dinler Tarihi araştırmalarında başvurulan Fenomenolojik yöntem de kullanılmıştır. Fenomenolojik yöntemde araştırmacı önceki yargı, kanaat ve fikirlerini göz ardı ederek gerçeklikler arasındaki ilişkileri anlamlandırmaktadır. Bu yöntemle gerçekliklerin asıl anlamlarını sezerek ve hakkında yorumlar yapmaktadır.⁸⁴ Araştırma bulguları önyargıdan uzak tarafsız bir bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Çalışmada halk inanışlarının dindeki yeri gözetilerek açıklanmıştır.

Tablo 2. Oluklu Mahallesinde Her Sokakta Doğum, Evlilik ve Ölüm ile İlgili Sorulara Verilen Cevap Sayılarını İçeren Tablo

⁸² Yıldırım ve Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, s. 199, 201.

⁸³ Yıldırım ve Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, s. 256.

⁸⁴ James L. Cox, *Kutsal İfade Etmek Din Fenomenolojisine Giriş*, Çev. Fuat Aydın, 3. Baskı, Eskiyeni Yay. 2022, s. 43.

	Sarıç Sokak			Kocamanoğlu Sokak			Merkez Sokak			Karapınar Sokak			Toplam		
	K	E	G	K	E	G	K	E	G	K	E	G	K	E	G
Doğum Öncesi Var Olan İnanışlar ve Yapılan Uygulamalar	45	22	11	10	19	-	51	13	7	26	13	-	132	67	18
Doğum Esnasında Var Olan İnanışlar ve Yapılan Uygulamalar	16	10	3	6	17	-	10	6	2	12	2	-	44	40	5
Doğum Sonrasında Var Olan İnanışlar ve Yapılan Uygulamalar	72	50	13	29	60	-	62	23	8	61	24	-	224	157	21
Toplam													400	264	44
Evlilik Öncesi Var Olan İnanışlar ve Yapılan Uygulamalar	62	57	23	21	84	-	66	38	22	60	32	-	209	211	55
Evlilik Esnasında Var Olan İnanışlar ve Yapılan Uygulamalar	19	27	7	8	32	-	25	16	7	24	10	-	76	85	14
Evlilik Sonrasında Var Olan İnanışlar ve Yapılan Uygulamalar	12	12	4	3	15	-	22	6	2	14	5	-	51	38	6
Toplam													336	334	75
Ölüm Öncesi Var Olan İnanışlar ve Yapılan Uygulamalar	12	12	4	3	14	-	18	10	4	11	10	-	44	46	8
Ölüm Esnasında Var Olan İnanışlar ve Yapılan Uygulamalar	14	13	4	5	12	-	16	8	3	9	6	-	44	39	7
Ölüm Sonrasında Var Olan İnanışlar ve Yapılan Uygulamalar	22	22	6	14	55	-	27	19	8	21	79	-	79	117	14
Toplam													167	202	29

Tablo 2’de görüldüğü gibi doğum ile ilgili toplam 400 cevaba ulaşılmıştır. Doğum sonrası ile ilgili sorulara verilen cevapların doğum öncesi ve doğum sırasında

yapılanlarla ilgili sorulara verilen cevaplardan daha fazla olduğu görülmüştür. Doğumla ilgili sorulara erkek katılımcıların kadınlara göre daha az sayıda cevap verdiği görülmüştür. Evlilikle ilgili yöneltilen sorulara verilen cevap sayısının 336 olduğu görülmüştür. Evlilikle ilgili en çok cevap, düğün öncesi inanışlarla ilgili elde edilmiştir. Düğün sırasında ve sonrasında elde edilen cevapların öncesine göre daha az olduğu görülmüştür. Evlilikle ilgili en az bulguya düğün sonrasındaki inanış ve uygulamalarda ulaşılmıştır. Görüşmeye katılan 40 yaş altındaki gençler düğün ile ilgili sorulara diğer inanışlara göre daha fazla sayıda cevap vermiştir. Mahallede ölüm ile ilgili 202 bulgu elde edilmiştir. Bu konuda en fazla cevap ölüm sonrası inanış ve uygulamalarla ilgilidir. Ölüm öncesi ve esnasındaki inanış ve uygulamalarla ilgili elde edilen bulguların yakın olduğu görülmüştür. Görüşmeye katılan mahalle sakinlerinin ölümle ilgili sorulara doğum ve düğüne göre daha az cevap verdiği tespit edilmiştir. Nedeni bilinmemekle beraber mahallede ölüm anı ve öncesiyle ilgili sorulara verilen cevaplar ölüm sonrasına göre daha azdır.

3.5. Geçerlilik ve Güvenilirlik

Nitel araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliği için inandırıcılık (uzun süreli etkileşim, derinlik odaklı veri toplama, çeşitleme, uzman incelemesi, katılımcı teyidi), aktarılabilirlik (ayrıntılı betimleme, amaçlı örnekleme), tutarlılık ve teyit edilebilirlik kriterlerini karşılaması beklenmektedir.⁸⁵ Araştırma sırasında elde edilen bulgular karşılaştırılıp yorumlanmış ve bulgular arasındaki ilişki ortaya konulmuştur. Bu şekilde derinlik odaklı bir çalışma yapılmıştır. Farklı yöntemler (doküman incelemesi, görüşme ve gözlem) kullanılarak yöntem çeşitlemesi yapılmış, elde edilen bulguların birbirini teyit etmesi sağlanmıştır.

Araştırmada görüşme sorularının hazırlanması, elde edilen ses kayıtlarıyla bu kayıtların dökümlerinin tutarlılığı, bulguların analizi ve ulaşılan sonuçların yazımı aşamalarında uzman görüşüne başvurulmuştur. Uzman değerlendirmesiyle yapılan geri bildirimler dikkate alınarak araştırmanın geçerliliğine katkı sağlanmıştır. Katılımcı teyidi için, mülakat sonunda görüşmecilere isterlerse yazılı kayıtları inceleyebilecekleri ifade edilmiştir. Gözlem sonunda gözlenen ortam ve süreçle ilgili bilgi sahibi bir mahalle sakininden toplanan bulgular ve bunların anlamlandırılmasıyla ilgili görüş istenmiştir.

⁸⁵ Yıldırım ve Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, s. 299.

Araştırma bulgularının aktarılabilirliği için elde edilen cevaplar temalara uygun şekilde, yorum katmadan, görüşmecilerin ifadelerine sadık kalınarak verilmiştir. Yine aktarılabilirliği sağlamak için amaçlı örneklem yöntemi ile çalışma grubunun kriterleri belirlenmiş, örneklem seçimi özenli yapılmıştır. Araştırmanın yöntem kısmında katılımcıların özellikleri, nasıl seçildikleri, veri toplama araçları, veri analizi adımları ayrıntılı şekilde açıklanmıştır.

Araştırmada ulaşılan tüm bulguların elde edilen sonuçlarla uyumu konusunda uzman görüşüne başvurulmuştur. Bu şekilde çalışmada elde edilen sonuçların bulgularla ve analizle uyumlu olduğu teyit edilmiştir. Araştırmada elde edilen tüm veriler, analizler, ses kayıtları, notlar, yazılar, yorumlar gerektiğinde incelenmesi için arşivlenmiştir.

Nitel araştırmalardaki temel kaygılardan bir tanesi de etikle ilgilidir.⁸⁶ Araştırmada etik kaygıları gidermek amacıyla ilk olarak Ordu Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'ndan (06.07.2023 tarih ve 2023-133 numaralı) etik kurul onayı alınmıştır. Bu onay sayfaları ek olarak çalışmanın sonuna ilave edilmiştir. Görüşmelerin başında mülâkata katılımının gönüllülük esasına dayandığı, katılımcıların istedikleri zaman araştırmadan ayrılacakları belirtilmiştir. Görüşme sonunda elde edilen cevapların araştırmacı ve araştırmaya katkı sağlayacak uzmanlar tarafından okunacağı hakkında katılımcılara bilgi verilmiştir. Belirtilen etik kurul kararında onaylanan gönüllü katılım formu görüşmecilere doldurtulmuştur. Görüşmelerin ses kaydı altına alınacağı, ses kayıtlarının gizlilik ilkesine uygun şekilde saklanacağı ve yalnızca bilimsel amaçlı olarak kullanılacağı belirtilmiştir. Katılımcılarla belirlenen gün ve saatlerde görüşmeler yapılmıştır.

⁸⁶ Sharan B. Merriam, Nitel araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber, Çev. Ed. Selahattin Turan, 3. Basımdan Çeviri, 2023, s. 227.

4. BULGULAR

4.1. Oluklu Mahaltesinde Doğumla İlgili Halk İnanışları

Çalışma alanı Oluklu Mahaltesinde geçiş dönemi evrelerinden doğum ile ilgili bazı inanış ve uygulamalar tespit edilmiştir.

4.1.1. Doğum öncesi

Oluklu Mahallesi'nde çocuk sahibi olmanın evli çiftlerin toplumda kabul görmeleri açısından önemli sayıldığı gözlenmiştir. Mahallede çocuk sahibi olmak isteyen çiftlerin Türk dünyasında ve Anadolu'nun çeşitli yörelerindeki uygulamalara benzer yöntemlere başvurdukları görülmüştür. Çocuk sahibi olmak isteyen çiftlerin ebeye⁸⁷ gittiği, ebelerin çocuğu olmayan kadınların düşük olan rahmini elleriyle çektikleri, çektikten sonra karnın bağlandığı veya ebelerin ilaç yaptığı kadınların bu ilacı kullandığı⁸⁸ ifade edilmiştir. Çocuğu olmayan kadın ağır bir şey kaldırma sonucunda olan göbek düşmesi nedeniyle çocuk sahibi olamamışsa göbeğinin iğne ile çekildikten sonra sarılarak kadının iki gün yatırıldığı da belirtilmiştir.⁸⁹ Mahallede çocuk sahibi olmak isteyen kadınların bel çektirmek için bir kadına (Acırmak'ın Annesi)⁹⁰ gittiği, bu yönteminde çocuk sahibi olmak için kullanıldığı anlatılmıştır.⁹¹ Hamile kalmak için incir ağacının yaprağını kaynatıp buharına oturmak, hangi ot olduğu bilinmemekle beraber ot kaynatıp suyuna oturmak, bitkilerden yapılan ilaçları kullanmak gibi tedavi yöntemleriyle beraber doktora gitmekte çözüm olarak kabul edilmektedir.⁹²

Mahallede çocuk sahibi olmak için ata mezarlarını ve kutsal kabul edilen evliya yatırlarını ziyaret edip onların ruhlarından yardım bekleme inancı da mevcuttur. Mahallenin en yüksek tepesi olan Danamara Tepesinde bulunan Danamar Evliyasına üç Cumartesi gitmenin, evliyanın etrafında üç ihlas suresi okuyarak üç kez veya yedi kez dönmenin, evliyaya adak adamanın, adak gerçekleşmişse kurban kesmenin, evliyada

⁸⁷ Ebe: Halk kültüründe çocuğu olmayan kişilere çeşitli karışımlarla ilaç hazırlayan, bu ilaçları karınlarına veya kasıklarına sararak veya kadınların karınlarını çekerek tedavi eden, halk hekimliği bilgisine sahip kişilere denir. Bkz. Nilgün Çıblak Coşkun, *Mersin'de Doğumla İlgili Âdetlerin Halk Hekimliği Yönünden İncelenmesi*, Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi, C. 1, S. 3, ss. 1-12, 2011, s. 3. Mahallede bu tabir kadın hastalıklarına bakan halk hekimi kabul edilen kişiler için kullanılmaktadır.

⁸⁸ K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023.

⁸⁹ K13-KO, Mülakât, 09.09.2023.

⁹⁰ Geçmişte mahallede ebelik yaptığı söylenen İrfan Acırmak'ın babaannesi Gülişan Acırmak'tır.

⁹¹ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023.

⁹² K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023.

uyumanın, burada namaz kılmanın, kadının saç telinden evliyaya bırakmanın çocuk sahibi olmak için yapıldığı öğrenilmiştir.⁹³ Mahallede bulunan medresede müderrislik yapmış Temel Efendinin kabrini ziyaret etmenin ve burada dua okumanın, onun mezarından toprak almanın ve bu toprağı sulayarak suyunu içmenin, Hacı Bektâş-ı Veli'nin talebesinin sınırlarını çizerek belirlediği yere gidip dilek dilemenin, adak adamanın ve dilek gerçekleşince burada kurban kesmenin de çocuk sahibi olmak için başvurulan yöntemler olduğu tespit edilmiştir.⁹⁴ Yine hocalara gitmek, muska yazdırmak ve yazılan muskayı taşımak çocuk sahibi olmak için müracaat edilen yollardandır.⁹⁵ Oluklu Mahallesi'nde ikinci bir evlilik yapmak çocuk sahibi olmak için az da olsa başvurulan yollardan birisidir.⁹⁶

Öte yandan günümüzde Oluklu Mahallesi'nde çocuk sahibi olmak için daha çok tıbbî yöntemler tercih edildiğini söylemek mümkündür. Bunlardan bir netice alınmadığı takdirde mezar-evliya ziyaretleri, hocalara gitme ve halk hekimliği (bitkisel) gibi yöntemlere başvurulmaktadır.

4.1.1.1. Erkek çocuk isteği

Mahallede erkek çocuk sahibi olmak amacıyla çeşitli yollara başvurulduğu tespit edilmiştir. Mahallede bulunan Danamar Evliyası'na gidilmesi, hocalara gidip oğlan duası okutulması, muska yazdırılması, hocalara bir kâğıda dua yazdırıp çocuk sahibi olmak isteyen kadının bu kâğıdın üzerinden üç kez geçirilmesi, yeni bir evlilik yapılması erkek çocuk sahibi olmak için başvurulan yollardandır.⁹⁷ Mahallede erkek çocuk sahibi olma temennisiyle yeni evlenen gelinin kucağına ilk olarak erkek çocuk verilmektedir.

Mahalledeki genel kabule göre anne babanın bakımı ve yaşlandıkları zaman onlarla ilgilenme görevi küçük erkek çocuğundur. Bundan dolayı eski Türklerde olduğu gibi

⁹³ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K5-SA, Mülakât, 29.07.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023.

⁹⁴ K25-KA, Mülakât, 10.09.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023.

⁹⁵ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K5-SA, Mülakât, 29.07.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023.

⁹⁶ K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023.

⁹⁷ K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K5-SA, Mülakât, 29.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023.

aile evinin küçük erkek çocuğa bırakıldığı görülmüştür. Bu uygulamanın, yazılı veya sözlü bir şekilde dile getirilmemekle beraber toplumda herkes tarafından bilindiği ve kardeşler arasında problem yaşanmadan kabul edildiği gözlenmiştir.

Oluklu Mahallesi'nde erkek çocuk sahibi olmanın üstünlük göstergesidir. Kız çocuk sahibi olmak yeterli görülmeyip erkek çocuk sahibi olmak için çeşitli yöntemlere başvurulmaktadır. Mahallede erkek çocuğun kız çocuktan üstün tutulduğu, neslin devam etmesi, Orta Asya Türklerinde olduğu gibi vatana olan bağlılık ve vatanın koruyucusu ve kollayıcısı olarak erkek çocukların görülmesi, ocağı ve vatani bekleyecek çocuğun erkek evlat olması, baba vefat ederse geride bıraktığı eşine ve kız çocuklarına erkek evladın sahip çıkacağı beklentisi erkek çocuğuna daha fazla ehemmiyet verilmesine yol açmıştır.⁹⁸ Hatta kişinin dokuz kız çocuğu olsa bile erkek evlat isteğiyle onuncu çocuğun yapıldığı ifade edilmiştir.⁹⁹

4.1.1.2. Cinsiyet belirleme

Cinsiyet tahmini ile ilgili mahallede annenin aşerdiği yiyeceğin ekşi ya da tatlı olması, annenin vücudunda meydana gelen değişikliklere bakılması, bebeğin anne karnındaki hareketi ve yeri, bebeğin doğum zamanı, bebeğin abisi ve ablasının kıza ya da erkeğe benzemesi, bıçak-makas ve süpürge falı gibi yöntemlerin kullanıldığı gözlenmiştir.

Cinsiyet tahmini ile ilgili mahallede annenin hamile iken canının ekşi şeyler aşermesi-yemesi hâlinde kızı, tatlı şeyler aşermesi-yemesi hâlinde erkek çocuğu olacağı inancı mevcuttur.¹⁰⁰ Hamile kadının yüzü güzelleşirse doğacak çocuğun oğlan, yüzünde çiller çıkıp burnu büyür yüzü çirkinleşirse doğacak çocuğun kız olacağı belirtilmiştir.¹⁰¹ Hamile kadının karnının şekli de cinsiyetle ilgili ipucu vermektedir. Eğer hamile kadının karnı sivri ise çocuğun oğlan, karnı geniş olursa çocuğun kız yine kadının kalçası geniş olursa çocuğun kız olacağına inanılmaktadır.¹⁰²

Mahallede cinsiyet belirlemede dikkat edilen bir diğer unsur bebeğin anne karnındaki hareketidir. Bebek anne karnında iken çok hareketli ise oğlan, az hareketli ise kız

⁹⁸ K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023.

⁹⁹ K11-KO, Mülakât, 17.09.2023.

¹⁰⁰ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023.

¹⁰¹ K20-ME, Mülakât, 22.10.2023.

¹⁰² K20-ME, Mülakât, 22.10.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023.

olacağı düşünülmektedir.¹⁰³ Bebek anne karnında iken sağ tarafta hareket ediyorsa oğlan, sol tarafta hareket ediyorsa kız, kafası arka tarafta ise oğlan, ön tarafta ise kız olacağı tahmin edilmektedir.¹⁰⁴

Mahallede bebeğin doğacağı zamana göre de cinsiyet belirlenmektedir. Buna göre doğacak çocuk beklenen zamanda veya daha erken gelirse oğlan, vaktinden geç gelirse kız olacağına inanılmaktadır.¹⁰⁵ Doğacak olan bebeğin ablası veya abisine bakılarak da cinsiyeti tahmin edilmektedir. Doğacak bebeğin abisi kıza benziyorsa doğacak bebeğin kız, doğacak bebeğin ablası erkeğe benziyorsa doğacak bebeğin oğlan olacağı düşünülmektedir.¹⁰⁶

Son olarak cinsiyet tahmini için fal bakmaya benzeyen bir yöntem kullanılmaktadır. Buna göre hamile kadına haber vermeden iki minder ayarlanır. Minderlerden birinin altına makas diğerinin altına bıçak konur. Hamile kadın odaya girince altında makas olan mindere oturursa kızı, bıçak olan mindere oturursa erkek çocuğu olacağına inanılır.¹⁰⁷ Benzer bir uygulamada minderlerden birinin altına süpürge teli diğerine makas koyulmakta, hamile kadın altında süpürge teli olan mindere oturursa kızı, makas olan mindere oturursa oğlu olacağı düşünülür.¹⁰⁸

Günümüzde bebeğin cinsiyetini öğrenmek için mahalle sakinlerinin doktora gitmeyi tercih ettiği gözlenmektedir. Geçmişte başvurulmuş bu tahmin yöntemlerine sağlık hizmetlerine ulaşmanın kolaylaşması nedeniyle artık sık başvurulmadığını söylemek mümkündür.

4.1.1.3. Annenin davranışlarının bebeğin fiziksel görünümünü etkilemesi

Oluklu Mahallesi'nde hamileyken annenin baktığı şeylere dikkat etmesi gerekmektedir. Mahallede anne en çok neye bakarsa bebeğin ona benzeyeceği, bu nedenle annenin çirkin bir şeye bakmaması gerektiği¹⁰⁹ bununla beraber hamile kadın tavşana bakarsa veya tavşan eti yerse çocuğun dudağının tavşan dudağı gibi (mahalledeki söylenişle

¹⁰³ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023.

¹⁰⁴ K21-KA, Mülakât, 16.12.2023.

¹⁰⁵ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023.

¹⁰⁶ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023.

¹⁰⁷ K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023.

¹⁰⁸ K16-ME, Mülakât, 25.11.2023.

¹⁰⁹ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023.

yirik (yürük, dilik)), yani yarı dudaklı olacağına veya gözlerinin tavşan gözü gibi olacağına inanılmaktadır.¹¹⁰

Mahallede ayna ile ilgili annenin hamile iken aynaya bakması halinde çocuğun gurbete düşeceği belirtilmiştir.¹¹¹ Bu inanın geleneksel Türk halk inanışlarının devamı olduğu tahmin edilmektedir. Mahallede annenin hamile iken ölüye bakması da sakıncalı görülmektedir. Annenin hamile iken ölüye bakarsa çocuğun sapsarı veya ölü basığı (çocuğun büyüüp gelişmemesi) olacağına inanılmaktadır.¹¹²

Mahallede anne adayının hamile iken yaptığı bazı davranışlar ve yediği şeylerin çocuğun vücudunda leke oluşmasını etkilediğine inanılmaktadır. Anne hamile iken çilek, ciğer gibi lekeli bir şey yerse veya ellerse çocuğun yüzünde, vücudunda kırmızı bir leke oluşacağı düşünülmektedir.¹¹³ Buna benzer bir diğer inanişe göre çocuğun vücudunda leke varsa anne hamileyken aşerdiği bir yiyeceği yiyememiş demektir.¹¹⁴ Çocuğun vücudunda oluşan lekenin sebepleri yalnızca yiyeceklerle ilgili değildir. Mahallede annenin hamileyken eline kına yakması, eteğinin bel kısmına veya yeleşinin cebine gül, anahtar, para gibi cisimler koyması sebebiyle de çocuğun vücudunda leke oluşacağı kabul edilmektedir.¹¹⁵

Mahalledeki inanişe göre çocuğun vücudunda leke yapmasa bile annenin yemesiyle çocuğu etkileyen bazı yiyecekler bulunmaktadır. Anne adayı normalde yediği bu yiyeceklerden hamilelik döneminde uzak durmalıdır. Ayva, şeftali ve tavuk bu yiyeceklerdendir. Çünkü Oluklu Mahallesinde anne şeftali, ve ayva yerse bebeğin tüylü,

¹¹⁰ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023.

¹¹¹ K14-ME, Mülakât, 23.07.2023.

¹¹² K3-SA, Mülakât, 06.08.2023.

¹¹³ K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023.

¹¹⁴ K7-SA, Mülakât, 04.11.2023.

¹¹⁵ K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023.

ayva yerse bebeğin yüzünün sarı, tavuk yerse bebeğin göğüs kısmının tavuk göğsü gibi olacağına inanılmaktadır.¹¹⁶

Oluklu Mahallesi'nde hamile kadının eşinin de yapacağı bazı davranışların bebeği olumsuz etkileyeceğine inanılmaktadır. Dolayısıyla anne hamile iken eşinin de yapmaması gereken davranışlar bulunmaktadır. Mahallede anne adayları hamile iken eşi tavuk keserse, mahallede kullanılan tabiri ile çocuğun boğazının hıkırdayacağına, yani çocuğun boğazından hırıltılı bir ses geleceğine, yılan öldürürse çocuğun beşikten yılan gibi akacağına veya çocuğun ağzının akacağına ve dilinin uzun olacağına inanılmaktadır.¹¹⁷ Bu nedenle mahallede anne adayının eline gül almadığı, ciğer, çilek yemediği ve eline almadığı, eline alsa bile elini yıkadığı, eline kına yakmadığı, şeftali ve ayva yemekten uzak durduğu, çirkin görüntülere ve kişilere bakmadığı, televizyonda bile olsa tavşana bakmadığı, eşine tavuk kestirilmediği, yılan öldürmediği, aşerdiği zaman canının istediği yiyeceklerin temin edilmeye çalışıldığı öğrenilmiştir.¹¹⁸

4.1.1.4. Aşerme

Oluklu Mahallesi'nde aşerme için "yerik yerme" ifadesinin kullanıldığı tespit edilmiştir.¹¹⁹ Hamile kadının aşerdiği yiyeceği yemesi gerektiği yemezse çocuğun vücudunda leke oluşacağı, annenin aşerdiği yiyeceğin ekşi veya tatlı olmasına göre bebeğin cinsiyetinin tahmin edildiği görülmüştür.¹²⁰ Mahallede bir başka uygulamada aşeren kadının midesinin çok bulanıyorsa uygulanmaktadır. Bu uygulamada hamile kadına haber verilmeden köpeğin yemek kabına en sevdiği yemek konulur. Anne adayları bu kaptan yemeğini yedikten sonra gerçek ona anlatılır. Böylece anne adayının tiksinişi sağlanarak sonraki aşermelerinde midesinin bulanmayacağı düşünülür.¹²¹

¹¹⁶ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023.

¹¹⁷ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023.

¹¹⁸ K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023.

¹¹⁹ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023.

¹²⁰ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023.

¹²¹ K17-ME, Mülakât, 22.10.2023.

4.1.1.5. Bebekler düşmesin veya ölmesin diye başvuru alan uygulamalar

Anne adayının hem kendi sağlığı için hem bebeğin sağlıklı bir şekilde dünyaya gelmesi için de hamilelik süresince davranışlarına dikkat etmesi gerekmektedir. Oluklu Mahallesi'nde çocuğun anne karnında iken düşmemesi ve sağlıklı dünyaya gelmesi için anne adayını sakıncalı görülen bazı davranışlardan kaçınmalıdır. Annenin önceki çocukları karnında veya doğduktan sonra ölmüşse birtakım inanış ve uygulamalarla çocuğun yaşayacağına inanılmaktadır.

Mahallede hamilelik döneminde bebekleri düşmesin diye kadınlar ağır iş yapmaktan, ağır bir şey kaldırmaktan kaçınmaktadırlar.¹²² Kadının hamilelik döneminde yürürken düşmemeye dikkat etmesi gerekmektedir.¹²³ Hamile kadın ağır iş yapacaksa bebeğin düşmemesi için kuşakla karnını bağlamalıdır.¹²⁴ Kadının göbeği düşer ve çekilirse tedbir olarak bebek düşmesin diye kadının karnının bir çarşafı ile bağlanması gerekmektedir.¹²⁵

Mahallede bebeklerin düşmesi ve ölmesinin nedeni olarak görülen sübyan (veya sıbyan) hastalığından korunmak için hocalara gidip iğne vurulması, muska yazdırılması (sübyan hamallosu-hamalyosu)¹²⁶ veya okutulması gerekmektedir.¹²⁷ Sübyan hastalığından erkek çocukların daha fazla düştüğü düşünülmekte bu nedenle erkek çocuk isteyenlerin hocalara bu hastalık için okutmak veya iğne yaptırmaktadır.¹²⁸ Bebekler anne karnındayken düşmesin veya erken dönemde ölmesin diye mahallede başvuru alan diğer bir yöntem de bu konuda ehil olduğuna inanılan hocalara dua okutma ve muska yazdırma'dır.¹²⁹

¹²² K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023.

¹²³ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023.

¹²⁴ K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023.

¹²⁵ K20-ME, Mülakât, 22.10.2023.

¹²⁶ Sübyan: Hamilelikten önce veya annenin hamileliği sırasında ona ve bebeğine tasallut eden kötü bir varlıktır. Halk inanışlarında çocukları hastalandırıp öldüren bir tür cindir. Bkz. Özlem Ünal, *Türk Halk İnanışlarında İstira, Tıbika ve Ümmü Sübyan*, Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi, S. 7, ss. 36-51, 2022, s. 46. Mahalledeki inanışa göre ise bebeklerin anne karnında iken düşmesine neden olan hastalıktır. Bu hastalığa iğne yaptırmanın ve hocalara okutmanın iyi geldiğine inanılmaktadır.

¹²⁷ K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023.

¹²⁸ K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023.

¹²⁹ K5-SA, Mülakât, 29.07.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023.

Oluklu Mahallesi'nde de çocuklar doğduktan sonra ölmesin diye evliyalar ziyaret edilir.¹³⁰ Bu ziyaretler Çarşamba ve Cumartesi günleri evliya yanına 7 kere gidilerek yapılır.¹³¹ Bunlara ilaveten çocukları doğduktan hemen sonra çok yaşamadan çocuğu ölen kadınlar mahallede 7 ayrı evden, 7 Mehmet'ten 7 parça yamalık olarak bu parçalardan akan çeşmenin başında nişanlı bir kıza kıyafet diktirir ve bunu doğan bebeğe giydirirler.¹³² Benzer bir uygulamada farklı kişilerden toplanan 40 parça yamalık ile kıyafet diktirilip anneye giydirilmesi hâlinde bebeğin yaşayacağına inanılmaktadır.¹³³

Mahallede merdiven gibi yüksek yerlerden atlama, tavuk tüyü ve şeftali çubuğu ile rahme müdahale etme, kadının karnına değirmen taşı gibi ağır bir taş koyma, kınayı sulandırıp suyunu içme ve ilaç kullanma gibi yöntemler istenmeyen hamileliğe son vermek için kullanılmaktadır.¹³⁴ Günümüzde bu yöntemler geçerliliğini yitirmiştir. Daha ziyade tıbbî yollarla hamilelikler sonlandırılmaktadır.

Günümüzde mahallede aşerme ile ilgili inanış ve uygulamaların devam ettiği, fakat evliya ziyareti, hocalara gitme ve muska yazdırma ile ilgili inanışların azaldığı öğrenilmiştir. Hamilelik sürecinde ve sonrasında bebekle veya anneyle ilgili oluşabilecek risklerde ilk olarak hastaneye gidilip tıbbî çarelere başvurulduğu, eğer tıbben çare bulunamazsa halk arasında yaygın olan inanış ve uygulamaların çare olarak görüldüğü gözlenmiştir.

4.1.2. Doğum Sırası

4.1.2.1. Kolay doğum için yapılan uygulamalar

Oluklu Mahallesi'nde spor ve hareketin çok olmasının, yürüyüş yapılmasının ve evde gezmenin, hafif atlayarak yürümenin, belini ovarak masaj yapmanın doğumun kolaylaştıracağı düşünülmektedir.¹³⁵ Geçmişte evin tavanına asılan ipe hamile kadın tutunup atlamasıyla doğumun daha kolay olduğu öğrenilmiştir.¹³⁶ Mahallede doğum yapan kadının haberi olmadan evin bacasından silah atıldığı ve kadının korkuyla

¹³⁰ K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023.

¹³¹ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023.

¹³² K17-ME, Mülakât, 22.10.2023.

¹³³ K24-KA, Mülakât, 10.09.2023.

¹³⁴ K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023.

¹³⁵ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023.

¹³⁶ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023.

doğumu kolay yaptığı belirtilmiştir.¹³⁷ Mahallede doğum yapacak olan kadının eşinin ceketini doğum esnasında altına sermenin doğumu kolaylaştıracağına inanılmaktadır.¹³⁸ Doğum zor olursa doğum yaptıran ebelerin iğne vurarak doğumu kolaylaştırdığı, aynı zamanda dua okunup mânevî yardım istemenin de doğumu kolaylaştırdığı ifade edilmiştir.¹³⁹

Mahallede günümüzde anne adaylarının doğum yapmak için hastaneleri tercih etmesi nedeniyle bu uygulamaların birçoğunun yapılmadığı görülmektedir. Kolay bir doğum için spor ve yürüyüş gibi fiziksel aktivitelerin yapıldığı, dua ederek yardım istemenin devam ettiği gözlenmiştir.

4.1.2.2. Bebeğin eşi ve göbeği ile ilgili inanış ve uygulamalar

Oluklu Mahallesi'nde bebeğin eşi ve göbek bağı ile ilgili Türkiye'nin diğer yöreleriyle benzer atma, gömme, saklama gibi uygulamalar görülmektedir.¹⁴⁰ Yeni doğan bebek kız ise ev kızı olsun, dışarı çıkmasın beklentisiyle eş evin eşiğinin altına gömülmektedir.¹⁴¹ Her iki çocuğun eşi eşiğe gömülürse evine bağlı olacağına inanılmaktadır.¹⁴²

Geçmişte yeni doğan bebeğin göbek bağının kedi veya diğer hayvanlardan korunmak için ocak üstü gibi yukarıda bir yere bağlandığı, kuruduktan sonra gömüldüğü veya atıldığı ifade edilmiştir.¹⁴³ Bebeğin göbek bağının imam olsun, namaza gitsin diye cami kapısına, okusun diye okul önüne veya çatısına, evci olsun diye terek¹⁴⁴ başına, hayvanları sevsin diye ahıra, kalabalığı sevsin, girenpen (girişken) olsun, iyi yetişsin, milliyetçi olsun diye şehre atıldığı belirtilmiştir.¹⁴⁵ Yeni doğan bebeğin göbek bağı dışarı atılırsa büyüyünce dışarı (gurbete) gideceğine inanılmaktadır.¹⁴⁶

Göbek bağının atıldığı yerler gibi gömüldüğü yerler de bebeğin gelecekte nasıl bir birey olması isteği ile bağlantılıdır. Bebeğin göbek bağının gömüldüğü yerler buna göre

¹³⁷ K13-KO, Mülakât, 09.09.2023.

¹³⁸ K14-ME, Mülakât, 23.07.2023.

¹³⁹ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023.

¹⁴⁰ K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023.

¹⁴¹ K13-KO, Mülakât, 09.09.2023.

¹⁴² K3-SA, Mülakât, 06.08.2023.

¹⁴³ K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023.

¹⁴⁴ Terek: Kelime olarak ağaç anlamına gelmektedir. Bkz. Kalafat, *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri*, s. 78. Oluklu Mahaltesinde mutfakta tabak ve bardakların koyulması için ağaçtan yapılmış raflardan oluşan dolaplar için kullanılmaktadır.

¹⁴⁵ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023.

¹⁴⁶ K6-SA, Mülakât, 05.08.2023.

seçilmektedir. Mahallede bebeğin göbek bağı ağaca iyi tırmansın diye ağaç dibine, namazını kılsın dindar olsun diye cami avlusuna, okusun diye okul yanına veya bahçesine gömülmektedir.¹⁴⁷ Mahallede çocuğun okuması için bebeğin göbek bağı kitabın üstünde veya kız çocuğu ise “ev kızı” olsun diye kesme tahtasının üstünde kesilmektedir.¹⁴⁸ Göbek bağı ile ilgili diğer bir uygulama beşik kertmesi¹⁴⁹ uygulamasıyla irtibatlıdır. Beşik kertmesi yapılarak ileride evlendirilmesi düşünülen bebeklerin göbek bağlarının birbirine verildiği belirtilmiştir.¹⁵⁰

4.1.2.3. Doğum merasimi

Oluklu Mahallesi’nde bebek doğduktan sonra salâ verildiği, erkek çocuğa kurban kesildiği, kız çocuğa helva kavrulduğu belirtilmiştir.¹⁵¹ Kız veya erkek farketmeksizin her ikisi için de gözü tok olsun diye helva kavrulduğu öğrenilmiştir.¹⁵² Geçmişte doğan bebek için merasim yapılmadığı ifade edilmekle beraber adağı varsa Kur’an okutup yemek daveti verenler olduğu gibi adak olmaksızın Kur’ân okutarak veya düğünlü (çalgılı) bir merasim yapıldığı da anlatılmıştır.¹⁵³

Eski Türklerde çocuk dünyaya gelince yapılan “saçı” örneğinin benzeri bebeğin saçının doğumdan sonra kesilip saçının ağırlığı kadar sadaka verilmesi mahallede yapılmakta olan uygulamalardandır.¹⁵⁴ Mahallede bebek doğduktan sonra helva kavrulması veya yemek daveti verilmesinin geleneksel Türk inanışlarında “Umay Ana”yı memnun etmek için yapılan kanlı/kansız kurbanların birer devamı niteliğinde olduğu tahmin edilmektedir.¹⁵⁵

Günümüzde yapılan doğumların hepsinin hastanede gerçekleştirilmektedir. Evde doğum, değişen sağlık koşulları ve doktorlara ulaşmanın kolaylaşması nedenleriyle terk edilmiştir. Mahallede anne ve bebeğin sağlığı ve bebeğin sağlıklı dünyaya gelmesi,

¹⁴⁷ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023.

¹⁴⁸ K13-KO, Mülakât, 09.09.2023.

¹⁴⁹ Beşik Kertmesi: Birbiriyle iyi anlaşılan ve seven iki ailenin bu dostluğun ileride de devam etmesi için çocuklarını beşikte iken nişanlamasıdır. Bkz. Mahmut Tezcan, *Beşik Kertme Nişanı Geleneği ve Çayırbağı Köyü Uygulaması*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, C. 13, S. 1, ss.239-257, 1980, s. 239.

¹⁵⁰ K11-KO, Mülakât, 17.09.2023.

¹⁵¹ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023.

¹⁵² K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023.

¹⁵³ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023.

¹⁵⁴ K20-ME, Mülakât, 22.10.2023.

¹⁵⁵ Kalafat, *Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançlarının İzleri*, s. 25.

doğumun kolay olması için yapılan uygulamalardan bazıları (ipe asılma, silah atma) bırakılmıştır. Yürüyüş, hareket ve mânevî yardım isteme (okuma ve dua etme) ise devam etmektedir. Doğumların hastanede yapılması nedeniyle çocukların eşleriyle ilgili inanışların ortadan kalkmıştır. Bebeklerin göbek bağıyla ilgili inanış ve uygulamalar ise devam etmektedir.

4.1.2.4. Beşik Hazırlanması

Oluklu Mahallesi'nde bebek beşiğini hazırlama görevi büyüklerin ve daha çok anneannenin-anne tarafının görevidir.¹⁵⁶ Bir başka anlayış ilk doğan çocuğun beşiğini anneannenin hazırlaması gerektiğini şekline verir.¹⁵⁷ Bebeğin rahat yatması için beşikte yastık, yorgan, döşek, battaniye ile bebek sallanırken düşmesin diye beşiğin etrafından dolayarak sarmak için kullanılan yörek-yürek (enli kumaş parçası) ve bağcak (yöreği beşiğe bağlamak için kullanılan kalın enli ip) hazırlanmaktadır.¹⁵⁸ Bez kullanımından önceki dönemlerde bebeklerin altına bu amaçla toprak koyulduğu, bu toprağın ince cins topraktan elenerek alındığı ve elenen toprağın ısıtılarak bebeklerin beşiğine koyulduğu öğrenilmiştir.¹⁵⁹ Geçmiş dönemlerde bebeğin beşiğini temiz tutmak amacıyla topraktan yapılan ve sürahiye benzer huni şeklinde bir kabın (havruz) beşiğin veya yatağın altına koyulduğu bunun bebeğin dışkısının toplanması için yapıldığı tespit edilmiştir.¹⁶⁰

Beşiği süslemek için tahtadan halkalar, tespih püsküllerine benzer ipten püsküller ve örerek yapılan motifler beşiğe takılmaktadır.¹⁶¹ Yeni doğan bebeği nazardan, görünmeyen tehlikelerden ve kötü ruhların tasallutundan korumak amacıyla aynı zamanda bebeğin oynaması için beşiğe mavi ve beyaz boncuk (mahallede yılanbaşı olarak bilinir), nazar boncuğu, kuşburnu dikenini (mahallede cazu dikenini, ham-yabani gül veya dikenli gül olarak da bilinir), ham elma dalı, küçük Kur'ân asılmaktadır.¹⁶²

¹⁵⁶ K25-KA, Mülakât, 10.09.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K1-SA, Mülakât, 22.07.2023.

¹⁵⁷ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023.

¹⁵⁸ K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023.

¹⁵⁹ K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023.

¹⁶⁰ K25-KA, Mülakât, 10.09.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023.

¹⁶¹ K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023.

¹⁶² K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023; K13-KO,

Mahalle sakinlerine göre beşiğin yapıldığı tahtanın nereden alındığı önemlidir. Mezarlıktan alınan ağaçtan beşik yapılmayacağı, eğer yapılırsa çocuğa iyi gelmeyeceği, beşikteki çocuğun çarpılacağı veya öleceği inancı mevcuttur.¹⁶³ Yeni doğan bebeğe beşik götürülürken isteyenler “beşik daveti” adıyla bir tören (davet) yapmakta, bu davette Kur’ân okunmakta veya düğün gibi eğlence yapılmaktadır. Davetliler çocuk için para, altın ve çeşitli hediyeler götürmektedirler.¹⁶⁴ Çocuk yeni doğduğunda kapının üzerine beşiğe asıldığı gibi mahallede “cazu diken” denilen yabancı gül asılmaktadır.¹⁶⁵

Günümüzde beşiğe havruz ve toprak koymanın kalktığı, beşik kullanmanın ise azalmakla beraber az da olsa devam ettiği söylenebilir. Beşiklerin yerini yatak veya modern beşikler olsa da insanların kötü ruhlardan ve nazardan korunmak için beşik ve yataklara boncuk, nazar boncuğu, ham elma-ham gül dalı, küçük Kur’ân taktığı görülmüştür. Geçmişte yapılan “beşik davetleri” yerini doğum sonrasında yapılan Kur’an ve mevlit merasimlerine bırakmıştır.

4.1.3. Doğum Sonrası

4.1.3.1. İsim verme

Oluklu Mahallesi’nde eski Türklerde olduğu gibi ataların, babaların ve geçmişte yaşamış büyüklerin isimleri çocuğa verilmektedir.¹⁶⁶ Bunun gibi isimlerin çocuğa gerçek isim olarak verilmemişse göbek adı¹⁶⁷ olarak verildiği de söylenmiştir.¹⁶⁸ Bununla beraber Kur’ân’a uygun, anlamı güzel olan isimler veya peygamber isimleri de koyulmaktadır.¹⁶⁹ Mahallede bebeklere ismi genellikle dinî nitelikli bir törenle, sağ kulağa bilinen bir dua veya ezan okunarak, sol kulağa kamet getirilerek verilmektedir.¹⁷⁰ İsmi bebeğe görevli imam veya Dede’nin koyabileceği gibi okumayı

Mülakât, 09.09.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023.

¹⁶³ K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023.

¹⁶⁴ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023.

¹⁶⁵ K25-KA, Mülakât, 10.09.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023.

¹⁶⁶ K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K2-SA, Mülakât, 22.07.2023.

¹⁶⁷ Göbek İsmi: Çocuk doğduktan sonra ebesi tarafından verilen isimdir. Bu isim genellikle dinî geleneğe uygun veya peygamber ve onun soyunun isimlerinden tercih edilir. Bkz. M. Şakir Ülkütaşır, *Türkiye Türklerinde Ad Verme ile İlgili Gelenek ve İnançlar*, 1. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Gelenek-Görenek ve İnançlar, Kültür Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Yay. 21, C. 4. Dizi:6, ss. 369-384, 1976, s. 373.

¹⁶⁸ K14-ME, Mülakât, 23.07.2023.

¹⁶⁹ K5-SA, Mülakât, 29.07.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023.

¹⁷⁰ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K19-ME,

bilen herkesin de koyabileceği belirtilmiştir.¹⁷¹ Geçmişte bebeklere hangi ismin koyulacağına aile büyüklerinin karar verdiğini, günümüzde ise bunun değiştiğini söyleyenler bulunmaktadır.¹⁷² İsim verilirken kulağına ezan okunan bebeğin zihni açık, zeki bir çocuk olacağı ve büyüyünce büyük adam olacağı inancı da mevcuttur.¹⁷³

Mahallede bebeğin isminin ne olacağını belirlemek için uygulanan seçme yöntemlerinden birtanesi üç tane pırasa ile yapılmaktadır. Buna göre üç tane pırasa kesilip her pırasaya farklı renkte bir ip bağlanır. Bu iplerin renklerine göre her pırasa için birer isim belirlenir. Pırasalar akşamdan sabaha kadar bekletilir. Sabaha kadar hangi pırasa diğerlerine göre daha fazla büyümüşse (mahallede kullanılan tabiriyle hangi pırasa ileri gitmişse), büyüyen pırasanın ismi bebeğe verilir.¹⁷⁴

Mahallede bebeğe verilen ismin ağır gelmesi nedeniyle ismin uymadığı düşünülerek bebeğin isminin değiştirildiği de anlatılmıştır. İsmi kendisine uymadığı için sık sık hastalandığı düşünülen çocuk Danamara Evliyası'na götürülerek annesiyle birlikte burada üç gün üç gece kalmış ve sonra adı değiştirilmiştir.¹⁷⁵ Geleneksel Türk halk inanışlarında ataların isimlerinin uygun olmayan bir çocuğa verilmesi durumunda onların kızgınlığını ve gazabını önlemek ve onları incitmemek için çocuğun ismini değiştirme uygulaması da mahallede kısmen devam etmektedir.¹⁷⁶

Günümüzde Oluklu Mahallesi'nde de bu değişimi görmek mümkündür. Mahallede az da olsa ataların ve aile büyüklerinin isimleri verilmeye devam edilmekte, lakin günün şartlarına uygun isimler daha fazla tercih edilmektedir.

4.1.3.2. Bebeğin fiziksel görünümü için yapılan uygulamalar

Oluklu Mahallesi'nde bebek doğduktan sonra bebeğin görünüşünün ve karakterinin güzel olması için yapılan bazı inanış ve uygulamalar bulunmaktadır. Bunlardan bazılarının etkili olması için bebek doğar doğmaz yapılması gerekmektedir. Bebeğin burnunun küçük olması için burnunun sıkılması, ağzının çenesinin sıvazlanması, alnı tüylü olmasın diye alnının temizlenmesi, kaşlarının, kirpiklerinin ve kulaklarının düzeltilmesi, kız-erkek farketmeksizin göğüsleri büyük olmasın diye göğsünün

Mülakât, 25.11.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023.

¹⁷¹ K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023.

¹⁷² K9-KO, Mülakât, 09.08.2023.

¹⁷³ K24-KA, Mülakât, 10.09.2023.

¹⁷⁴ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023.

¹⁷⁵ K10-KO, Mülakât, 30.08.2023.

¹⁷⁶ Kalafat, *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri*, s. 154.

sıkılması, kafası düzgün olsun fazla büyümesin diye alınına veya kafasına çember (tülbent) sarılması, bacakları eğri olmasın diye bacaklarının bağlanması, kafası yamuk veya basık olmasın diye başının etrafına yastık koyulması ve sık sık pozisyonunun değiştirilmesi gibi uygulamalar bebeğin doğmasından hemen sonra yapılmaya başlanır.¹⁷⁷ Böylece bebeğin fiziksel görünümünün büyüdüğü daha düzgün ve güzel olacağına inanılır.

Bebeğin ilerideki hayatını ve karakterini etkileyeceği düşünülerek bebeğin doğduktan sonraki ilk banyosuna süt koyulursa ağlamayacağı, yastığının altına bıçak koyulursa zeki olacağı, doğduktan sonraki 40 gün gözü bağlanırsa gözünün dünyada olmayacağı, dünyaya bakmayacağı ve doğunca helva kavrulursa açgözlü olmayacağı gibi inanış ve uygulamalar da tespit edilmiştir.¹⁷⁸

4.1.3.3. Lohusalık dönemi

Oluklu Mahallesi'nde yeni doğum yapan kadının iyileşme dönemi olan lohusalık döneminde 40 gün mezarının açık olacağına inanılmakta, bu inanış "lohusanın 40 gün kazma kürek başında bekler" cümlesiyle ifade edilmektedir.¹⁷⁹ Yeni doğum yapan kadının daha çabuk toparlanması için dinlenmesi, kalın kıyafetler giyip ayaklarını üşütmemesi ve ağır bir şey kaldırmaması gerektiği belirtilmiştir.¹⁸⁰

Mahallede lohusa kadının yediği ve içtiği şeylerin çabuk toparlanmasını etkilediğine inanılmaktadır. Bu nedenle kadın lohusa iken soğuk yiyecek ve içeceklerden, acı şeylerden ve yoğurttan uzak durmalıdır.¹⁸¹ Mahallede kadına lohusalık döneminde en çok yedirilen yiyeceklerin sıcak ayran kesigi (ayranın kestirilerek çökelek yapılmasıyla elde edilen hali), sıcak çorba (un, yoğurt çorbası vb.) ve bebek için süt yapsın diye komposto (üzüm, kaysı vb.) olduğu belirtilmiştir.¹⁸² Lohusa kadın için iyi olacağı

¹⁷⁷ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023.

¹⁷⁸ K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023.

¹⁷⁹ K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023.

¹⁸⁰ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023.

¹⁸¹ K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023.

¹⁸² K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K14-ME, Mülakât,

düşünülerek süt ve şekerli su da yine bu dönemde ona içirilmektedir.¹⁸³ Mahallede lohusa kadının canı ne çekiyorsa ona yedirilmesi gerektiği, kadın istediğini yiyemezde gözü yiyecekte kalırsa bebeğin açgözlü olacağı inancı mevcuttur.¹⁸⁴

Mahallede bir kadın doğum yaptığı zaman ilk olarak yağda yumurta yapılıp yedirildiği ifade edilmektedir. Lohusa kadına ilk olarak yağda yumurta yedirilmesinin yumurtanın vitamin değerlerinden faydalanılarak kadının daha çabuk toparlanması için verildiği düşünülmektedir. Bu uygulamanın geleneksel Türk halk inanışlarında halk hekimliğimliğinde yumurtanın içinin veya kabuğunun bazı hastalıkları tedavi etmek amacıyla kullanılmasının¹⁸⁵ devamı niteliğinde olduğu tahmin edilmektedir.

4.1.3.4. Kırklı iken yapılan uygulamalar

Mahallede yeni doğum yapan lohusa kadın ve bebeği kötü ruhlardan korumak amacıyla yapılan bazı inanış ve uygulamalar mevcuttur. Annenin ve bebeğin altı ay veya 40 gün dışarı çıkarılmadığı, eğer 40 günden önce bebek dışarı çıkarılacaksa bebeğin kötü ruhların zararlarından korunmak amacıyla koynuna ekmek koyulduğu belirtilmiştir.¹⁸⁶ Nazar değmesin diye veya özel gününde olan bir kadın bebeğin yüzüne bakmasın diye kırkı çıkana kadar çocuğun yüzünün örtüldüğü, bebeğin gözü dünyada olmasın diye 40 gün gözünün bağlandığı öğrenilmiştir.¹⁸⁷ Misafirin gelmeden evvel kırkı çıkmamış başka bir bebeği ziyaret etmesi ihtimaline karşı, her misafirde kırkları karışmasın (basık olmasın) diye bebeğin yukarı kaldırıldığı anlatılmıştır.¹⁸⁸ Çarpılmasın diye kırkı çıkmadan bebeğin mezarlıktan geçirilmediği, kırkı çıkmadan bebek evde yalnız bırakılacaksa bebeğin yanına, yastığının veya beşiğin altına süpürge, Kur'ân, bıçak veya makas koyularak evden çıkıldığı, lohusa kadının bebeğinin başında sakat (yara), urfiye (şimdiki adı ile konak) hastalığı oluşmasın diye 40 gün bebeğine sırtını dönmeden,

23.07.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023.

¹⁸³ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023.

¹⁸⁴ K16-ME, Mülakât, 25.11.2023.

¹⁸⁵ Rezan Karakaş, *Doğanın ve İnsanın Dirilişinin Simgesi: Yumurta*, Uluslararası Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi, C.4, S.6, ss.31-51, 2021, s. 35.

¹⁸⁶ K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023.

¹⁸⁷ K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023.

¹⁸⁸ K20-ME, Mülakât, 22.10.2023.

yüzünü dönüp yattığı ifade edilmiştir.¹⁸⁹ Lohusa kadının 40 gün boyunca komşulardan kendisine gelen yemeklerin kaplarını yıkayıp geri verdiği, temizlemeden geri verirse çocuğun pis olacağı gibi inanış ve uygulamalar tespit edilmiştir.¹⁹⁰

Geleneksel Türk inanışlarında kötü ruhlardan ve onların zararlı etkilerinden korunmak amacıyla kullanılan süpürgenin¹⁹¹ mahallede de aynı amaçla kırklı bebeğin yanına konulduğu, uygulamanın bu şekilde tezahür ettiği söylenebilir. Yeni doğan bebeğin ve lohusa kadının yanına Kur'ân koyma uygulamasında ise İslam'ın etkisinin olduğunu söylemek gerekir.

4.1.3.5. Basık olma

Oluklu Mahallesi'nde bebeğin yürümemesi, gelişmemesi ve büyümemesi halinde basık olduğuna inanılmaktadır.¹⁹² Mahallede basık olma “kırkı kırkına girme, kırkı karışma” ifadeleriyle bilinmektedir.¹⁹³ Basık olmanın nedenleri arasında bebek kırklı iken yaşanan bazı durumlar görülmektedir. Bebek kırklı iken lohusa olan iki annenin ve iki babanın karşılaşması veya birbirinin evine gitmesi (kırk basığı), cenazeden dönünce hiçbir yere uğramadan bebeğin yanına girilmesi (ölü basığı), eve tartılmamış et getirilmesi (et basığı), kırk banyosundan sonra annenin odaya girerken bebeğin yukarı kaldırılmaması (kırk basığı), doğumdan sonraki 40 gün eve gelen her misafirde bebeğin yukarı kaldırılmaması gibi durumların basığa neden olduğuna inanılmaktadır.¹⁹⁴ İki bebeğin kırkı içinde karşılaşması veya birbirinin evine götürülmesi durumunda bebeklerden evine gidilen bebeğin basık olacağı mahallede kullanılan tabiriyle “arık kalacağı” ileri gitmeyeceği belirtilmiştir.¹⁹⁵

Bebeklerin basık olmaması için ilk 40 gün iki lohusa kadın veya eşleri karşılaşmamaya dikkat etmekte ve birbirinin evine gitmemektedir.¹⁹⁶ Ölünün ruhu geri gelip bebeği

¹⁸⁹ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023.

¹⁹⁰ K4-SA, Mülakât, 23.07.2023.

¹⁹¹ Öztürk, *Karadeniz Bölgesi ile Macaristan Kuman Kıpçak Coğrafyası*, s. 400.

¹⁹² K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023.

¹⁹³ K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023.

¹⁹⁴ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023.

¹⁹⁵ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K5-SA, Mülakât, 29.07.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023.

¹⁹⁶ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K14-ME,

basmasını diye cenazeden dönülünce bebeğin olduğu odaya girmeden bir miktar dışarda beklemeye, tuvalete veya ahıra gidip ondan sonra eve girmeye dikkat edilmektedir.¹⁹⁷ Beklemeden veya başka bir yere uğramadan eve girilecekse bebeğin beşiğinin yukarı kaldırılmaktadır.¹⁹⁸ Et basığından bebeği korumak amacıyla bebek kırklı iken eve tartılmamış et getirilmemektedir.¹⁹⁹

İki lohusa kadının karşılaşması durumunda veya birbirinin evine gitmesi gerektiğinde kadınlar yakalarına taktıkları iğneleri değiştirerek bebeklerin basığına engel olduklarına inanmaktadırlar.²⁰⁰ İlk kırk gün içinde eve gelen misafirlerin gelmeden önce kırk içindeki başka bir çocuğu ziyaret etmiş olması da basık sebebi olarak görülmektedir.²⁰¹ Bu durumda bebeği basıktan korumak amacıyla eve gelen her misafirde bebek yukarı kaldırılmakta gelen kişi oturduktan sonra bebek yerine bırakılmaktadır.²⁰² Benzer bir şekilde anne kırk banyosundan sonra bebek yukarı kaldırılmadan odaya girerse bebeğin basık olacağı bundan dolayı anne kırk banyosunu yaptıktan sonra odaya girmeden bebeğin yukarı kaldırılması ve anne oturduktan sonra bebeğin yerine konulması gerekmektedir.²⁰³ Et basığından korunmanın yollarından birisi de yine bebeği yukarı kaldırmaktır. Bu durumda önce bebek yukarı kaldırılmakta sonra et yerine koyulmakta ve ardından bebek beşiğine bırakılmaktadır.²⁰⁴

Mahallede bebeğin basıktan dolayı hastalanması durumunda yapılacak bazı uygulamalar bulunmaktadır. Eğer bebek ölü basığı olduysa bebeği ölen kişinin mezarına götürüp mezar üstündeki toprağa bastırmak, mezar uzaksa mezardan toprak getirip bu toprağa çocuğu bastırmak veya getirilen bu toprağı sulayıp bu suyla bebeği yıkamak ölü basığından bebeği kurtarmak için çözüm olarak görülmektedir.²⁰⁵ Bebek et basığı olduysa bu defa çözüm bebeği yeni kesilmiş bir hayvanın hiç tartılmamış etinin üzerine

Mülakât, 23.07.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023.

¹⁹⁷ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023.

¹⁹⁸ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023.

¹⁹⁹ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023.

²⁰⁰ K21-KA, Mülakât, 16.12.2023.

²⁰¹ K20-ME, Mülakât, 22.10.2023.

²⁰² K20-ME, Mülakât, 22.10.2023.

²⁰³ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023.

²⁰⁴ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023.

²⁰⁵ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023.

bastırmaktır.²⁰⁶ Basıktan bebeği kurtarmak için mahallede kullanılan bir başka çözüm yolu da hocalara okutmak ve yazdırmaktır.²⁰⁷

Mahallede görülen bebeğin basıktan korunması için kendisinin veya beşiğinin yukarı kaldırılmasında, geleneksel Türk inanışlarında yaratıcı olan Gök Tanrı'nın gökyüzünde olduğu²⁰⁸ anlayışıyla bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Yine iki lohusanın bebeklerini basıktan korumak için iğne değiştirmeleri, geleneksel Türk inanışlarında demir madenin ve kesici-baticı nesnelere koruyuculuğuna olan inancın²⁰⁹ devamı niteliğinde olduğu tahmin edilmektedir.

4.1.3.6. Alkarısı

Oluklu Mahallesi'nde lohusa kadınlara ve yeni doğan bebeklere zarar vereceğine inanılan kötü ruhların varlığına inanılmaktadır. Mahallede albastı, cazu karısı ve gonculus veya gonguliş adıyla bilinen kötü ruhun, kadınları nefessiz bıraktığı, hareketsiz bırakıp konuşmaması, kişinin sesinin çıkmasını engellediği, üzerine bir ağırlık çökmüş gibi hissettirdiği, bebekleri bağırtıp terlettiği, bu cazu karısının küçük bir delik dahi olsa oradan geçip bebekleri boğduğu belirtilmiştir.²¹⁰

Mahallede öncelikle alkarısı gelmesin diye alınan birtakım tedbirler bulunmaktadır. Bu tedbirler şu şekilde zikredilebilir: Lohusa kadını ve bebeği alkarısından korumak amacıyla sabaha kadar gaz lambası yakılması (günümüzde ışığı açık bırakma), mahallede kullanılan diğer adıyla cazu karısından korumak için sabaha kadar kadının ve bebeğin başında bıçakla beklenilmesi, lohusalık dönemi bitene kadar eşinin kadının yanında yatması, albastı olmasın diye evinde kırklı bebeği olan kişinin eve alınmaması, alkarısı gelmesin diye balta veya girebi sapıyla duvarlara, kapılara, bacaya vurarak alkarısını korkutmak için ses çıkarılması, evin duvarlarına okunmuş su veya sirkenin serpilerek dökülmesi, annenin ve bebeğin yatağının, yastığının veya bebeğin beşiğinin yanına bıçak, süpürge, Kur'an koyulması, beşiğin baş tarafına elek asılması, annenin ve bebeğin yastığına iğne-kancalı iğne takılması, bebeğin beşiğine ve evin kapılarına cazu karısı kapıdan geçemesin, takılsın diye cazu dikenini (yabani gül, kuşburnu) veya ham

²⁰⁶ K16-ME, Mülakât, 25.11.2023.

²⁰⁷ K21-KA, Mülakât, 16.12.2023.

²⁰⁸ Kalafat, *İslamiyet ve Türk Halk İnançları*, s. 55.

²⁰⁹ Kalafat, *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri*, s. 134.

²¹⁰ K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023.

elma dalı takılması ve kocakarıların evde dua okumaları gibi inanış ve uygulamalar bu tür tedbirlerdendir.²¹¹

Yeni doğum yapan kadına veya bebeğe alkarısının zarar verdiği düşünülürse anne ve bebeğin iyileşmesi ve alkarısının kovulması için de mahallede çeşitli yöntemlere başvurulmaktadır. Bunun için bu işi bilerek alcılık yapan, diğer ifadeyle al toplayan (ebe veya hoca) kişilerin eve çağrılıp evde kurşun dökülmesi (kurşun suyun içinde kabir şeklini alırsa bebeğin öleceğine inanılmaktadır), kadının ve bebeğin etrafında dönerek bilinen duaların okunması, evliyaya, hocalara gidilmesi veya eve hocaların çağrılıp onlara okutulması, muska (mahallede kullanılan ismi ile hamalyo veya hamallo) yazdırılması, okunmuş su (al suyu) veya sirkenin evin içine, duvarlarına ve evin eşiklerine serpilmesi, baston veya girebi sapı ile duvarlara, kapılara vurularak al toplanması, duvarlara vurulurken okunmuş suyunda serpilmesi, tuz ile tütsü yapıp buharın bebeğin ve annenin etrafında dolandırılması uygulamaları bu yöntemlerden bazıları olarak belirtilmiştir.²¹² Eğer başvuru yapılan yöntemler çare olmaz da kadın lohusa döneminde vefat ederse mahallede bunun albastıya yorulduğu öğrenilmiştir.²¹³

Geleneksel Türk inanışlarında görülen kurşun döküldüğü zaman çıkan ses ve gürültü yapılarak çıkarılan sesle kötü ruhların kovulmasının²¹⁴ izleri mahallede kurşun dökerek ve evin duvarlarına vurup çıkan sesle kötü ruhları korkutarak kovmada devam ettiği düşünülmektedir. Geleneksel Türk halk inanışlarında kötü ruhlardan temizlenme yollarından bir tanesinin de tütsü yakmaktır.²¹⁵ Mahallede bebeği ve anneyi korumak amacıyla tütsü yakmanın geleneksel Türk halk inanışlarının devamı niteliğinde olduğu tahmin edilmektedir. Kötü ruhlardan korunmak amacıyla hocaların çağrılıp okutulması

²¹¹ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023; K26-KA, Mülakât, 15.10.2023.

²¹² K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K5-SA, Mülakât, 29.07.2023; K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023.

²¹³ K20-ME, Mülakât, 22.10.2023.

²¹⁴ Kalafat, *İslamiyet ve Türk Halk İnançları*, s. 22.

²¹⁵ Güngör ve Köylü, *Türk Halk İnanışları Üzerine Notlar*, s. 92-93.

ve muska yazdırılmasının İslam'ın etkisiyle oluştuğu,²¹⁶ mahalledeki diğer halk inanışlarıyla beraber uygulanmaya devam ettiği tarafımızca tespit edilmiştir.

4.1.3.7. Kırklama

Oluklu Mahallesi'nde kırklama uygulaması 40 kaşık suya altın, bebek erkekse para, bebek kız ise bereketli olsun diye buğday, çocuk taş gibi sağlam olsun diye 40 tane taş veya 40 tane fındık koyulup bu suyun bebeğin üzerinden bir elekten geçirilerek veya geçirilmeden dökülmesi ve annenin de bu sudan banyo sonunda üzerinden dökmesi şeklinde yapılmaktadır.²¹⁷ Suyun anne ve bebeğin üzerinden dökülmesi esnasında bilinen duaların okunması da uygulamanın bir parçasını oluşturmaktadır.²¹⁸ Kırklama suyundan arta kalan su ise eve serpilerek veya evin bazı yerlerine ve beşiğin üzerine dökülerek kırklama işlemi tamamlanmaktadır.²¹⁹

Mahallede doğduktan sonra ilk kez gittiği bir evden ayrılırken bebeğe (iyi bir çocuk olsun, çocuğa bir şey olmasın diye) yumurta hediye edilmektedir.²²⁰ Burada bebeğe ilk ziyaretinde yumurta hediye edilmesinin geleneksel Türk halk inanışlarında yumurtanın nazardan koruduğu inanışının izlerini taşıdığı tahmin edilmektedir.²²¹

4.1.3.8. İlk diş

Oluklu Mahallesi'nde bebeğin diş çıkarması ile ilgili bir tören veya özel bir yemeğe rastlanılmamıştır. Bununla beraber bebeğin ilk dişini, çıktığı zaman ilk gören kişinin bebeğe bakır (tas, tava, tencere), çelik (tencere), gümüş, altın veya süpürge alması gerektiği belirtilmiştir.²²² Burada alınan hediyenin cinsine göre bebeğin dişinin güçlü olacağına veya şekil alacağına inanılmaktadır. Yani bakır alınırsa bebeğin dişinin bakır gibi sağlam ve uzun ömürlü, çelik alınırsa çelik gibi güçlü veya süpürge gibi ince

²¹⁶ Kalafat, *İslamiyet ve Türk Halk İnançları*, s. 22.

²¹⁷ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023.

²¹⁸ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023.

²¹⁹ K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023.

²²⁰ K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023.

²²¹ Karakaş, *Doğanın ve İnsanın Dirilişinin Simgesi: Yumurta*, s. 43.

²²² K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023.

olacağı düşünülmektedir.²²³ Alınan bakır veya çeliğin bebeğin dişine sürülmesi uygulamasının da hediyein gücünün bebeğin dişine sirayet etmesi ümidiyle yapıldığı tahmin edilmektedir.²²⁴ Mahallede bebeğin dişinin ilk olarak üstten çıkması durumunda bebeğin sözü geçen birisi olacağı belirtilmiştir.²²⁵ Günümüzde ise bebeğin dişini ilk gören herhangi bir hediye²²⁶ veya bakırın kullanımı azaldığı için altın aldığı,²²⁷ geçmişte alınan hediyelerin yerini bu uygulamaya bıraktığı söylenebilir.

4.1.3.9. Çocuk yürümezse yapılan uygulamalar

Oluklu Mahallesi'nde çocuk yürümezse veya çocuğun yürümesi gecikirse ilk akla gelen çözüm çocuğun ayağındaki kösteği kestirmektir. Köstek kestirmek mahallede çocuğun "ayağını kestirmek, ayak bağını kestirmek veya kösteği kestirmek" olarak bilinmektedir.²²⁸ Köstek kesme uygulamasının yürüyemeyen çocuğun camiye bir veya üç Cuma namaz vaktinde götürülmesi, iki ayağının ipe birbirine bağlanarak camiden çıkan ilk kişiye makas veya bıçakla ipin kestirilmesi şeklinde yapıldığı görüşmeciler tarafından anlatılmıştır.²²⁹ Burada önemli bir nokta, çocuğun yanındaki annesiye, ayağındaki ipi kestirdikten sonra annesiyle beraber geriye doğru hiç bakmadan eve dönmeleri gerektiğidir.²³⁰ Köstek kestirme ritüeli geriye hiç bakmadan eve dönmekle tamamlanmaktadır. Bu uygulamanın camide yapıldığını söyleyenler çoğunlukta olmakla beraber cami dışında herhangi bir zamanda ayak bağının kesildiğini belirtenler de olmuştur.²³¹

²²³ K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023.

²²⁴ K21-KA, Mülakât, 16.12.2023.

²²⁵ K8-KO, Mülakât, 21.10.2023.

²²⁶ K7-SA, Mülakât, 04.11.2023.

²²⁷ K22-KA, Mülakât, 15.10.2023.

²²⁸ K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023.

²²⁹ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K5-SA, Mülakât, 29.07.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023.

²³⁰ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023.

²³¹ K12-KO, Mülakât, 09.08.2023.

Mahallede çocuk yürümezse kurbağa yakalayıp çocuğu kurbağanın üstüne bastırmak²³² veya kurbağanın üstünden su dökerek çocuğu bu suyla yıkamak²³³ çare olacağına inanılan çözüm yollarındandır.²³⁴ Böyle yapıldığı takdirde çocuğun kurbağa gibi zıplayarak yürüyeceğine inanılmaktadır. Mahallede çocukların yürümesi için kutsal yerlerden Danamara Evliyasını ziyaret etmek başvuru olan bir başka yöntemdir.²³⁵ Yürüyemeyen çocuğu hocaya götürüp okutmak veya çocuğa okumak da çocuğun yürümesi için başvuru olan yollardandır.²³⁶

Mahallede çocuk yürüyemezse ve sebep basık ise çözümü de basık çeşidine göre değişmektedir. Çocuğun ölü basığı olduğu düşünülürse, çocuk yeni bir kabrin üstündeki toprağa bastırılır. Et basığından dolayı yürüyemediği düşünülürse hiç tartılmamış etin üzerine bastırılır. Bütün bunların başvuru olan yöntemlerden olduğu belirtilmiştir.²³⁷ Çocuğun yürümesine yardımcı olması için mahallede “çıkırık” adı verilen şekil olarak örümceğe benzer tahtadan bir düzeneğin yapıldığı ve bu düzeneğin çocuğun zamanında yürümesine yardımcı olduğu ifade edilmiştir.²³⁸

4.1.3.10. Çocuk konuşmazsa yapılan uygulamalar

Mahallede çocuk kekeliyorsa, konuşmazsa veya konuşması gecikirse konuşması için bazı çözüm yolları aranmaktadır. Bu yollardan birinde çocuk ahıra (mahallede hayvan behnisi olarak söylenmektedir) götürülür, oraya bağlanır ve “hayvansan bağır-inle, insansan konuş” diyerek burada bir müddet bekletilir.²³⁹ Çocuğun konuşması için uygulanan diğer bir çözüm yolu Danamara Evliyası’na götürmektir.²⁴⁰ Danamara Evliyası’na götürülen çocuk burada uyur ve rüyasında kedi görürse, bunun iyiye işaret

²³² K6-SA, Mülakât, 05.08.2023.

²³³ K17-ME, Mülakât, 22.10.2023.

²³⁴ Uygulama şu şekilde yapılmaktadır: Mahalledeki adıyla “göden” yani kurbağa yakalanır, halburun (elek) altına koyulur, çocuk halburun üstüne üç kere bastırılır, ikinci olarak kurbağa halburun içine koyulur üstü bir örtü ile kapatılır, bezin üstünden su dökülerek halburun altından akan suyla çocuk yıkanır. (K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023.)

²³⁵ K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023.

²³⁶ K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023.

²³⁷ K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023.

²³⁸ K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023.

²³⁹ K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K26-KA, Mülakât, 15.10.2023.

²⁴⁰ K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023.

olduğuna; kuzu, dana gibi bir hayvan görürse onun adanması gerektiğine inanılır.²⁴¹ Mahallede ocuğun konuşması için hocalara götürüp okutmak ve muska yazdırmak gibi yollarada başvurulmaktadır.²⁴²

Mahallede ocuğun konuşması için yapılan bir başka uygulamanın çocuğun başına hayvan başlığını üç kere takıp çıkarmak olduğu öğrenilmiştir.²⁴³ Mahallede kovuğu atal gibi olup orta yeri açık kalmış olan ceviz ağacının bu deliğinden çocuğu geçirmenin de çocuğun konuşması için çare olduğuna inanılmaktadır.²⁴⁴ Eğer ocuğun konuşamamasının nedeni dil altının bağlı olmasıysa dil altı kestirildiđi²⁴⁵ takdirde çocuğun konuşacağı düşünülmektedir.²⁴⁶

Geleneksel Türk inanışlarında hasta olan çocukların dl yatağının sembolü olarak görülen taş delikten geçirilirse annesinden yeni doğmuş gibi olacağı inanışının mahallede çocukların konuşması için ceviz ağacının deliğinden geçirilmesi uygulamasında devam ettiği söylenebilir.²⁴⁷ Geleneksel Türk inanışlarında hayvanlara verilen kutsiyet mahallede çocuğun rüyasında kedi görürse bunun iyiye işaret olduğu inanışında devam ettiği tahmin edilmektedir.²⁴⁸ Mahallede ocuğun konuşması için evliyaya veya hocalara götürülmesi, muska yazdırılması uygulamalarının İşlam'ın izlerini taşıdığı düşünülmektedir.

4.1.3.11. Sünnet

Oluklu Mahallesi'nde sünnet geleneğinin devam ettiği gözlenmiştir. Geçmişte mahallede kapı kapı gezen gezici snnetilerin olduğu ve çocukların bunlara sünnet ettirildiği belirtilmiştir.²⁴⁹ Mahallede sünnet için isteyenlerin merasim yaptığı, istemeyen veya gücü yetmeyenlerin merasim yapmadığı ailenin maddî gücüne bağlı

²⁴¹ K4-SA, Mülakât, 23.07.2023.

²⁴² K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023.

²⁴³ K17-ME, Mülakât, 22.10.2023.

²⁴⁴ K26-KA, Mülakât, 15.10.2023.

²⁴⁵ Dil Altı Kestirmek: Yaşlıları konuştuğu halde konuşmayan veya konuşması geciken çocukların konuşmaları için dillerinin altında bulunan parçanın jiletle kesilmesi şeklinde yapılan müdahaledir. Bkz. Makbule Tokur Kesgin ve Hilal Özcebe, *Türkiye'de ocuk Bakımındaki Geleneksel İnanç ve Uygulamalar*, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD), S. 1, ss. 43-56, 2004, s. 50. Mahallede bunun tıbbî bir müdahale olduğu, bu işlem için doktora gidildiği belirtilmiştir. (K3-SA, Mülakât, 06.08.2023)

²⁴⁶ K10-KO, Mülakât, 30.08.2023.

²⁴⁷ Güngör ve Köylü, *Türk Halk İnanışları zerine Notlar*, s. 130.

²⁴⁸ Güngör ve Köylü, *Türk Halk İnanışları zerine Notlar*, s. 59.

²⁴⁹ K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023.

olarak merasimde yapılanların değiştiği öğrenilmiştir.²⁵⁰ Sünnet merasimlerini isteyenlerin Kur’ân ve mevlit okutarak, isteyenlerin düğün gibi çalgılı merasim yaptırdığı, her iki merasimin de yemekli (mahallede kullanılan ismiyle “davet”) olduğu gözlenmiştir. Mahallede kirvelik²⁵¹ uygulamasına bir aile dışında rastlanılmamıştır.²⁵² Geçmişte özel bir sünnet merasimi yapılmadığı günümüzde ise sünnet merasimlerinin geçmişe göre daha çok yapıldığı katılımcılar tarafından söylenmiştir.²⁵³ Günümüzde ise sünnet uygulaması hastanelerde ve çocuklar küçük yaşlarda iken yaptırılmaktadır.

4.2. Oluklu Mahaltesinde Evlilikle-Düğünle İlgili Halk İnanışları

4.2.1. Evlilik-Düğün öncesi

4.2.1.1. Kısmetin açılması

Oluklu Mahallesi’nde kızların kısmetinin açılması için bazı uygulamalar yapıldığını söyleyenler bulunmaktadır. Bununla birlikte geçmişte mahallede kızların erken yaşta evlendirildiğini, dolayısıyla kısmetlerinin kapanmasının söz konusu olmadığını ifade edenler de bulunmaktadır.²⁵⁴ şayet evlenme yaşına gelmiş kızların kısmetinin kapalı olduğu düşünülürse hocalara gitme ve okutma, hocalara baktırıp kısmeti kapalıysa muska yazdırma, kısmet açma duası okuma gibi yollara başvurulmaktadır.²⁵⁵ Ayrıca kızların kısmetinin açılması için, evlenmek isteyen kızın ip alarak camiye gitmesi, camiden ilk çıkan kişinin eline ipi vererek bunu makas veya bıçakla kesmesi uygulaması da tespit edilmiştir.²⁵⁶ Bu uygulamanın geleneksel Türk inanışlarında bulunan ters giden işler için kilit açma uygulamasının izlerini taşıdığı ifade edilebilir.

4.2.1.2. Kız bulma

Oluklu Mahallesi’nde görücü usulü ve kız kaçırma ile kız bulma uygulamaları gözlenmiştir. Mahallede bu iki kız bulma yöntemiyle beraber az da olsa akraba

²⁵⁰ K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023.

²⁵¹ Kirvelik: Kendine özgü kuralları ve ritüelleri olan sanal bir akrabalık bağıdır. Bkz. Fatoş Yalçınkaya, *Kirvelikle Kurulan Sanal Akrabalığın Koruyucu İşlevi*, SÜREK Alevilik-Bektaşılık ve Kültür Araştırmaları Dergisi, S. 1, ss. 57-72, 2023, s. 60.

²⁵² K16-ME, Mülakât, 25.11.2023.

²⁵³ K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023.

²⁵⁴ K20-ME, Mülakât, 22.10.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023.

²⁵⁵ K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023.

²⁵⁶ K24-KA, Mülakât, 10.09.2023.

evliliğinin de yapıldığı ifade edilmiştir.²⁵⁷ Mahallede arkadaş ortamında ve düğün gibi merasimlerde tanışarak da kız bulunduğu belirtilmiştir.²⁵⁸

Görücü usulüyle kız bulmada asaleti bilinen bir ailenin kızına, bir arkadaşın veya tanıdığın tavsiyesi üzerine, erkeğin anne babasının veya ailesinin görücü gitmesi şeklindedir.²⁵⁹ Evlendirilecek olan kıza fikrinin sorulmadığı, evlenecek kız ve oğlanın birbirini düğünden önce görmediği, hatta gelin adayının evlerine damadın veya damat tarafından birisinin gelmesi hâlinde kızın onların yanına çıkmayıp saklandığı da öğrenilmiştir.²⁶⁰ Kız istemeye konuşmasını, oturmasını, kalkmasını bilen “aklı başında” birisi ile gitmeye dikkat edildiği giderken de kız evine börek götürüldüğü anlatılmıştır.²⁶¹

Mahallede akraba evliliğine iyi bakılmadığı, çocuk sakat veya özürlü olmasın diye akraba evliliğinden uzak durulduğu ifade edilmiştir. Bununla beraber, akraba evliliğinin olmadığı veya çok az tercih edildiği, geçmişte çok yapılmakla beraber günümüzde olmadığı yönünde görüşler bulunmaktadır.²⁶² Akraba evliliğinin mahallenin Gürcü sakinleri arasında çok nadir yapıldığını belirtenlerde olmuştur.²⁶³

Mahallede isteği dışında kız kaçırmanın var olduğu, kızın kendi isteği ile kaçmasının ise daha çok olduğu öğrenilmiştir.²⁶⁴ Kaçan kız için yeniden bir isteme yapılmadığı ve

²⁵⁷ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K5-SA, Mülakât, 29.07.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023.

²⁵⁸ K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023.

²⁵⁹ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K5-SA, Mülakât, 29.07.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023.

²⁶⁰ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K5-SA, Mülakât, 29.07.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023.

²⁶¹ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023.

²⁶² K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K5-SA, Mülakât, 29.07.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023.

²⁶³ K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023.

²⁶⁴ K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K11-KO,

ailelerin bir müddet kızları ile konuşmadığı ifade edilmiştir.²⁶⁵ Erkek tarafının durumuna göre kaçan kız için bazı aileler düğün yapmaktadır.²⁶⁶ Mahalledeki Gürcüler arasında kız kaçırmanın çok az olduğu da belirtilmiştir.²⁶⁷

Mahallede süt kardeşliğine dikkat edildiği ve süt kardeşlerin evlenemediği görülmüştür.²⁶⁸ Alevî sakinler arasında Dedelerden ve musahibinden kız alınamayacağı bilgisine ulaşılmıştır.²⁶⁹ Dedelik soydan geldiği için Dedelerin birbirinden kız alabileceği, lâkin bunun dışında kalanların Dedelerin kızlarına talip olamayacağı belirtilmiştir.²⁷⁰ Musahip olduğun ailenin kardeşten öte olduğu ve bu nedenle musahip aileler arasında evlilik olamayacağı söylenmiştir.²⁷¹

Mahallenin Alevî sakinlerinin Sünnî bir aileden kız aldığı, fakat Sünnî bir aileye kız vermediği, kız verilmesi hâlinde o ailenin “düşkün” ilan edildiği söylenmiştir.²⁷² Böyle bir durumda Sünnî bir aileye kız veren ailenin musahibi ailenin dahi kızın düğününe gidemeyeceği, giderse musahip ailenin de düşkün ilan edileceği öğrenilmiştir.²⁷³ Bu düşkünlük durumunun geçmişte yedi sene, günümüzde ise beş sene devam ettiği, bu süre içinde yabancıya verilen kızın evine ve kızın ailesinin evine köylülerin gitmediği belirtilmektedir.²⁷⁴

Mahallede bir kız istendikten sonra eğer verilmezse kızın başka kimseyle evlenmemesi için geçmişte hocalara kısmet bağlama büyüsu yaptırıldığı belirtilmiştir.²⁷⁵ Bu büyüün kurşun veya yumurta ile yapıldığı, yumurta veya kurşunun iki tarafa karşılıklı koyulduğu, kız iki kurşunun arasından geçtikten sonra kurşunların birleştirilerek veya iki yumurtanın arasından geçtikten sonra yumurtaların birleştirilerek kırıldığı ve pişirilip yenilmesiyle kızın bağlandığı, katılımcılar tarafından anlatılmıştır. Bu şekilde yapılan

Mülakât, 17.09.2023; K5-SA, Mülakât, 29.07.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023.

²⁶⁵ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023.

²⁶⁶ K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023.

²⁶⁷ K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023.

²⁶⁸ K18-ME, Mülakât, 05.08.2023.

²⁶⁹ K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023.

²⁷⁰ K8-KO, Mülakât, 21.10.2023.

²⁷¹ K11-KO, Mülakât, 17.09.2023.

²⁷² K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023.

²⁷³ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023.

²⁷⁴ K10-KO, Mülakât, 30.08.2023.

²⁷⁵ K2-SA, Mülakât, 22.07.2023.

bir büyüden sonra kızın kısmetinin bağlandığı ve bir daha kimseyle evlenemeyeceği ifade edilmiştir.²⁷⁶ Büyü yapıldığı anlaşılırsa büyüün bozulması ve kızın kısmetinin açılması için hocalara gidildiği ve hocaların okumak suretiyle büyüü bozduğu söylenmiştir.²⁷⁷

Geleneksel Türk inanışlarında büyü etkisiyle bağlama büyüü yapmak amacıyla yumurta kullanılmasının²⁷⁸ mahallede kısmetin bağlanması için devam ettiği düşünülmektedir. Günümüzde mahallede tavsiye üzerine görücü usulüyle evlilikler yapılmaya devam edildiği, ancak kültürel değişimin etkisiyle Türkiye'nin genelinde görülen evlenecek çiftlerin aracı olmaksızın tanışarak evlenmelerinin buradada yaygınlaştığını söylemek gerekir.²⁷⁹ Aynı şekilde mahallede akraba evliliklerinin pek yapılmadığını, kız kaçırma ve kızın kendi isteğiyle kaçmasının da çok az olduğunu ifade etmeliyiz.

4.2.1.3. Söz

Oluklu Mahallesi'nde söz kesiminin çoğunlukla ayrı bir merasimle yapılmadığı görülmüştür. Mahallede söz kesiminin ailenin durumuna göre genellikle aile arasında ufak bir eğlence, şerbet içme veya tatlı yemekle yapıldığı belirtilmiştir.²⁸⁰ Ailelerin maddî olanaklarına göre bazen ayrı bir söz yapılmadığı, isteme esnasında sözün kesildiği veya söz ve nişanın birlikte yapıldığı da gözlenmiştir.²⁸¹ Geçmişte söz kesmek için kız evine gidilirken koç götürüldüğü, söz kesmede kıza yüzük, küpe gibi altın takılar takıldığı öğrenilmiştir.²⁸²

Günümüzde mahallede söz kesimi geçmişte olduğu gibi genellikle aile arasında ayrı bir merasim yapılmadan nişan töreni ile tertip edilmektedir. Kız evine koç götürme

²⁷⁶ K2-SA, Mülakât, 22.07.2023.

²⁷⁷ K2-SA, Mülakât, 22.07.2023.

²⁷⁸ Karakaş, *Doğanın ve İnsanın Dirilişinin Simgesi: Yumurta*, s. 44.

²⁷⁹ Örnek, *Türk Halk Bilimi*, s. 185.

²⁸⁰ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023.

²⁸¹ K5-SA, Mülakât, 29.07.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023.

²⁸² K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023.

uygulaması terk edilmiş, fakat kıza birtakım hediyeler götürme ve takı takmanın devam ettiği gözlenmiştir.

4.2.1.4. Nişan

Oluklu Mahallesinde nişan merasimi kız evinde veya uygun bir yerde kızın ailesi tarafından hazırlanmaktadır. Mahallede nişan merasimlerinin tıpkı düğün gibi herkes davet edilerek, çalgılı ve yemek ikram edilerek yapıldığı da görülmüştür.²⁸³ Nişan da ailenin durumuna göre gelin evinden damada veya damat evinden geline ihtiyaçlarının (çamaşır, tülbent, havlu, lif, terlik, çorap vb.) koyulduğu bir bohçanın götürülmektedir.²⁸⁴ Nişanda bohçanın karşılıklı hazırlandığı, ailenin durumuna göre damat ve gelinin ailesiyle ve yakınlarına da bohça hazırlanabileceği ifade edilmiştir.²⁸⁵ Mahallede nişan bohçasını herkesin yapmadığı, durumu iyi olanların nişanda bohça hazırladığı söylenmiştir.²⁸⁶ Nişanda bohça için özel bir merasim olmadığı, nişana gidenlerin bohçayı yanlarında götürdüğü anlatılmıştır.²⁸⁷ Bohçanın hem nişanda hem de düğünde götürüldüğünü veya yalnız düğünde götürüldüğünü söyleyenlerle,²⁸⁸ nişanda takı takıldığı bohçanın düğünde götürüldüğünü söyleyenler de bulunmaktadır.²⁸⁹

Geçmişte, nişan yapıldıktan sonra erkek tarafının bir tepsi tatlı veya helva yapıp tepsinin ortasına da altın lira veya bilezik koyarak kız evine nişan hediyesi götürdüğü öğrenilmiştir.²⁹⁰ Nişanda kız tarafının erkek tarafından yatak, yorgan, yastık istediği de söylenmektedir.²⁹¹ Nişan yapılmadan yalnız düğün yapıldığı veya çok büyük bir davet olmadan yüzüklerin takılarak Kur'ân okunup nişanın tamamlandığını ifade edenler de bulunmaktadır.²⁹²

²⁸³ K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023.

²⁸⁴ K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K5-SA, Mülakât, 29.07.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023.

²⁸⁵ K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023.

²⁸⁶ K2-SA, Mülakât, 22.07.2023.

²⁸⁷ K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K5-SA, Mülakât, 29.07.2023.

²⁸⁸ K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023.

²⁸⁹ K17-ME, Mülakât, 22.10.2023.

²⁹⁰ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023.

²⁹¹ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023.

²⁹² K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023.

4.2.1.5. Çeyiz

Oluklu Mahallesi'nde yeni evlenecek olan çiftlerin yuvasının kurulması, eşya ihtiyaç duydukları eşyanın temini amacıyla çeyiz hazırlama geleneğinin bulunduğu görülmüştür. Geçmişte çeyiz için eşya alınmadığı, her iki tarafın da yatak yorgan, vb. ev eşyalarını hazırladığı ifade edilmiştir.²⁹³ Erkek tarafı tencere, tabak, masa, dikiş makinesi, altın alırken, kız tarafının daha çok yatak, yorgan, yastık, perde, dantel gibi ihtiyaçları hazırlandığı belirtilmiştir.²⁹⁴ Günümüzde değişen şartlar gereği çeyizde daha ziyade ev eşyaları ve altın alındığı ifade edilebilir.

Geçmişte kız çocukları erkek kardeşlerinin evine hak istemeye gitmesinler diye kız çocuklarına daha çok çeyiz yapıldığı, kızın hakkının çeyizde hediye olarak verildiği öğrenilmiştir.²⁹⁵ Bu nedenle geçmişte Gürcülerin “harani kazanına”²⁹⁶ kadar kızın çeyizine koydukları belirtilmiştir.²⁹⁷

Yine geçmişte mahallede yaşayan Gürcülerde kız çocuklarının erkek kardeşlerinden hisse istemediği, fakat Türklerde kız çocuklarının babalarından hak istemesi ve tarla alması uygulamasının zamanla Gürcülere de geçtiği öğrenilmiştir.²⁹⁸ Günümüzde Gürcülerin de kız çocuklarına hak olarak tarla vermeye başladığı söylenmiştir.²⁹⁹ Mahallenin Alevî sakinleri arasında da kız çocuklarının erkek kardeşlerinden hisse almazken, günümüzde, Alevîlerde de artık kız çocuklarının da hisseye girdikleri belirtilmiştir.³⁰⁰

Mahallede günümüzde çeyizi çoğunlukla her iki ailenin anlaşarak aralarında paylaştığı veya erkek tarafının altın, oturma odası ve salon takımı, kız tarafının ise yatak odası ve mutfak eşyalarını almasıyla çeyizin tamamlandığı görülmüştür.³⁰¹ Erkek tarafının

²⁹³ K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023.

²⁹⁴ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023.

²⁹⁵ K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023.

²⁹⁶ Harani Kazan: Mahallede kışlık yiyeceklerin hazırlandığı büyük bakır kazana verilen isim. (K24-KA, Mülakât, 10.09.2023)

²⁹⁷ K24-KA, Mülakât, 10.09.2023.

²⁹⁸ K25-KA, Mülakât, 10.09.2023.

²⁹⁹ K24-KA, Mülakât, 10.09.2023.

³⁰⁰ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023.

³⁰¹ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K5-SA, Mülakât, 29.07.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023.

durumu iyiye tüm eşyaların erkeğin ailesi tarafından alındığı da ifade edilmiştir.³⁰² Mahallede meskûn Gürcülerde erkek tarafının altını çok yaptığı eşyayı tamamen kız tarafının aldığı söylenmiştir.³⁰³ Günümüzde tüm eşyaların ortaklaşa alındığı da dile getirilmiştir.³⁰⁴

Mahallede gelinin damat evine getirdiği çeyizin misafirlerin bakması için serilmesi uygulamasının geçmişte var olduğu, duvak gününde çeyizin odanın içindeki iplere asılarak serildiği,³⁰⁵ Fakat duvak uygulamasının kaldırılmasıyla çeyiz sermenin de zamanla kalktığı belirtilmiştir.³⁰⁶ Bunun nedeni mahallede kimse tarafından bilinmemektedir. Bununla birlikte çeyiz sermenin mahallede artık yapılmadığı, mahalledeki “gelinin çeyizi gelinle çıkar” inanişinden dolayı çeyizin gelinden önce götürülmediği, dolayısıyla çeyiz sermenin olmadığı da söylenenler arasındadır.³⁰⁷

4.2.1.6.Kına

Oluklu Mahalesi’nde kına merasimi kızın ailesi tarafından hazırlanmaktadır. Kına merasiminin düğünden bir gün önce kızın evinde veya evinin önünde yapılması gelenek hâline gelmişse de merasim için özel bir yerin tutulduğuda görülmüştür.³⁰⁸

Mahallede erkek tarafının kınaya giderken ikram edilmek üzere çerez, kız için hazırlanan dürü adı verilen bohça ve kına için gerekli malzemeleri götürdüğü belirtilmiştir.³⁰⁹ Kız evine götürülen kına tepsisine şeker, paranın yanı sıra maddî imkânı iyi olanların altın koyduğu anlatılmıştır.³¹⁰ Kız evine kına için gelenlere geçmişte yemek verildiği, bunun günümüzde terk edildiği öğrenilmiştir.³¹¹

³⁰² K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023.

³⁰³ K20-ME, Mülakât, 22.10.2023.

³⁰⁴ K25-KA, Mülakât, 10.09.2023.

³⁰⁵ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023.

³⁰⁶ K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023.

³⁰⁷ K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023.

³⁰⁸ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023.

³⁰⁹ K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K5-SA, Mülakât, 29.07.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023;.

³¹⁰ K20-ME, Mülakât, 22.10.2023.

³¹¹ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023.

Mahallede kınayı karıştırarak ve kınayı gelinin eline sürecek olan kişide bazı özellikler aranmaktadır. Buna göre kişinin başıbozuk (boşanmış) olmaması, bekâr olmaması, yeni gelin de mutlu olsun diye mutlu bir evliliği olması ve çocuk sahibi olması gerektiği, bu özellikte olmayanların kınayı karıştıramayacağı düşünülmektedir.³¹² Bu özelliklere sahip olan gelinin görüncesi, kayınvalidesi, aile büyüklerinden biri, gelinin bir yakını, baş düğürçü-baş gelinci³¹³ veya gelinin arkadaşı kınayı gelinin eline koymaktadır.³¹⁴ Elinin kına yakılırken gelin elini açmadığı zaman kayınvalidenin eline para, altın lira veya çeyrek, altın koyduktan sonra elini açması uygulaması da görülmüştür.³¹⁵ Mahallede kına merasiminde kızın geçmişte üç etek adı verilen bir kıyafet (kırmızı-mavi), elbise (kırmızı-yeşil-beyaz) veya gelinlik giydiği belirtilmiştir.³¹⁶ Kınada eskiden olduğu şekilde gelinlik giymenin terk edildiği, gelinlerin bindallı veya kınaya özel bir kıyafet giydiği gözlenmiştir.³¹⁷

Kınada damat tarafından kız için getirilen bohça (dürü) merasimi sırasında misafirlere sofraya kurulduğu, kurulan bu sofraya için çeşitli yiyecekler hazırlandığı öğrenilmiştir. Erkek tarafının, kız tarafını uğraştırmak için sofrada eksik bularak o an olması mümkün olmayan başka yiyecekler istediği, pilava kaşık dikip dikilen kaşık düşene kadar istedikleri yerine gelmezse yemeği protesto ettikleri anlatılmıştır.³¹⁸ Aynı uygulamanın kız tarafı düğün günü damat için bohça götürdüğü zaman damat evinde yapıldığı belirtilmiştir.³¹⁹

³¹² K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023.

³¹³ Baş Düğürçü-Baş Gelinci: Eski türklerde düğünde önemli görevlerin verildiği, Dede Korkut'taki gibi mitolojik özellikleri olan toplumda önder görülen kişilerdir. Dünürücü başı da denilmektedir. Bkz. Pervin Ergun, *Türk Gelininin Mitolojik Göçü*, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C. 13, S. 24, ss. 275-290, 2010, s. 282. Mahallede düğün öncesinde ve düğün sırasında anne babanın görevlerini üstlenip organizasyonu yapan aile yakını. (K10-KO, Mülakât, 30.08.2023)

³¹⁴ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023.

³¹⁵ K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023.

³¹⁶ K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K5-SA, Mülakât, 29.07.2023; K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023.

³¹⁷ K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023.

³¹⁸ K7-SA, Mülakât, 04.11.2023.

³¹⁹ K4-SA, Mülakât, 23.07.2023.

Günümüzde kına zamanı yol şartlarına göre ayarlanmakta, uzak olan mesafelerde düğünden birkaç gün veya bir hafta önce de yapılmaktadır.

4.2.1.7. Düğüne davet

Geçmişte mahallede düğüne davetin farklı yöntemlerle yapıldığı öğrenilmiştir. Davetin yufka veya yufkadan yapılan börekle, şeker, küçük çikolata veya helva ile de yapıldığı ifade edilmiştir.³²⁰

Davet edilen kişi ailenin yakını ise elbiselik ve eteklik kumaş, gömlek, penye, terlik, ayakkabı ve tülbentle çağrıldığı belirtilmiştir.³²¹ Çağrılan kişi muhtar veya mahallenin ileri gelenlerinden birisi ise tavuk, horoz veya börek ile davetin yapıldığı, özel bir davetiye gönderilenlerden birisinin de musahip olunan aile olduğu anlatılmıştır.³²² Geçmişte mahallenin Gürcü sakinleri arasında düğüne davetin ev ev dolaşarak yalnız söz ile söylendiği ifade edilmiştir.³²³

Artık günümüzde düğüne çağırmak için davetiye kullanılmaktadır. Birinci derece yakınların elbiselik veya eteklik kumaş, gömlek veya tülbentle davet edildiği, diğer davetiye çeşitleri ise artık kullanılmamaktadır.

4.2.1.8. Gelin evden çıkarken yapılan uygulamalar

Oluklu Mahallesi'nde düğünün her aşamasında uygulanan âdet ve gelenekler vardır. Bu geleneklerden bazılarının da gelin evden çıkmadan uygulandığı gözlenmiştir. Gelin evden çıkmadan ilk olarak kırmızı bir kuşağı babası, erkek kardeşi, erkek kardeşi yoksa bir yakını, amcası-dayısı veya amca-dayı-teyze çocukları tarafından üç defa dolanarak

³²⁰ K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023.

³²¹ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K26-KA, Mülakât, 15.10.2023.

³²² K12-KO, Mülakât, 09.08.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023.

³²³ K25-KA, Mülakât, 10.09.2023.

bağlamaktadır.³²⁴ Kuşak bağlanırken bahşişte istendiği belirtilmiştir.³²⁵ Gelini evden çıkarmayı babası, erkek kardeşi, kız tarafının erkekleri veya düğürçü başı yapmaktadır.³²⁶ Geçmişte gelini ata bindirmeyi de erkek kardeşinin yaptığı ve damat evine kadar atın başında erkek kardeşinin gelini götürdüğü öğrenilmiştir.³²⁷

Gelinle götürülen sandık veya (geçmişte) yatak (döşek) üzerine gelinin kız kardeşinin veya kardeşlerinden birisinin oturduğu, erkek tarafından bahşiş alınmadan sandık veya yatağın götürülmesine izin verilmediği görülmüştür.³²⁸ Gelinin bir odaya saklanarak damada teslim edilmediği, gelinin çıkarılması için erkek tarafından bahşiş istendiği ifade edilmiştir.³²⁹ Gelin evden çıkmadan evin kapısının kapatıldığı, kapının açılıp gelinin çıkarılması için yine erkek tarafından bahşiş talep edildiği bahsedilen uygulamalardandır.³³⁰ Artık günümüzde sandık kullanılmadığı için bu uygulamanın yapılmadığı da belirtilmiştir.³³¹

Gelin evden çıkmadan yapılan bir başka âdet de erkek tarafının aldığı iki metrekare boyutlarında bir kumaşın³³² eşige serilmesi ve gelinin bu kumaşın üzerine basarak çıkması uygulamasıdır.³³³ Bu kumaşın âdet yerine geldikten sonra gelinin annesinin süt hakkı olduğu düşünüldüğü için annesine verildiği belirtilmiştir.³³⁴

³²⁴ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K5-SA, Mülakât, 29.07.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023.

³²⁵ K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K5-SA, Mülakât, 29.07.2023.

³²⁶ K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023.

³²⁷ K4-SA, Mülakât, 23.07.2023.

³²⁸ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023.

³²⁹ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023.

³³⁰ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023.

³³¹ K22-KA, Mülakât, 15.10.2023.

³³² Mahallede bu kumaşa sütlük denilmektedir. (K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023)

³³³ K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023.

³³⁴ K7-SA, Mülakât, 04.11.2023.

Gelin evden çıkmadan baş düğürçü (baş gelin) veya herhangi biri, damat evine girmeden kırılmak üzere, gelinin evinden gizlice kaşık, testi, bardak veya tabak almakta, bunun gelinin gözünün geride kalmaması için yapıldığı belirtilmektedir.³³⁵ Gelinin evden Kur'an okunarak veya mahallede yaygın olan şekliyle silah atılarak çıkarılması da yaygın âdetlerdendir.

Mahallede gelini alabilmek için damat evinden gelenlerin kız tarafının evinin önündeki bir ağacın dallarına asılmış olan yumurtaları vurması gerekmektedir.³³⁶ Damat evinden gelenler dallarda asılmış olan yumurtaları vurursa gelini almalarına izin verilir.³³⁷ Mahallede düğünden önce gelin ve damadın birlikteliğini ilan etmek, evliliği geçerli kılmak, kutlamak ve birlikteliği kutsamak amacıyla yapılan resmî nikâhın ardından imam nikâhı da yapılmaktadır.³³⁸ Mahallede bu nikâhın imam veya Dede tarafından yapıldığı söylenmiştir.³³⁹

Geçmişte kızla erkeğin birbirini düğünden önce görmemesi nedeniyle imam nikâhının gelin ve damat yan yana olmadan vekâlet yoluyla yapıldığı da anlatılmıştır.³⁴⁰ Bununla beraber imam nikâhının gelinle damadın arasında büyü (tılsım) yapılmasını diye kesilir kesilmez, evlenecek olan gençler günaha girmesin diye nişanla beraber, düğünden önceki bir zamanda (bir gün, bir hafta önce), düğünle aynı gün veya düğünden sonra da yapıldığı öğrenilmiştir.³⁴¹ Geline mehir olarak erkek tarafının durumuna göre altın bilezik verildiği,³⁴² imam nikâhı için özel büyük bir tören yapılmadığı, aile arasında şahitlerin huzurunda dua edilerek nikâh merasiminin gerçekleştiği, merasimin sonunda şerbet içildiği görülmüştür.³⁴³ Mahallede nikâh ile

³³⁵ K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023.

³³⁶ K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023.

³³⁷ K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023.

³³⁸ Örnek, *Türk Halk Bilimi*, s. 198.

³³⁹ K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023.

³⁴⁰ K17-ME, Mülakât, 22.10.2023.

³⁴¹ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023.

³⁴² K1-SA, Mülakât, 22.07.2023.

³⁴³ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023.

ilgili kadınlar Cuma günü oynarsa nikâhlarının düşeceği şeklinde bir inanış da tespit edilmiştir.³⁴⁴

Gelinin damat evine geçmişte at ile gittiği, ata binmeden bir koç istenildiği, koç verilmezse gelinin ata binmediği öğrenilmiştir.³⁴⁵ Günümüzde ise gelinin arabayla gittiği, yola çıktıktan sonra arabanın önünü kesip bahşış istemenin de mahallede uygulanmakta olan bir âdet olduğu gözlenmiştir.

Geleneksel Türk inanışlarında var olan kız evindeki bereketin oğlan evine gizlice taşınması inanışı³⁴⁶ kız evinden gizlice bir eşya alınmasında, kötü ruhlar kovmak için kullanılan silah sesinin³⁴⁷ gelin evden çıktıktan sonra silah atılmasında, kamların ve alpların kullandığı kuşak ve üç sayısına verilen kutsiyetin³⁴⁸ gelinin beline kuşağın üç kere dolanarak bağlanmasında devam ettiği düşünülmektedir. Geleneksel Türk halk inanışlarında damadın ailesinin gelinin ailesine verdiği aile malı olarak kabul edilen “kalın” uygulamasının³⁴⁹ mahallede damadın ailesi tarafından alınan ve gelin evden çıkarken üzerine basarak çıktığı kumaşın süt hakkı olarak annesine verilmesi âdetinde devam ettiği söylenebilir.

Günümüzde mahallede kız evinin önündeki ağaç dallarına asılan yumurtaları damat evinden gelenlerin vurması âdeti dışında gelin evden çıkarken uygulanmakta olan pratiklerin yapılmaya devam edildiği gözlenmiştir. Günümüzde imam nikâhının resmi nikâhtan önce yapılması kanunla yasaklandığı için mahallede bu nikâhın artık resmî nikâhtan sonra yapıldığı görülmüştür.

4.2.2. Evlilik-Düğün Sırası

4.2.2.1. Gelin damat evine girmeden önce ve girdiği zaman yapılan uygulamalar

Oluklu Mahallesi’nde gelin kendi evinden çıkmadan yapılan pratiklere benzer birtakım âdetler damat evine girmeden de uygulanmaktadır. Damat evine geçmişte atla gelen

³⁴⁴ K17-ME, Mülakât, 22.10.2023.

³⁴⁵ K4-SA, Mülakât, 23.07.2023.

³⁴⁶ Kalafat, *Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançlarının İzleri*, s. 83.

³⁴⁷ Esmâ Şimşek, *Türk Kültüründe “Alkarısı” İnanıcı ve Bu İnanca Bağlı Olarak Anlatılan Efsaneler*, Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi, C. 5, S. 12, ss. 99-115, 2017, s.105. Ergun, *Türk Gelininin Mitolojik Göçü*, s. 279.

³⁴⁸ Kalafat, *Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançlarının İzleri*, s. 173.

³⁴⁹ Ögel, *Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, s. 196.

gelin günümüzde otomobil ile gelmektedir.³⁵⁰ Gelin atla veya otomobil ile gelse de binekten inmeyerek bahşiş istemekte kayınpederi geline arabadan inmesi için ağaç, dana, inek, koç, horoz vb. bir hediye bağışlamaktadır.³⁵¹

Gelin damat evine girmeden evvel bereket olsun diye gelinin eline buğday verilir veya yine bereket olsun diye başına mısır, buğday, şeker, fındık serpiildiği, paralı olsun diye para serpilir ve düğüne gelenlere börek atılır.³⁵²

Gelin damat evine geldiğinde eve girmeden evvel, düğün yemeklerinin pişirildiği yere götürülerek gelin güzel yemek yapsın diye, düğün yemeklerinden keşkeği kazanında karıştırır.³⁵³ Bu ritüelin aynısı damat için de uygulanmaktadır. Gelin çalışkan ve hayırlı bir insan olsun diye geline keşkek karıştırılmaktadır.³⁵⁴ Düğünün bu aşamasında damada da eşine yardım etsin diye yufka açtırıldığı da belirtilmiştir.³⁵⁵

Mahallede gelin eve girmeden bereketli gelsin diye bir kolunun altına ekmek, Kur'ân'a tâbi olsun diye veya hayırlı bir eş olsun diye diğer kolunun altına Kur'ân konulur.³⁵⁶ Kız evinden gizlice alınan kaşık, bardak veya testinin gelin tarafından dış kapıdan içeri girmeden eşige vurularak kırılır.³⁵⁷ Kız evinden gizlice alınan bardağın veya bardakların gelinin evinden çıkarken kırıldığını söyleyenler de vardır.³⁵⁸ Gelin, kapı önünde bardak veya testiyi ilk attığında kırarsa evde sözünün geçeceğine, uğur getireceğine, gelinin kötü bir huyu varsa bardak veya testinin kırılmasıyla bunun baba evinde kalacağına, böylece damat evine temiz girmiş olacağına; bir uğursuzluk veya nazar varsa bunu da

³⁵⁰ K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K5-SA, Mülakât, 29.07.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023.

³⁵¹ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023.

³⁵² K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K5-SA, Mülakât, 29.07.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023.

³⁵³ K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023.

³⁵⁴ K10-KO, Mülakât, 30.08.2023.

³⁵⁵ K9-KO, Mülakât, 09.08.2023.

³⁵⁶ K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023.

³⁵⁷ K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023.

³⁵⁸ K24-KA, Mülakât, 10.09.2023.

kovacağına inanılmaktadır.³⁵⁹ Gelin bardağı attığında kırılması iyiye, kırılmaması iyi olmayacağına işaret olarak kabul edilir.³⁶⁰ Bu uygulamada damat evinden iki bardak alındığı, gelin damat evine girmeden bardaklardan birinin başdügürçü diğerinin gelin tarafından kırıldığını da söyleyenler vardır.³⁶¹ Gelin evinden alınan bardağı bazen düğürçü başının bazen de gelinin kırıdığı da ifade edilmiştir.³⁶² Mahallede alınan bu iki bardaktan birini damadın, diğerini gelinin kırıdığı, gelinin bu bardakların üzerinden geçtiği de anlatılmıştır.³⁶³

Mahallede yapılan diğer bir pratik ise erkek çocuk sahibi olma isteğiyle ilgilidir. Gelin damat evine geldiği zaman kucağına ilk olarak erkek çocuk verilse erkek çocuğu olacağına inanılır.³⁶⁴

Gelin damat evine girdiği zaman ilk yapılan pratiklerden biri de geline şerbet ikram edilmesidir.³⁶⁵ Bu ikramın gelin tatlı dilli olsun diye yapıldığı belirtilmiştir.³⁶⁶ Mahallede gelini getiren arabanın sahibine canlı olarak tavuk-horoz verilir veya arabanın önünde kesilerek akan kan arabanın tekerine sürülür, kesilen hayvan da şoföre hediye edilir.³⁶⁷

Geleneksel Türk inanışlarında gürültü yapılarak kötü ruhların korkutulması ve onların zararından korunulması inancının,³⁶⁸ mahallede eşikte bardak veya testi kırılması şeklinde tezahür ettiği, “saçı” geleneğinin düğünün her aşamasındaki hediye ve ikramlarda, gelinin başından atılan ve ona verilen hediyelerde,³⁶⁹ kan akıtılmasının kötü ruhlardan koruyacağı inancının,³⁷⁰ otomobilin önünde tavuk veya horoz kesilmesi şeklinde devam ettiği söylenebilir. Günümüzde düğün günü yapılan bu âdet ve uygulamaların yapılmaya devam edildiği tarafımızca tespit edilmiştir.

³⁵⁹ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023.

³⁶⁰ K14-ME, Mülakât, 23.07.2023.

³⁶¹ K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023.

³⁶² K13-KO, Mülakât, 09.09.2023.

³⁶³ K24-KA, Mülakât, 10.09.2023.

³⁶⁴ K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023.

³⁶⁵ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023.

³⁶⁶ K24-KA, Mülakât, 10.09.2023.

³⁶⁷ K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023.

³⁶⁸ Kalafat, *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri*, s. 140.

³⁶⁹ Başdin, *İçtimai Gelenekler Açısından Selçuklularda Toy*, s. 404.

³⁷⁰ Kalafat, *İslamiyet ve Türk Halk İnançları*, s. 12.

4.2.2.2. Düğün

Oluklu Mahallesi'nde düğünlerin üç gün sürdüğü gözlenmiştir. Geçmişte düğün günlerinin erkekler için Çarşamba ve Perşembe, kadınlar için Cuma olduğu öğrenilmiştir.³⁷¹ Günümüzde ise Cuma akşamı komşular ve yakın akrabaların katıldığı komşu gecesini düzenlenmektedir. Cumartesi gündüz herkesin katıldığı düğün eğlencesi, aynı günün akşamında da kına gecesini adıyla ayrı bir eğlence yapılmaktadır. Pazar günü öğleye kadar düğün devam etmekte ve öğleden sonra ise gelin almaya gidilmektedir.³⁷²

Mahallede kız tarafı erkek evine gelirken damat ve ailesi için hazırlanan bohçaları beraber getirir.³⁷³ Bu bohçada damadın ihtiyaçları ve ailesi için bazı hediyeler vardır.³⁷⁴ Kız tarafı bohçayı (dürü) getirdiği zaman bohçanın çok ağır olduğu söylenir ve bohçanın verilmesi için para veya damattan o an getiremeyeceği bazı şeyler (kışın taze üzüm, kabak veya bir koç istemek gibi) istenir.³⁷⁵ Mahallede musahip (hısımlık) olunan aile içinde bohça hazırlanmaktadır.³⁷⁶ Damadın ailesine götürülen bohçalardan kayınvalide için hazırlanan bohçayı gelinin düğünden sonraki sabah kayınvalidinin elini öperek verdiği, onun da geline para verdiği belirtilmiştir.³⁷⁷

Geçmişte düğünde gelinin kınada giydiği elbiseyi düğünde de giydiği veya üç etek,³⁷⁸ basma veya pazen kumaştan yeşil, kırmızı, beyaz renklerde elbise veyahut da gelinlik giydiği, başına kırmızı duvak³⁷⁹ örtüldüğü öğrenilmiştir.³⁸⁰ Düğünde geline takı olarak saat, beşbirlik, yüzük, küpe (mahalledeki adı ile kulakçak), damada ise saat takıldığı

³⁷¹ K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023.

³⁷² K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023.

³⁷³ K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K5-SA, Mülakât, 29.07.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023.

³⁷⁴ K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K5-SA, Mülakât, 29.07.2023.

³⁷⁵ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023.

³⁷⁶ K8-KO, Mülakât, 21.10.2023.

³⁷⁷ K6-SA, Mülakât, 05.08.2023.

³⁷⁸ Üç etek, mahallede özel günlerde giyilen bir çeşit elbisedir. (K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023)

³⁷⁹ Duvağın yapıldığı kumaşın adına mahallede "kırak düşen" denilmektedir. (K3-SA, Mülakât, 06.08.2023)

³⁸⁰ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023.

söylenmiştir.³⁸¹ Geçmişte düğünlerde güreş yapılır, güreşi kazanan kişilere ödül olarak güreşten önce ipe takılan eteklik veya elbiselik kumaşlardan birisi, başpehlivana ise bir koç hediye edilirdi.³⁸² Güreşte kazanacak olanların hediyelerinin güreşten önce iplere takılmasına “askı” adı verilirdi.³⁸³

Oluklu Mahallesi’nde düğünler yemekli (mahalledeki tabiri ile davetli) yapılmaktadır.³⁸⁴ Keşkek, makarna, gürcü kavurması, pirinç pilavı, çorba (mercimek), patates yahnisi, karalahana sarması, börek, sütlaç, lokma (mahalledeki tabiri ile tıklıcık tatlısı) veya herhangi bir tatlı yapılması gelenek haline gelmiş düğün yemekleridir.³⁸⁵ Bu yemeklerden gürcü kavurmasının geçmişte yalnız Gürcülerde yapıldığı, zamanla Gürcülerden Türklere geçtiği ifade edilmiştir.³⁸⁶ Keşkeğin ise mahalledeki Gürcüler arasında geçmişte yapılmadığı, Türklere öğrenildikten sonra Gürcü düğünlerinde de yapılmaya başlandığı belirtilmiştir.³⁸⁷ Günümüzde Türk-Gürcü düğünü fark etmeksizin Gürcü kavurması ve keşkeğin tüm düğünlerde yapıldığı gözlenmiştir.

Mahalledeki düğünlerde gelin ve damada altın veya para takılmak suretiyle atkı yapılmaktadır.³⁸⁸ Atkının kınada kız tarafında, düğünde erkek tarafında yapıldığı belirtilmiştir.³⁸⁹ Geçmişte atkı uygulamasının damat ortaya çıkartılarak yapıldığı için “damat çıkartma” olarak bilinir. Atkıyı sesi güçlü birisinin bağırarak duyurduğu öğrenilmiştir.³⁹⁰ Atkıda damat ve geline hediye takanların, geçmişte yazılmadığı günümüzde unutulmayıp hakta kalınmaması amacıyla bir deftere yazılmakta ya da

³⁸¹ K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023.

³⁸² K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023.

³⁸³ K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023.

³⁸⁴ K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023.

³⁸⁵ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023.

³⁸⁶ K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023.

³⁸⁷ K25-KA, Mülakât, 10.09.2023.

³⁸⁸ K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K5-SA, Mülakât, 29.07.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023.

³⁸⁹ K9-KO, Mülakât, 09.08.2023.

³⁹⁰ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023.

kamera kayıtlarına bakılmaktadır.³⁹¹ Geçmişte atkının yapılmadığı, gelin ve damadın hediyesinin anne veya kayınvalideye bırakılmasının daha yaygın olduğu anlatılmıştır.³⁹² Mahallede damada düğün öncesinde ve düğün sırasında rehberlik edecek, ihtiyaçlarını karşılayacak bir arkadaşı bulunmakta bu kişi mahallede “sağdıç” olarak isimlendirilmektedir.³⁹³

Geçmişte mahalledeki düğünlerde davul zurna çalınmaktaydı.³⁹⁴ Bu nedenle mahallede düğünlerde davul çalınması ile ilgili inanışlara da rastlanılmıştır. Bunlar davul çalmanın günah olması ve bu nedenle düğünde davulun iyi karşılanmadığı, davulla gelen gelinden hayır olmayacağı, davulla gelen gelinin nikâhının kabul olmayacağı ve 40 gün nikâhının olmayacağı, ekmeğinin ve yemeğinin 40 gün yenmeyeceği, davul çalmanın uğursuzluk getireceği ve düğününde davul çalanın kurban kesmesi gerektiği (“davul olan yerde kurban kesilir” ifadesiyle) gibi çeşitli inanışlar mevcuttur.³⁹⁵ Davul çalmak yerine Kur’ân okutmak gerektiği ifade edilmiştir.³⁹⁶ Mahallede düğüne gitmenin karşılıklı olduğu düşünülmekte, mahallede “keşik verme” olarak ifade edilen, düğüne gelenlerin düğüne gidileceği anlayışı mevcuttur.³⁹⁷

Mahalledeki düğünlerde ikram edilen yemeklerin geleneksel Türk halk inanışlarındaki “saçı” inanışından, İslâm dininde ikram edilen her şeyin sadaka olarak görülmesi inanışlarından³⁹⁸ beslenerek günümüze kadar devam ettiği tahmin edilmektedir. Eski Türklerde kötü gözlerden korunulması amacıyla gelinin yüzünün örtülmesi anlayışı mahallede gelinin başına örtülen kırmızı duvakla devam ettirilmektedir.³⁹⁹

Günümüzde mahalledeki düğünlerde gelinlerin gelinlik giydiği, kırmızı duvağın da takılmaya devam edildiği gözlenmiştir. Müzikli eğlencelere yer verilerek güreş etkinliği terk edilmiştir. İkramlık verilmeye devam edilmekle beraber yemeklerden sarma ve börek günümüzde yapılmamaktadır. Düğünün mahallede yapılması hâlinde yemeklerin

³⁹¹ K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023.

³⁹² K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023.

³⁹³ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023.

³⁹⁴ K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023.

³⁹⁵ K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023.

³⁹⁶ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023.

³⁹⁷ K1-S, Mülakât, 22.07.2023.

³⁹⁸ Kalafat, *İslamiyet ve Türk Halk İnançları*, s. 19.

³⁹⁹ Ayşe Öztürk, *Karadeniz Bölgesi İle Macaristan Kuman-Kıpçak Coğrafyasının Karşılaştırmalı Halk İnançları*. Karadeniz Araştırmaları Dergisi, 17/66, ss. 385-421, 2020, s. 404.

gürcü kavurması, keşkek, pilav üstü et, çorba, tatlı şeklinde yapıldığı, düğün için salon tutulması halinde ise pilav üstü et, keşkek, tatlının ikram edildiği, geçmişte yapılan atkı uygulamasının devam ettirildiği, sağdıçlığın da mahallede düğünlerde uygulanmakta olduğu gözlemlenmiştir.

4.2.3. Evlilik-Düğün Sonrası

Oluklu Mahallesi'nde evlilik ile ilgili halk inanışlarının düğün sonrasında devam ettiği gözlenmektedir.

4.2.3.1. Duvak düğünü

Oluklu Mahallesi'nde geçmişte düğünden bir gün sonra yalnız kadınların damat evinde bir araya gelerek yemek yediği ve eğlendiği merasime “duvak düğünü” denilmektedir.⁴⁰⁰ Duvağın geçmişte Cuma günü, düğünün hafta sonu yapıldığı zamanlarda ise Pazartesi günü düğün gibi yapıldığı belirtilmiştir.⁴⁰¹ Düğünden farklı olarak yeni gelinin yeşil bir elbise giydiği, yalnız kadınların katıldığı ve çeyiz sermenin de bu günde yapıldığı öğrenilmiştir.⁴⁰² Duvak düğününde gelinin başına kırmızı bir duvak örtüldüğü ve başından bereketli olsun diye fındık, para, buğday serildiği söylenmiştir.⁴⁰³

Mahalledeki hocaların (Hatip Hoca, Suiçmezoğlu Hatip Mustafa Efendi) duvak düğününü cahiliye âdeti olarak görüp günâh diyerek kaldırdığı, hocalar tarafından hoş karşılanmadığı için bu uygulamanın 1970'li yıllardan sonra yapılmadığı tespit edilmiştir.⁴⁰⁴ Duvak düğününün günah diyerek kaldırılmasında İslâm'ın etkisinin olduğu söylenebilir. Duvak düğününün kaldırılmasıyla aynı gün yapılan çeyiz sermenin de terkedildiği düşünülmektedir. Günümüzde mahallede duvak düğününün yapılmadığı gözlenmiştir.

⁴⁰⁰ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023.

⁴⁰¹ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023.

⁴⁰² K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023.

⁴⁰³ K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023.

⁴⁰⁴ K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023.

4.2.3.2. Yumurta yeme

Oluklu Mahallesi'nde düğün sonrası yapılan uygulamalardan bir tanesi de “yumurta yeme” dir. Bu uygulama düğünden sonra gelin ve damadın el öpmek niyetiyle damadın yakınlarıyla birlikte gelinin ailesini ziyarete gitmesi olarak anlatılmıştır.⁴⁰⁵ Bu ziyarete gidilirken içine hediye koyulan bir bohçanın da götürüldüğü belirtilmiştir.⁴⁰⁶ Bu uygulama düğünden sonraki iki hafta içinde yapılmaktadır.

Yumurta yeme ziyareti sırasında eğlenmek amacıyla damada bazı şakalar yapılmaktadır.⁴⁰⁷ Bu ziyarette damadı iğne iplikle gizlice oturduğu mindere, yorgana, döşeğe/yatağa dikme, damadın yüzünü hoşgeldin demek bahanesiyle veya ceza verilince is karası (kömür veya kazan karası) ile boyama veya damadın ağzına kül sürme, damadın ayakkabısını veya ceketini saklama, ayakkabıyı çiviyle yere çakma, gelini saklayıp vermeme, gelenlerin vurması için ağaç dallarına yumurta asma, dış kapıda yolu keserek damattan yumurta veya bahşiş isteme gibi şaka ve eğlencelerin yapıldığı öğrenilmiştir.⁴⁰⁸ Damat yapılan bu şakalardan para veya bazı hediyeler vererek kendini (ayakkabısı saklandıysa ayakkabısını geri almak, döşeğe dikildiyse kendini kurtarmak) kurtarır.⁴⁰⁹ Mahallede bulunan hocaların (Hatip Hoca) bu eğlencelere insanları oyalayan malayani meşguliyetler diye kızdığı da anlatılmaktadır.⁴¹⁰ Gelini evinden almaya gidilince yapıldığı bilinen ağacın dallarına asılan yumurtaları vurma eğlencesi bu ritüel esnasında da yapılır.⁴¹¹ Bu ziyarette kızın ailesi damada ve sağdıca gömlek vb. hediyeler verirler.⁴¹²

⁴⁰⁵ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023.

⁴⁰⁶ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023.

⁴⁰⁷ K14-ME, Mülakât, 23.07.2023.

⁴⁰⁸ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K5-SA, Mülakât, 29.07.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023.

⁴⁰⁹ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023.

⁴¹⁰ K14-ME, Mülakât, 23.07.2023.

⁴¹¹ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023.

⁴¹² K3-SA, Mülakât, 06.08.2023.

Yumurta yeme ziyaretinde gelen misafirler için yağda yumurta pişirilir.⁴¹³ Pişirilen yumurta diğer yiyeceklerle beraber tepsiye konur, tüm tabakların ağzı örtülerek damadın yumurtanın hangi tabakta olduğunu bulması istenir.⁴¹⁴ Damat yumurtanın hangi tabakta olduğunu bulursa yumurtayı yiyebilir, bulamadığı takdirde damada eğlence amacıyla bazı cezalar (para) verilir.⁴¹⁵ Yumurta bulunduktan sonra yumurta kesilmiyor denilerek damattan bahşiş istenir.⁴¹⁶ Uygulamanın adını ziyaret sırasında ikram edilen bu yumurtadan aldığı tahmin edilmektedir.

Yumurta yeme ziyaretinden ayrılmadan evvel gelin evinden gizlice bir bardak vb. eşya alınır, gelin kendi evine girmeden bardağı kırar. Bu uygulamanın düğünde yapılan bardak kırma ile aynı amaçla yapıldığı öğrenilmiştir.⁴¹⁷ Bu ziyarette gelinin babasının isterse kızına inek, dana vb. bir hediye verdiği de belirtilmiştir.⁴¹⁸

Günümüzde mahallede yumurta yeme ziyareti esnasında yapılan eğlencelerin azaldığı, damada verilen cezaların hafiflediği görülmüştür. Bununla beraber bu ziyaretin devam ettiği gözlenmiştir. Mahallenin Gürcü sakinleri kendilerinin yumurta yeme uygulamasını geçmişte yaptığını günümüzde ise bu uygulamayı terkettiğini ifade etmişlerdir.⁴¹⁹

4.2.3.3. Kaynana-ana kavumu

Mahallede düğünden sonra yapılan ziyaret uygulamalarından bir tanesi de “kaynana-ana kavumu”dur. Bu uygulamanın da yumurta yeme gibi aile büyüklerine yapılan bir ziyaret olduğu söylenebilir. Bu ziyaret kız tarafının aile büyükleri ve yakınlarının bir araya gelerek erkek tarafını ziyarete gitmeleridir.⁴²⁰ Mahallede buna “kavuma çağırma” denilmektedir.⁴²¹

⁴¹³ K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K5-SA, Mülakât, 29.07.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023.

⁴¹⁴ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023.

⁴¹⁵ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023.

⁴¹⁶ K10-KO, Mülakât, 30.08.2023.

⁴¹⁷ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023.

⁴¹⁸ K11-KO, Mülakât, 17.09.2023.

⁴¹⁹ K25-KA, Mülakât, 10.09.2023.

⁴²⁰ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023.

⁴²¹ K13-KO, Mülakât, 09.09.2023.

Kaynana kavumunda kız tarafından ziyarete gidenler, yanlarında bir tencere veya kazan götürüp oğlan evinden ayrılırken bu tencere veya kazanın içine para koyarak evden ayrılırlar.⁴²² Kaynana kavumunda hep birlikte yemek yenilir, güzel vakit geçirilir.⁴²³

Günümüzde kaynana kavumu ziyareti devam ettirmekte, ancak ziyarete gidilirken bir tencere veya kazan yerine herhangi bir hediye götürülmektedir.⁴²⁴

Oluklu Mahallesi'nde düğün sonrası yeni evlenen iki gelinin birbirinin evine gitmemesi gerektiği inancı mevcuttur.⁴²⁵ Bu inancıya göre yeni evlenen iki gelin birbirinin evine giderse mutsuz olacaklarına veya çocuklarının olmayacağına inanılır.⁴²⁶ Şayet yeni gelinlerin birbirinin evine giderse yakalarındaki iğneleri birbirlerine vererek olumsuz durumlardan korunmaktadırlar.⁴²⁷ İğne değişimi yapmazlarsa anlatılan kötü durumlara maruz kalacaklarına inanılmaktadır.

Geleneksel Türk inanışlarında kesici-batıcı ve demir cisimlerin koruyuculuğuna inanın⁴²⁸ mahallede yeni evlenen iki gelinin iğne değiştirmesi uygulamasında devam ettiği söylenebilir. Düğün sonrası yapılan bu âdetlerin mahallede günümüze kadar taşındığı ve yapılmaya devam edildiği gözlenmiştir.

4.3. Oluklu Mahaltesinde Ölümle İlgili Halk İnanışları

Oluklu Mahallesi'nde ölümle ilgili tespit edilen halk inanışları üç başlık altında incelenmiştir.

4.3.1. Ölüm Öncesi

4.3.1.1. Ölümüne işaret olan belirtiler

Oluklu Mahallesi'nde ölümden önce gerçekleşen bazı olayların ölüme işaret ettiğine inanılmaktadır. Bu inanışta kişinin kendisinin veya içinde bulunduğu toplumun tecrübelerinin etkisiyle beraber geleneksel Türk halk inanışlarının da etkisi vardır.

⁴²² K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023.

⁴²³ K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023.

⁴²⁴ K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023.

⁴²⁵ K24-KA, Mülakât, 10.09.2023.

⁴²⁶ K24-KA, Mülakât, 10.09.2023.

⁴²⁷ K24-KA, Mülakât, 10.09.2023.

⁴²⁸ Kalafat, *İslamiyet ve Türk Halk İnançları*, s. 135.

Oluklu Mahallesi'nde baykuşun (mahalledeki adıyla gungulik-gunguluk) ötmesi o sokaktan ya da evden birisinin öleceğine işaret etmektedir.⁴²⁹ Baykuş eve yakın bir yerde öterse onun gitmesi için tüfek atıldığı veya gürültü yapıldığı öğrenilmiştir.⁴³⁰ Mahallede bu anlamda kullanılan “baykuş türesin kapına” bedduasının da yapıldığı belirtilmiştir.⁴³¹ Mahalledekilerin çoğu baykuşu ölümün habercisi olarak görürken karga için aynı şey söz konusu değildir. Mahallede karganın ötmesi durumunda bir haber getireceğine inanılmaktadır.⁴³² Karganın getireceği bu haber bir cenaze olabileceği gibi iyi bir haber de olabilir.⁴³³ Bu nedenle karga ötüncü “hayır söyle karga, hayırsan öt hayır söylemezsen git” denilmektedir.⁴³⁴

Mahallede rüyada görülen bazı şeyler ölüme işaret etmektedir.⁴³⁵ Rüyada evin bir bölümünün veya tamamının yıkıldığını görmek, “ölü görürsen ölü çıkar” tabiriyle anlatılan rüyada ölü görmek, beyaz renk görmek, kişinin kendisinin uçup gittiğini veya ağladığını görmesi ve karışık rüyalar görmek ölüme işarettir.⁴³⁶ Bunları gören kişinin evinden biri ölmese bile akrabalarından birinin öleceğine inanılmaktadır.⁴³⁷ Göz seğirmesinin de ölüme işaret olduğu söylenilmiştir.⁴³⁸ Görüşmeye katılanlardan bazıları evin içinde giydiği terliği kaybetmenin, sürekli olarak evi toplama ve temizleme isteğinin (temizliği bitirememeye) ölüme işaret olduğunu tecrübe ettiğini belirtilmiştir.⁴³⁹

Mahallede ölümü beklenen kişinin bedeninde olan bazı değişikliklerinde ölüme işaret olduğu kabul edilmektedir. Ölümü yaklaşan kişinin renginin değişmesi, sararması, dudaklarının ve dizden aşağısının morarması, boyunun uzaması, ayaklarının soğuması, burnunun incilmesi ve vücudunun (dizden aşağısının) şişmesi yakın bir zamanda

⁴²⁹ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023; K26-KA, Mülakât, 15.10.2023.

⁴³⁰ K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023.

⁴³¹ K8-KO, Mülakât, 21.10.2023.

⁴³² K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023.

⁴³³ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023.

⁴³⁴ K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K26-KA, Mülakât, 15.10.2023.

⁴³⁵ K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023.

⁴³⁶ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023.

⁴³⁷ K17-ME, Mülakât, 22.10.2023.

⁴³⁸ K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023.

⁴³⁹ K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023.

öleceğine işaretir.⁴⁴⁰ Bu durumda olan birinin vefat etmiş kişileri görmesi ve onu çağırıldıklarını söylemesi de ölüme işrettir.⁴⁴¹ Bu kişinin dermanı kesilip yürüyemeyecek duruma gelirse (dizim gitmiyor derse), yemek yememeye başlamışsa, vücudu sarkmaya başlayıp omuz kemikleri çıkmışsa ve geceleri uyumuyorsa kişinin ölümünün yakın olduğuna inanılır.⁴⁴²

Geleneksel Türk halk inanışlarında göçebe bir toplum olan Türklerin en kıymetli şeylerinin hayvanları olması dolayısıyla hayvanlar etrafında oluşmuş birtakım inanışlar mevcuttur. Hayvanlar kutsallaştırılıp onların hareketlerinden bazı anlamlar çıkarılıp yorumlar yapılmıştır. Geleneksel Türk inanışlarında konuyla ilgili baykuşun bulunduğu evde bir felaket yaşanacağı düşüncesinin⁴⁴³ baykuşun öttüğü yerde cenaze çıkacağı inanışında devam ettiği söylenebilir. Eski Türklerde göz kapağının seyirmesinin uğursuzluk olduğu veya kötü haber getireceği inanışının⁴⁴⁴ benzer şekilde mahallede devam ettiği tahmin edilmektedir.

4.3.1.2. Kabre hazırlık

Oluklu Mahallesi'nde her an ölümün gerçekleşmesi düşüncesiyle veya ölümü yaklaşan bir hasta varsa kabre koyulacak olan tahtaların (kabir tahtası) evde (evin altında veya ahırda) hazır edildiği belirtilmiştir.⁴⁴⁵ Bu tahtaların 20 cm. genişliğinde, 3 cm. kalınlığında ve dokuz tane olması gerektiği, sağlam ve dayanıklı olması nedeniyle özellikle dut ağacından seçildiği öğrenilmiştir.⁴⁴⁶

Mahallede ölen kişinin kefenlenmesi için gerekli malzemeler ölüme hazırlık amacıyla evde bulundurulmakta, ölüyü yıkamak için kullanılacak olan sabun ve yıkama bezi (lif)

⁴⁴⁰ K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023.

⁴⁴¹ K2-SA, Mülakât, 22.07.2023.

⁴⁴² K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023.

⁴⁴³ Güngör ve Köylü, *Türk Halk İnanışları Üzerine Notlar*, s. 60, 64.

⁴⁴⁴ Kalafat, *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri*, s. 99.

⁴⁴⁵ K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K5-SA, Mülakât, 29.07.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023; K26-KA, Mülakât, 15.10.2023.

⁴⁴⁶ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023; K26-KA, Mülakât, 15.10.2023.

de önceden hazırlanmaktadır.⁴⁴⁷ Ölümü yaklaşan kişinin ıskatı hazırlanmakta, mezarını kazacak kişi de ölüm gerçekleşmeden ayarlanmakta, doktorlar ondan ümidini kestiye kabri kazdırılmaktadır.⁴⁴⁸

Mahallede ölüm öncesi uygulamalarda İslam dininin ölüyü defnetmekle ilgili emirlerine uygun şekilde hazırlık yapıldığı gözlenmiştir. Günümüzde cenaze yıkama ve kefenleme işlemlerinin belediyeler tarafından yapılması nedeniyle tahta veya kefenin önceden hazırlanmasının terk edildiği tarafımızca tespit edilmiştir.

4.3.2. Ölüm Sırası

Oluklu Mahallesi'nde ölümü yaklaşan kişinin genel durumuna veya vücudundaki değişikliklere bakılarak ölümünün yakın olduğuna kanâat getirilir. Bu kişinin evinin çevresi toplanır, komşularına haber verilir, yakınlarıyla helalleştirilir.⁴⁴⁹ Yakınları veya hocalar çağrılıp kişinin imanla kabre girmesi ve rahat can vermesi için başında Kur'an (Yasin-Mülk) okunur, telkin verilir⁴⁵⁰ ve tövbe duası okunur.⁴⁵¹

Ölmesi beklenen kişinin rahat can vermesi için mahallede yapılan başka uygulamalarda bulunmaktadır. Ölmesi beklenen kişinin ağzına sevdiği, inançlı ahlaklı birisi küçük bir kaşıkla, kaşıkla alamıyorsa parmakla veya pamukla su verir.⁴⁵² Tütsü yakmak, kişiyi sevip okşamak, hayattayken hayvanlara zulmeden birisi ise hayvanın yularını kişinin üzerine koymak da rahat can vermesi için yapılan uygulamalardandır.⁴⁵³

⁴⁴⁷ K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K5-SA, Mülakât, 29.07.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023; K26-KA, Mülakât, 15.10.2023.

⁴⁴⁸ K5-SA, Mülakât, 29.07.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023.

⁴⁴⁹ K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023.

⁴⁵⁰ Telkin: Ölmek üzere olan tevhid inancını hatırlaması amacıyla kişiye "Lâ ilaaha illallah" diyerek yanında söylemektir. (Telkin. Din İşleri Yüksek Kurulu, (2017). Erişim: 21 Mart 2024.)

⁴⁵¹ K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K5-SA, Mülakât, 29.07.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023.

⁴⁵² K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023; K26-KA, Mülakât, 15.10.2023.

⁴⁵³ K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K26-KA, Mülakât, 15.10.2023.

Ölen kişinin gözü açık olursa kişinin gurbette olan çocuklarını, kardeşlerini ölmeden evvel görmediği veya beklediği birisini görmeden öldüğü, hayattayken helalleşemediği birisinin olduğu, dünyaya doyamadan öldüğü, hayattayken gerçekleştiremediği dileklerinin olduğu, yakınlarından birisini yanına alacağı veya gözünün arkada kaldığı gibi çeşitli şekillerde yorumlanmaktadır.⁴⁵⁴ Şayet görmek istediği birisini görmeden öldüğü için gözü açık kalmışsa bu kişiler gelip karşısında durur veya gözünü kapatırsa ölünün gözünün kapanacağına inanılmaktadır.⁴⁵⁵

Mahallede sekerât hâlinde olan kişinin etrafına çok yaklaşılmaz, sessizce ağlamadan beklenirse kişinin rahat can vereceği düşünülmektedir.⁴⁵⁶ Kişi çok can çekişir ve can veremezse bir hocanın çağrılarak başında okuduğu belirtilmiştir.⁴⁵⁷ Can çekişmekte olan kişinin yanında çılgık atılması hâlinde can çekişmeye devam edeceğine, 24 saat daha ölmeyeceğine inanılmaktadır.⁴⁵⁸

4.3.3. Ölüm Sonrası

4.3.3.1. Ölen kişinin bedeniyle ilgili uygulamalar

Oluklu Mahallesi'nde ölüm gerçekleştikten sonra ölen kişinin bedeniyle ilgili yapılan bazı uygulamalar vardır. Kişi öldükten sonra çenesinin ve ayaklarının-parmaklarının bağlandığı, karnı şişmesin diye üzerine makas veya bıçak koyulduğu öğrenilmiştir.⁴⁵⁹ Üzerine koyulmasa da nedeni belirtilmemekle beraber ölen kişinin yanına da bıçak konulmaktadır.⁴⁶⁰

Mahallede ölen kişinin bedeni donmamışsa evden veya mahalleden bir cenaze daha çıkacağına inanılmaktadır.⁴⁶¹ Cenazenin arkasından sesli ağlamak iyi görülmemektedir. Bu şekilde ağlanırsa gözyaşlarının sel olarak ölünün ruhunu boğacağı

⁴⁵⁴ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K5-SA, Mülakât, 29.07.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023.

⁴⁵⁵ K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023.

⁴⁵⁶ K11-KO, Mülakât, 17.09.2023.

⁴⁵⁷ K17-ME, Mülakât, 22.10.2023.

⁴⁵⁸ K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023.

⁴⁵⁹ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023; K26-KA, Mülakât, 15.10.2023.

⁴⁶⁰ K23-KA, Mülakât, 16.12.2023.

⁴⁶¹ K13-KO, Mülakât, 09.09.2023.

düşünülmektedir.⁴⁶² Mahallede cenaze varsa üç gün boyunca radyo ve televizyon açılmayarak cenaze sahiplerinin yasına ortak olunmaktadır.⁴⁶³

Ölen kişinin kıyafetlerine mahalledeki ifadesiyle “ölü soygunu” denilmektedir. Ölü soygunu dışarı atılırsa veya asılırsa çok yağmur yağacağına inanılmaktadır. Bu nedenle kıyafetler yetimlere veya ihtiyaç sahiplerine verilir.⁴⁶⁴ Bu kıyafetler gömülür, yakılır veya belediyeye de verilebilir, ama dışarı atılmaz.⁴⁶⁵

Günümüzde ölen kişinin naşının morgda bekletilmesi nedeniyle cenaze ile ilgili birtakım uygulamaların devam etmediği görülmüştür. Ancak ölen kişinin gözünün açık kalması ile ilgili inanışların yanı sıra cenaze sahibinin yasına ortak olma ve cenazenin arkasından sesli ağlamama gibi inanışlar devam etmektedir.

4.3.3.2. Ölen kişinin ruhunun geri gelmesi inancı

Oluklu Mahallesi’nde ölen kişinin ruhunun evine geri geleceğine inanılmaktadır.⁴⁶⁶ Bu nedenle ruhu memnun etmek amacıyla özel günlerde evin güzel kokmasına dikkat edilmektedir. Bu günlerde evde helva kavrulduğu veya mum yakıldığı belirtilmiştir.⁴⁶⁷ Ayrıca ölen kişinin ruhunun geri geleceği inancıyla Cuma veya Pazar akşamı Kur’ân okunması gerektiği belirtilmiştir.⁴⁶⁸ Ölülerin ruhlarına ulaşacağı düşüncesiyle Arefe gecelerinde sarımsak yakılarak tütsü yapıldığı da nakledilmiştir.⁴⁶⁹

Mahallede ölen kişinin ruhu geri geldiği zaman onun zararından korunmak ve ruhun gelmesini engellemek amacıyla yapılan birtakım uygulamalar vardır. Bu nedenle ölen kişinin yanına bıçak konulduğu, cenaze dönüşü hemen eve girilmeyip önce tuvalet-ahıra girildiği veya dışarda bir müddet beklenip sonra eve girildiği öğrenilmiştir.⁴⁷⁰ Bu şekilde ruhun geri gelmesinin ve geride kalanlara zarar vermesinin engelleneceğine inanılmaktadır.

Mahallede kedinin ölen kişinin üstünden atlaması hâlinde ruhun geri geleceğine (mahalledeki tabiriyle hortlayacağına) inanılmaktadır.⁴⁷¹ Cenaze defnedilene kadar ölü

⁴⁶² K17-ME, Mülakât, 22.10.2023.

⁴⁶³ K20-ME, Mülakât, 22.10.2023.

⁴⁶⁴ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023.

⁴⁶⁵ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023.

⁴⁶⁶ K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023.

⁴⁶⁷ K4-SA, Mülakât, 23.07.2023.

⁴⁶⁸ K4-SA, Mülakât, 23.07.2023.

⁴⁶⁹ K11-KO, Mülakât, 17.09.2023.

⁴⁷⁰ K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023.

⁴⁷¹ K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023.

evde bekleyecekse ruhu geri gelmesin diye kedinin eve alınmadığı, ölünün yanına bıçak bırakıldığı, ölünün üstünden herhangi bir hayvan veya kedi atlamasın diye balık tutmak için kullanılan saçmanın (balık ağı) üzerine gerildiği öğrenilmiştir.⁴⁷²

Mahallede cenaze evden çıkarıldıktan sonra nedeni bilinmemekle beraber cenazenin kaldırıldığı yere taş, tuz veya köz koyulduğu, cenazenin kalktığı yere kimsenin oturmasına izin verilmediği ifade edilmiştir.⁴⁷³ Ölen kişinin yerine taş koyulmasının ev sahibi çok üzülmesin, içi ferahlasın veya evden bir cenaze daha çıkmasın diye yapıldığı belirtilmiştir.⁴⁷⁴ Ölen kişinin yattığı odanın içindeki yatak, yorgan vb. tüm eşyalar ve hatta tüm oda cenaze evden çıkarıldıktan sonra yıkanmaktadır. Odanın ve eşyaların yıkanmasının nedeni ölen kişinin kanının tüm odaya sıçradığına inanılmasıdır.⁴⁷⁵

Geleneksel Türk halk inanışlarında taş iyesinin ruhun geri dönerek evdekileri korkutmasına mâni olması fonksiyonun⁴⁷⁶ mahallede cenazenin yerine koyulan taşla verilen anlamla benzer olduğu söylenebilir. Türk inanışlarında yıkama, kefenleme ve defin işlerini yapanlara hediye verilmesi uygulaması benzer şekilde devam etmektedir.⁴⁷⁷ Ölen kişinin ruhunun geride kalanlara iyilik yada kötülük yapabileceği⁴⁷⁸ inanışının ölünün ruhu geri gelip sevdiklerinden birini almasın veya geride bıraktıklarına zarar vermesin diye yapılan birtakım uygulamalarda devam ettiği düşünülmektedir.

Geleneksel Türk inanışlarında yer alan hayvanların davranışlarını yorumlama⁴⁷⁹ mahallede de görülmüştür. Örneğin tabutun üzerinden kedi atlamasının iyi görülmemesi inanışının⁴⁸⁰ cenaze olan eve kedi alınmaması veya kedi atlamasın diye ölünün üzerine saçması (balık ağı) gerilmesi şeklinde devam ettiği düşünülmektedir. Yine her türlü kötülükten korunmak amacıyla ölen kişinin evinde tütsü yakılması uygulamasının⁴⁸¹ ölenin ruhuna ulaşsın diye tütsü yakılması şeklinde devam ettiği söylenebilir.

⁴⁷² K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023.

⁴⁷³ K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023.

⁴⁷⁴ K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023.

⁴⁷⁵ K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023.

⁴⁷⁶ Kalafat, *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri*, s. 58.

⁴⁷⁷ Kalafat, *İslamiyet ve Türk Halk İnançları*, s. 32.

⁴⁷⁸ Ünver Günay ve Harun Güngör, *Başlangıçtan Günümüze Türklerin Dini Tarihi*, 3. Basım, Bilge Kültür Sanat Yayıncılık, 2021, s. 71.

⁴⁷⁹ Güngör ve Köylü, *Türk Halk İnanışları Üzerine Notlar*, s. 60.

⁴⁸⁰ Kalafat, *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri*, s. 209.

⁴⁸¹ Güngör ve Köylü, *Türk Halk İnanışları Üzerine Notlar*, s. 93.

Günümüzde cenazelerin morgda bekletilmesi, morgdan mezarlığa götürülmesi nedeniyle evde yapılan uygulamaların bir kısmının terkedildiği, cenazenin evde olması durumundaysa uygulanmaya devam edildiği gözlenmiştir. Ölenin ruhunu memnun etmek amacıyla helva kavurma, cenazeden dönünce dışarda bekleme veya tuvalete girdikten sonra eve girme uygulamalarının yapıldığı görülmüştür.

4.3.3.3. Yıkama-kefenleme ile ilgili uygulamalar

Oluklu Mahallesi'nde ölen kişinin yıkanması ve kefenlenmesi işini geçmişte “yuyucular” olarak bilinen ve bu işi bilen kişilerin, hocaların, mollaların veya cenaze sahibinin yaptığı belirtilmiştir.⁴⁸² Cenazeyi yıkamak için cenaze kadınsa kadın yuyucu veya kadın hoca, cenaze erkekse erkek yuyucu veya erkek hoca çağrıldığı söylenmiştir.⁴⁸³ Geçmişte evlerin müstakil ve bahçeli olması dolayısıyla yuyucuların evlere çağrıldığı ve cenazelerin evlerde yıkandığı öğrenilmiştir.⁴⁸⁴ Yuyuculara para veya lif ve sabun gibi hediyeler verildiği ifade edilmiştir.⁴⁸⁵

Cenazeyi yıkamak için kullanılacak suyun evin önünde veya arkasında kazanlarda ısıtılarak hazırlandığı, bu suyun herkes tarafından azar azar getirildiği, bu şekilde ölen kişiyle helalleşildiği belirtilmiştir.⁴⁸⁶ Bu uygulamada abdestli olmayan kişilerin cenazeye su getiremeyeceği ifade edilmiştir.⁴⁸⁷ Hazırlanan su elden ele verilerek yıkayanlara ulaştırıldığı ve cenazenin bu şekilde yıkandığı,⁴⁸⁸ yıkandıktan sonra güzel kokması için gül suyu döküldüğü ve etrafında tütsü yakıldığı ifade edilmiştir.⁴⁸⁹ Cenaze yıkandıktan sonra artan suya mahallede “seyran suyu” denildiği öğrenilmiştir.⁴⁹⁰ Seyran suyunun şifalı olduğuna inanılmakta ve bu su ile ellerini yüzlerini yıkayan kadınlar şifa bulacaklarını düşünmektedirler.⁴⁹¹

⁴⁸² K5-SA, Mülakât, 29.07.2023; K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023.

⁴⁸³ K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023.

⁴⁸⁴ K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023.

⁴⁸⁵ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K2-SA, Mülakât, 22.07.2023.

⁴⁸⁶ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023.

⁴⁸⁷ K8-KO, Mülakât, 21.10.2023.

⁴⁸⁸ K8-KO, Mülakât, 21.10.2023.

⁴⁸⁹ K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023.

⁴⁹⁰ K8-KO, Mülakât, 21.10.2023.

⁴⁹¹ K8-KO, Mülakât, 21.10.2023.

Günümüzde cenazeyi yıkama ve kefenleme işlemlerinin belediyeler tarafından yapılması nedeniyle evlerin önünde ölüyü yıkama, kefenleme, su getirme gibi bir kısım inanış ve uygulamaların kalktığı görülmüştür.

4.3.3.4. Cenazeyi kabre koyma

Oluklu Mahallesi'nde cenaze geçmişte yürüyerek mezarlığa taşınmaktaydı. Cenazenin defnedileceği yere kadar taşınması esnasında tekbir getirildiği ve aralıklarla durulup Kur'an (Yasin) okunduğu belirtilmiştir.⁴⁹² Mahallede cenazeyi kabre çocukları (oğlan çocukları), çocuğu yoksa kardeşleri, kardeşleri yoksa yakınları, kimsesi yoksa komşuları koyar.⁴⁹³ İlk toprağı çocukları veya kabre kim koyduysa o atar.⁴⁹⁴ Çocuklarının ilk toprağı atmasından sonra cenazeye katılanlardan isteyenler cenazenin üzerine azar azar toprak atarlar.⁴⁹⁵ Toprak atılırken küreğin elden ele verilmediği, toprağı atan küreği yere bıraktıktan sonra diğer kişinin küreği yerden alarak toprak atmaya devam ettiği öğrenilmiştir.⁴⁹⁶ Küreği herkesin yerden almasının, elden ele verilmemesinin çekilen bir zahmeti göstermesi anlamına geldiği ifade edilmiştir.⁴⁹⁷ Kabre koyulacak kişi bir kadınsa mahremiyet için defin esnasında mezarının üstüne çarşaf gerildiği anlatılmıştır.⁴⁹⁸

Mahallede cenaze kabre konulduktan sonra boşalan tabutun, üç kere çevrilip ters olarak yere bırakılması geleneği vardır.⁴⁹⁹ Şayet tabut ters çevrilip bırakılmazsa ölenin bir kişiyi daha yanına alacağı düşünülmektedir.⁵⁰⁰ Cenaze defnedildikten sonra cenazeye katılanlar mezarlıktan ayrılmadan ekmek, helva, zeytin veya peynir dağıtıldığı öğrenilmiştir.⁵⁰¹ Mezarlıkta ekmek ve helva dağıtmanın uzaktan gelenler acıkmıştır diye yapıldığı anlatılmıştır.⁵⁰² Bu uygulama günümüzde pide dağıtmaya dönüşmüştür.⁵⁰³ Bu

⁴⁹² K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023.

⁴⁹³ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K5-SA, Mülakât, 29.07.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023.

⁴⁹⁴ K9-KO, Mülakât, 09.08.2023.

⁴⁹⁵ K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023.

⁴⁹⁶ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023.

⁴⁹⁷ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023.

⁴⁹⁸ K14-ME, Mülakât, 23.07.2023.

⁴⁹⁹ K9-KO, Mülakât, 09.08.2023.

⁵⁰⁰ K9-KO, Mülakât, 09.08.2023.

⁵⁰¹ K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K5-SA, Mülakât, 29.07.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023.

⁵⁰² K2-SA, Mülakât, 22.07.2023.

⁵⁰³ K2-SA, Mülakât, 22.07.2023.

âdet mahalledeki hocalar (Halil Hoca) tarafından yasaklanmış ve zamanla kalkmıştır.⁵⁰⁴ Günümüzde bu âdetin mahallenin Alevî sakinleri arasında uygulanmaya devam ettiği bilgisine ulaşılmıştır.⁵⁰⁵

Mahallede ölen kişi defnedildikten sonra geçmişte “ıskat ve devir”⁵⁰⁶ yapıldığı belirtilmiştir.⁵⁰⁷ Bu uygulamanın cenazede sırayla herkese bir miktar para verilerek yapıldığı anlatılmıştır.⁵⁰⁸ Ölen kişinin ıskat verecek parası yoksa onun yerine başkasının da verebildiği,⁵⁰⁹ verilen paranın yalnız evin ihtiyaçları için harcanabileceği, bu nedenle sigara ve içki içenlere verilmediği belirtilmiştir.⁵¹⁰ Geçmişte ıskatın bir kısmının camiye, bir kısmının fakirlere ve mezar kazanlara paylaştırıldığı, kalan paranın ise mahalledeki öğrencilere verildiği öğrenilmiştir.⁵¹¹ İskatın cenazeye gelinmesini teşvik için yapıldığını, hatta ıskat almak için cenazeye gidenler olduğunu söyleyenler bulunmaktadır.⁵¹² Bu uygulamaların hocalar tarafından yasaklanmasıyla zamanla kalktığı belirtilmiştir.⁵¹³

Geleneksel Türk inanışlarından cenazenin yakınlarının kabre azar azar toprak atması uygulamasının⁵¹⁴ mahallede devam ettiği söylenebilir. Cenazenin kabre konulmasından sonra ölen kişinin bir yakınını yanına almaması için boş tabutun ters çevrilmesi uygulamasının geleneksel Türk inanışlarındaki işlerin tersine dönmesi anlamını taşıyan

⁵⁰⁴ K5-SA, Mülakât, 29.07.2023.

⁵⁰⁵ K5-SA, Mülakât, 29.07.2023.

⁵⁰⁶ İskat ve Devir: Ölen kişinin namaz borçlarının hesaplanıp bu miktarın fakirlere verilerek borcun düşürülmesi demektir. Devir, ıskatta belirlenen borç miktarı paranın fakir kimseye verilip tekrar alınması ve yeniden fakire verilmesi suretiyle yapılan işlemdir. Bkz. Mehmet Koç, *İslâm Hukukunda İskât-ı Salât ve Devir: Osmanlı Uygulaması Örneği*, Kilitbahir Dergisi, S.21, ss.67-90, 2022, s. 69-71.

⁵⁰⁷ K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023.

⁵⁰⁸ K2-SA, Mülakât, 22.07.2023.

⁵⁰⁹ K4-SA, Mülakât, 23.07.2023.

⁵¹⁰ K2-SA, Mülakât, 22.07.2023.

⁵¹¹ K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K26-KA, Mülakât, 15.10.2023.

⁵¹² K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023.

⁵¹³ K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023.

⁵¹⁴ Kalafat, *İslamiyet ve Türk Halk İnançları*, s. 33.

ters motifiyle⁵¹⁵ irtibatlı olduğu tahmin edilmektedir. Geçmişte cenazenin mezarlığa tekbir, salavat ve Kur'an okunarak götürülmesinde ise İslam'ın etkisi görülmektedir.

Günümüzde mahallede cenazelerin yürüyerek değil araba ile gtrldği dolayısıyla yürüyerek götürülürken yapılan okuma uygulamalarının kalktığı tespit edilmiştir. Mezarlıkta ekmek, helva dağıtma âdetinin yapılmadığı veya az da olsa pide dağıtma şekline dnştği gözlenmiştir. Iskat ve devir uygulamasının yapılmadığı da görülmüştür.

4.3.3.5. Mezar ziyareti

Oluklu Mahallesi'nde mezarlık ziyareti "mezer/kabir üstü" ne gitmek diye ifade edilmektedir.⁵¹⁶ Mahallede mezarların üstüne papatya, gl, iek, susam (bir şit iek) dikildiği, ağaçların ise ağaç köklerinin mezarları bozacağı endişesiyle mezarlığa dikilmediği belirtilmiştir.⁵¹⁷ Bununla beraber mezara ağaç dikileceği söylenmiş,⁵¹⁸ mezarlığın kenarlarında dikili ağaçların bulunduğu tarafımızca da tespit edilmiştir. Geçmişte mezarlıkların ormanlık alanlarda karanlık yerlerde olmasının mezarlık ziyaretlerini güçleştirmesi nedeniyle kadın ve çocukların mezarlıklara gitmediği, çok sık mezar ziyareti yapılmadığı öğrenilmiştir.⁵¹⁹

Mahallede yeni defnedilen bir kabrin ziyareti edilmesi konusunda farklı bilgiler verilmiştir. Buna göre cenaze defnedildikten sonra ertesini sabah veya birkaç gün sonra kabir ziyartisi yapılacağı bilgisine ulaşılmıştır. Bununla birlikte kabir ziyaretlerinin cenaze defnedildikten bir hafta sonra da yapılabilceği belirtilmiştir.⁵²⁰ Ayrıca cuma günleri, arefe günü, bayram günlerinde ve ramazan veya kurban bayramından  dört gün önce mezarlık ziyareti yapılır.⁵²¹ Mezar ziyaretleri sırasında kabrin üstündeki otların yolunarak üstü ve yanları temizlenir, üzerine su dökülür, Kur'an okunur, dua

⁵¹⁵ Kalafat, *İslamiyet ve Türk Halk İnançları*, s. 51.

⁵¹⁶ K16-ME, Mülakât, 25.11.2023.

⁵¹⁷ K10-KO, Mlakt, 30.08.2023; K11-KO, Mlakt, 17.09.2023; K20-ME, Mlakt, 22.10.2023; K24-KA, Mlakt, 10.09.2023; K25-KA, Mlakt, 10.09.2023.

⁵¹⁸ K5-SA, Mlakt, 29.07.2023; K20-ME, Mlakt, 22.10.2023.

⁵¹⁹ K14-ME, Mlakt, 23.07.2023.

⁵²⁰ K16-ME, Mlakt, 25.11.2023; K19-ME, Mlakt, 25.11.2023; K21-KA, Mlakt, 16.12.2023; K24-KA, Mlakt, 10.09.2023; K25-KA, Mlakt, 10.09.2023.

⁵²¹ K2-SA, Mlakt, 22.07.2023; K5-SA, Mlakt, 29.07.2023; K16-ME, Mlakt, 25.11.2023; K10-KO, Mlakt, 30.08.2023; K13-KO, Mlakt, 09.09.2023; K17-ME, Mlakt, 22.10.2023; K19-ME, Mlakt, 25.11.2023; K6-SA, Mlakt, 05.08.2023; K23-KA, Mlakt, 16.12.2023; K20-ME, Mlakt, 22.10.2023; K25-KA, Mlakt, 10.09.2023.

edilir, mezar taşı öpülür.⁵²² Mezar ziyaretlerinde mum yakılmadığı katılımcıların hepsi tarafından ifade edilmiştir. Arefe günü ve bayramlarda yapılan mezar ziyaretlerini aile fertlerinin hep beraber yaptığı gözlenmiştir. Mezarlık ziyaratında kabirde yatan ölüye saygıdan dolayı mezarların üstüne basılmadığı tespit edilmiştir.⁵²³

Mahallede yapılan görüşmeler neticesinde mezarlıktan hiçbir şey alınmayacağı, mezarlıktaki ağaçların kesilmeyeceği bu ağaçlardan kurumuş olsa bile odun yapılamayacağı, bu ağaçlarla yemek pişirilmeyeceği, buradaki meyve ağaçlarının meyvelerinin yenmeyeceği öğrenilmiştir.⁵²⁴ Mezarlıktaki meyve ağaçlarının mezardaki ölünün etinden, kemiğinden beslenmesi dolayısıyla bu mevelerden yemenin ve odunu olan kişinin de bu ağaçlardan yakmasının mekruh olduğuna inanılmaktadır.⁵²⁵ Mezarlıktaki ağaçlardan alındığı takdirde bunların evde yakılmasının günah olduğu bu nedenle dışarda yakılması gerektiği belirtilmiştir.⁵²⁶ Mezarlıktan bir şey alındığı takdirde bunun alan kişiye ve ailesine iyi gelmeyeceği düşünülmektedir.⁵²⁷ Eğer aile çok fakirse mezarlıktaki ağaçlardan meyve yiyebilir veya ağaçlarını odun olarak kullanabilir.⁵²⁸ Alan kişinin fakir olması nedeniyle bu durumdan bir zarar görmeyeceği ifade edilmiştir.⁵²⁹

Geleneksel Türk inanışlarında ölen kişilerin mezarları kutsal kabul edildiği için ata mezarlarının ziyaret edilmesi ve temiz tutulması uygulamalarının ve ata mezarlarının kutsal kabul edilerek⁵³⁰ buralarda yetişen şeylerden alınmaması⁵³¹ inanışının günümüzde benzer şekilde mahallede devam ettiği tespit edilmiştir. Geleneksel Türk inanışlarında toplu halde yapılan mezar ziyaretlerinin⁵³² mahallede arefe ve bayram günlerinde topluca yapılan kabir ziyaretlerinde devam etmektedir.

⁵²² K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K5-SA, Mülakât, 29.07.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023.

⁵²³ K14-ME, Mülakât, 23.07.2023.

⁵²⁴ K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023.

⁵²⁵ K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023.

⁵²⁶ K10-KO, Mülakât, 30.08.2023.

⁵²⁷ K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023.

⁵²⁸ K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023.

⁵²⁹ K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023.

⁵³⁰ Kalafat, *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri*, s. 197.

⁵³¹ Güngör ve Köylü, *Türk Halk İnanışları Üzerine Notlar*, s. 134.

⁵³² Güngör, *Geleneksel Türk Dininden Anadolu'ya Taşınanlar*, s. 4.



Şekil 1. Oluklu Mahallesi Sarnıç Sokak Mezarlıkları



Şekil 2. Oluklu Mahallesi Kocamanoğlu Sokak Mezarlığı



Şekil 3. Oluklu Mahallesi Merkez Sokak Mezarlığı

4.3.3.6. Taziye yemeği ve duası

Oluklu Mahallesi'nde cenaze evinde ilk üç gün yemek pişirilmeyip gelenler, komşular ve ailenin yakınları cenaze evine yemek getirmektedir.⁵³³ Komşu ve yakınlar yemek getirmediği takdirde evde yemek pişirilmektedir.⁵³⁴ Geçmişte mahallede cenaze kalkmadan evinde yemek yenmeyeceği inancıyla cenaze evine ilk gün yemek götürülmediği de belirtilmiştir.⁵³⁵

Mahallenin her sokağında farklı uygulamalar olsa da taziye yemeği üç, beş, yedi (üç Cuma, yedi Cuma), dokuz veya on gün veyahut cenaze sahibinin gücünün yettiği kadar verilmektedir.⁵³⁶ Mahallede özellikle Alevî sakinleri arasında akıl baliğ olmamış çocuklara taziye yemeği (yas) yapılmadığı ve onlar için yalnız Kur'an okunduğu ifade edilmiştir.⁵³⁷ Ölen kişinin ardından lokma tatlısı yapılmakta ve helva kavrulmaktadır.⁵³⁸

⁵³³ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K24-KA, Mülakât, 10.09.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023; K26-KA, Mülakât, 15.10.2023.

⁵³⁴ K21-KA, Mülakât, 16.12.2023.

⁵³⁵ K24-KA, Mülakât, 10.09.2023.

⁵³⁶ K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023; K23-KA, Mülakât, 16.12.2023.

⁵³⁷ K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023.

⁵³⁸ K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023.

Mahallede ölen kişinin arkasından yapılan okumaların öldüğü gün, ilk üç, beş veya yedi gün her akşam verilen yemekle beraber yapıldığı görülmüştür.⁵³⁹ Bunun dışında ölümün 40. ve 52. günlerinde ve bir sene sonraki ölüm yıl dönümünde yine yemekli davetle okuma yapılmaktadır.⁵⁴⁰ Mahallenin bazı sokaklarında ölen kişinin ardından gücü yeten kişinin yedi sene üst üste ölüm yıl dönümünde davet yapıp kurban (koç) kesebileceği de belirtilmiştir.⁵⁴¹ Ölenin arkasından yapılan bu merasimlerde Kur'ân ve mevlit okunduğu, dua edildiği, bu okumaların mollalar, hocalar ve dedeler tarafından yapıldığı, okumanın hoca tarafından yapılması halinde dede'nin de duayı yaptığı, dedelerin mevlit okunurken orada bulunmasının şart olduğu katılımcılardan öğrenilmiştir.⁵⁴²

Mahallenin Kocamoğlu sakağı sakinlerinden alınan bilgilere göre ölünün arkasından kurban kesilmektedir. Ölen kişi kabre koyulur koyulmaz çocuklarının kabir (cenaze) kurbanını kesmesi gerektiği, gücü yetenin 52'sinde de kesebileceği belirtilmiştir.⁵⁴³ Kişi öldüğü gün (kabir kurbanı) kesildiyse 52. gününde de kesilmesi gerektiği, ilk gün kesilmediyse 52. gününde de kesilmeyeceği söylenmiştir.⁵⁴⁴ Ölen kişinin ölüm yıl dönümünde yapılan sene davetinde de kurban (sene kurbanı) kesildiği anlatılmıştır.⁵⁴⁵ Bununla beraber yakınlarının durumuna göre yalnız kabir kurbanını kesebileceği, imkânı yoksa 52'sinde kesmeyebileceği de ifade edilmiştir.⁵⁴⁶ Mahalledenin Alevî sakinlerinin ölünün arkasından yapılan okumaları Perşembe gecesini yaptıkları ve Alevîlerde ölünün arkasından kesilen kurbanların çoğunlukla koç veya inek olduğu

⁵³⁹ K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K26-KA, Mülakât, 15.10.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K5-SA, Mülakât, 29.07.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023.

⁵⁴⁰ K3-SA, Mülakât, 06.08.2023; K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K14-ME, Mülakât, 23.07.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K18-ME, Mülakât, 05.08.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K22-KA, Mülakât, 15.10.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K5-SA, Mülakât, 29.07.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023; K16-ME, Mülakât, 25.11.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K19-ME, Mülakât, 25.11.2023; K21-KA, Mülakât, 16.12.2023; K20-ME, Mülakât, 22.10.2023; K25-KA, Mülakât, 10.09.2023.

⁵⁴¹ K10-KO, Mülakât, 30.08.2023.

⁵⁴² K1-SA, Mülakât, 22.07.2023; K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K4-SA, Mülakât, 23.07.2023; K17-ME, Mülakât, 22.10.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K7-SA, Mülakât, 04.11.2023; K10-KO, Mülakât, 30.08.2023.

⁵⁴³ K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K8-KO, Mülakât, 21.10.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K11-KO, Mülakât, 17.09.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023.

⁵⁴⁴ K10-KO, Mülakât, 30.08.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023.

⁵⁴⁵ K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023.

⁵⁴⁶ K8-KO, Mülakât, 21.10.2023.

belirtilmiştir.⁵⁴⁷ Ölen kişinin ardından 52. gününde yapılan okumaların daha çok Alevî sakinler arasında yapıldığı da iddia edilmiştir.⁵⁴⁸

Geleneksel Türk inanışlarında ölen kişinin ruhunu memnun etmek için onun ardından yemek verme ve yiyecek dağıtma (ıduk) geleneğinin⁵⁴⁹ mahallede ölünün ardından verilen davetlerde ve dağıtılan yiyeceklerde devam ettiği tahmin edilmektedir. Mahallede ölüm günü, 40'nda ve senesinde yapılan merasimlerde eski Türklerde ölenin ardından yapılan törenlerin (yuğ)⁵⁵⁰ izlerinin olduğu düşünülmektedir. Ata ruhlarını memnun etmek ve rızalarını kazanmak için kesilen kurbanların⁵⁵¹ mahallede ölen kişinin ardından kesilen kurbanlarda devam ettiği söylenebilir.

Günümüzde mahallede ölen kişinin ardından evinde üç veya yedi gün her akşam yakınları çağrılarak Kur'an okunduğu gözlenmiştir. Bu okumalar sırasında gelenlere yemek ve tatlı ikram edilmektedir. Mahallede ölümün yıl dönümünde yapılan davet ve okuma uygulamalarının devam ettiği tespit edilmekle beraber günümüzde 40'nda ve 52'sinde yapılan okumaların ise nadiren yapıldığı görülmüştür.

⁵⁴⁷ K2-SA, Mülakât, 22.07.2023; K9-KO, Mülakât, 09.08.2023; K6-SA, Mülakât, 05.08.2023; K12-KO, Mülakât, 09.08.2023; K13-KO, Mülakât, 09.09.2023.

⁵⁴⁸ K4-SA, Mülakât, 23.07.2023.

⁵⁴⁹ Kalafat, *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri*, s. 216.

⁵⁵⁰ Günay ve Güngör, *Başlangıçtan Günümüze Türklerin Dini Tarihi*, s. 104.

⁵⁵¹ Kalafat, *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri*, s. 181.

5. SONUÇ

İnsan, kendini tehlikede hissettiği, yardıma ihtiyacı olduğu ve korktuğu zamanlarda teselli bulacağı inanışlara sığınmıştır. Kaygı ve korkularını gidermek için birtakım uygulamalar yapmıştır. Bu inanış ve uygulamaların oluşumunda kişinin sahip olduğu dinî inancın etkisi vardır. Bu dinî inanış ve uygulamalar topluma kimliğini kazandıran kültürün bir unsurudur.

Oluklu Mahallesi kültürel ve dinî zenginliğe sahip olan bir yörede bulunmaktadır. Yöredeki çeşitli kültürel ve dinî unsurlar mahallede de yaşamaya devam etmektedir. Kültürün manevi bir unsuru ve dinin algılanış biçimi olan halk inanışlarının mahalleye özgü şekillerinin kayıt altına alınması ve korunarak âtiye aktarılması millî ve dinî bilincin sonraki nesillere taşınması demektir.

Yapılan çalışma, Oluklu Mahallesi'nde halk inanışlarına ait uygulamaların yaşamaya devam ettiğini göstermiştir. Mahallede geçiş dönemi halk inanış ve uygulamalarıyla ilgili çeşitli bulgulara ulaşılmıştır. Doğumla ilgili hamile kadının cebine koyduğu gülün bebekte gül lekesi yapacağı, çocuk basık olmasın diye beşiğin yukarı kaldırılması, bebeğin göbek bağının gömülmesi, iki lohusanın birbirinin evine gitmemesi, alkarısı zarar vermesin diye anne ve bebeğin yanına bıçak konulması, çocuk yürümezse ayak bağının kestirilmesi, doğumdan sonraki 40. günde kırklama yapılması gibi inanış ve uygulamalar tespit edilmiştir.

Evlilikle ilgili söz, nişan ve kınanın yapılması, kınayı mutlu evliliği olan kişinin karıştırması, geline kırmızı kuşak bağlanması, damat evine gelinin verilmemesi için bazı şakaların yapılması, damat evine girmeden gelinin bardak kırması, gelinin üzerinden buğday ve şeker serpilmesi, düğün sonrasında anne babanın ziyarete gidilmesi gibi inanış ve uygulamaların mahallede yaygın olarak yapıldığı görülmüştür.

Mahallede ölümle ilgili baykuş ötmesinin ölüme işaret olması, cenazeden gelince eve hemen girilmeyip bir müddet dışarda beklenmesi veya eve girilmeden ahır-tuvalet gibi bir yere girilmesi, cenaze evinde yemek pişmeyip komşulardan gelmesi, ölünün gözü açıksa görmek istediği birisinin olması, ölünün arkasından okuma yapılması, arefe veya bayram günlerinde mezarlık ziyareti yapılması gibi inanış ve uygulamaların varlığı ortaya konmuştur.

Araştırma neticesinde mahallenin sokakları arasında doğum, evlilik ve ölümle ilgili farklı inanışların varlığı tespit edilmiştir. Örneğin Kocamanoğlu Sokakta Alevî toplumu dışından biriyle evlenen kişinin ve ailesinin düşkün ilan edilmesi, müsahip olunan aileler arasında evliliğin yasak olması gibi uygulamalar varken diğer sokaklarda bu uygulamaların olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yine aynı sokakta kabir kurbanı, 52. gün kurbanı, bülüğa ermeden vefat eden çocuğa yas yapılmayacağı vb. inanış ve uygulamalar mevcutken diğer sokaklarda bunun gibi uygulamalara rastlanılmamıştır.

Araştırmada ulaşılan halk inanış ve uygulamalarının bir kısmında geleneksel Türk inançlarının izlerine rastlanılmıştır. Bunların hangi eski Türk inanışının devamı niteliğinde olduğuna dâir kısa değerlendirmeler yapılmıştır. Bununla birlikte İslam'ın halk inanışlarındaki izleriyle, dinin etkisiyle oluşmuş inanış ve uygulamaların varlığı da ortaya konulmuştur.

Doğum, evlilik ve ölüm gibi önemli günler etrafında oluşmuş bu uygulamaların çoğunun yakın zamana kadar benimsenerek devam ettirildiği tespit edilmiştir. Lâkin zamanın ve şartların değişmesiyle uygulamalardan bir kısmının unutulduğu söylenebilir. Buna rağmen kültür, örf ve geleneklerine bağlı olan mahalle sakinleri, geçmiş yıllara oranla azalsa da halk inanışlarının önemli bir kısmını devam ettirmiştir. Bir kısım inanışların da bilindiği ama uygulanmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan çalışma ile hem unutilan hem de hâlâ uygulanmakta olan halk inanış ve uygulamaları tespit edilerek kaydedilmiştir. Çalışmanın yazılı olmayan bu kültürel varlığın sonraki nesillere aktarılmasında katkısı olacağı düşünülmektedir.

Mahalleyle ilgili çalıştığımız geçiş dönemi halk inanışları dışında uğur-uğursuzluk, nazar, muska, halk hekimliği, ziyaret yerleri vb. konularda yeni araştırmalar yapılabileceği düşünülmektedir. Mahallede çeşitli kültürler ve farklı inanışlar bir arada yaşamaktadır. Dolayısıyla mahalleyle ilgili Sosyoloji ve Dinler Tarihi alanlarında çalışmalar yapılabilir. Yapılan çalışmanın halk inanışlarıyla ilgili Dinler Tarihi alanına katkı sunacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Adam. B., (1992). Yahudilerde Din ve Gelenek Üzerine. *İslami Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 44-51. https://isamveri.org/pdfdrg/D00064/1992_1/1992_1_ADAMB.pdf
- Arı, B., (2016). Anadolu ve Makedonya Türklerinde Doğumla İlgili Uygulamaların Benzer Yönleri. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(1), 141-156. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cusosbil/issue/32036/350079>
- Başdin, A., (2017). İçtimai Gelenekler Açısından Selçuklularda Toy, Düğün Törenleri ve Gelenekleri (Sultan Alp Arslan Dönemi). *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 400-406. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/369377>
- Baydu Kavaklı, R. (2023). Özbek Türklerinde umay ana kültü ve Anadolu'ya yansımaları. A. O. Kurt, M. Alıcı, Ş. Özcan, B. Patacı ve R. Kocataş(Eds.), *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Lisansüstü Sempozyumu I Bildiri Kitabı* (ss.375-390). ASBÜ yay. https://asbuyayin.asbu.edu.tr/sites/asbuyayin.asbu.edu.tr/files/inline-files/dt-symp-I%20web%20%281%29_1.pdf
- Cox, J.L. (2022). *Kutsalı ifade etmek din fenomenolojisine giriş*. Fuat Aydın (çev.), 3. Baskı. Ankara: Eskiyei Yay.
- Çelik, A. (2021). Ordu Çepnilerinde hayatın geçiş dönemlerinden “evlenme”. İçinde S. Gülten, T. Özcan ve K. Yavuz (Eds.), *Tarihi ve kültürel boyutlarıyla Ordu I* (1. baskı, ss.483-526). Fenomen.
- Çıblak Coşkun, N., (2011). Mersin’de Doğumla İlgili Âdetlerin Halk Hekimliği Yönünden İncelenmesi. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*, 1(3), 1-12. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mutfd/issue/43158/523425>
- Eren, M. (2013)., Halk İnancı Kavramının Sınırları ve Sınırlılıkları Üzerine Bir İnceleme. *Turkish Studies*, 8(13), 857-865.

- Eren, M., (2018). Bir Halk Bilimi Kavramı ve Çalışma Alanı Olarak Halk Dini. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, (28), 149-172. <https://doi.org/10.20427/turkiyat.1433878>
- Ergun, P., (2010). Türk Gelininin Mitolojik Göçü. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(24), 275-290. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/baunsobed/issue/50235/647936>
- Eroğlu, A. H. (2006). Türk halk inançlarının güncel değeri, İçinde Y. Koç, S. Sağlam ve C. Gelekci (Eds.), *1. Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri* (ss. 87-98). Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü. http://isamveri.org/pdfdrg/D165903/TY/TY_EROGLUHA.pdf
- Eroğlu, A. H. (2020). Halk inanışlarına giriş. İçinde D. Arık ve A. H. Eroğlu (Eds.), *Halk İnanışları El Kitabı* (2. baskı, ss. 20-42). Grafiker.
- Eroğlu, A. H. (2020). Geçiş dönemleri ile ilgili inanışlar. İçinde A. H. Eroğlu ve D. Arık (Eds.), *Halk İnanışları El Kitabı* (2. baskı, ss.258-279). Grafiker.
- Eroğlu, T. ve Kılıç H. Ç., (2005). Türk İnançları ve İnanışlar. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (49), 750-770. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusskd/issue/897/10045>
- Günay, Ü. ve Güngör, H. (2021). *Başlangıçtan günümüze Türklerin dini tarihi* (3. Basım). Bilge Kültür Sanat Yayıncılık.
- Güngör, H. ve Bekir K. (2017). *Türk halk inanışları üzerine notlar* (1. basım). Kimlik.
- Güre, M. (2022). *Dinlerde geçiş ritüelleri(doğum, evlilik ve ölüm)* (1.Basım). Gece Kitaplığı yay.
- Kalafat, Y. (1996). *İslamiyet ve Türk halk inançları*. Kültür Bakanlığı Yay.
- Kalafat, Y. (2006). *Doğu Anadolu'da eski Türk inançlarının izleri*. (5. baskı). Babil.
- Kalafat, Y., (1999). Türk Dünyası Tarih Çalışmalarında Halk İnançlarının Önemi. *Milli Folklor Dergisi*, 11(44), 88-90. <https://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=44&Sayfa=87>

- Kalafat, Y., (1999). Türkiye'de Halk İnançları ve Alevilik. *Türk Kültürü Ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (9), 15-20.
- Karaoğlan, H. (2020). *Ruhla İlgili İnanışlar*. İçinde D. Arık ve A. H. Eroğlu (Eds.), *Halk İnanışları El Kitabı* (2. baskı, ss. 363-382). Grafiker.
- Karakaş, R., (2021). Doğanın ve İnsanın Dirilişinin Simgesi: Yumurta. *Uluslararası Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 4(6), 31-51.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/uhad/issue/62633/865729>
- Kılıç, S., (1996). Hikmet Tanyu'nun Hayatı ve Eserleri. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 225-240.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/firatilahiyat/issue/68465/1070054>
- Kır, İ., (2011). Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(36), 381-404.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/esosder/issue/6150/82609>
- Koç, M., (2022). İslâm Hukukunda Iskât-ı Salât ve Devir: Osmanlı Uygulaması Örneği. *Kilitbahir*, 21, 67-90. DOI: 10.5281/zenodo.7058414
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/kilitbahir/issue/72601/1143990>
- Küçük, A., (2011). Doğu Karadeniz Yöresi Doğum Sonrası İnanış ve Uygulamalarında Cadı/ Obur. *Karadeniz*, 3(12), 123-136.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/kdeniz/issue/16863/175544>
- Mandaloğlu, M., (2012). İslamiyet'ten Önce Türklerde Toplantı ve Törenler. *Türk Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 162(162), 211-232.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsadergisi/issue/21489/230344>
- Merriam, S. B. (2023). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. Selahattin Turan (Çev. Ed.), 3. Basımdan Çeviri. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Neuman, W. L. (2017). *Toplumsal araştırma yöntemleri nitel ve nicel yaklaşımlar I-II* (9.basım). Sedef Özge (çev.). Ankara: Yayınodası.
- Örnek, S. V. (1971). *Etnoloji sözlüğü*. Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yay.

- Örnek, S. V., (1971). Anadolu Folklorunda Ölüm. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları-218*, Ankara Üniversitesi Basımevi. 48-54.
- Örnek, S. V. (1995). *Türk halk bilimi*. Kültür Bakanlığı Yay.
- Özcan. Ş., (2016). İnsana Verilen Değer Ekseninde Çeşitli Dinlerde İnsan: Dinler Tarihi Açısından Karşılaştırmalı Bir İnceleme. *Dini Araştırmalar*, 19(48), 203-224. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/da/issue/24084/255697>
- Öztürk, A., (2020). Karadeniz Bölgesi İle Macaristan Kuman Kıpçak Coğrafyasının Karşılaştırmalı Halk İnançları. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, 17(66), 385-421. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/karadearas/issue/68575/1074876>
- Sancak, Ş. ve Alver, M., (2011). Cinsiyet Tahminine Dayalı İnanış Ve Uygulamalara Yönelik Bir Değerlendirme: Alman Kültürü Ve Türk Kültüründe Karadeniz Örneği. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, 30(30), 143-155. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/karadearas/issue/10066/124115>
- Şimşek, E., (2017). Türk Kültüründe “Alkarısı” İnancı ve Bu İnanca Bağlı Olarak Anlatılan Efsaneler. *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 5(12), 99-115. <https://doi.org/10.31126/akrajournal.327926>
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/akrajournal/issue/29975/327926>
- Şişman, B. ve Dost, E., (2018). Trabzon ve Giresun Yöresi Çepnilerinde Eski Türk İnanışlarının İzleri. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 7(17), 18 -34. https://dedekorkutdergisi.com/Makaleler/412103230_BEK%c4%b0R,%20%c5%9ei%c5%9fman%20&%20Elvan%20DOST-converted.pdf
- Tanyu, H., (1976). Dini Folklor veya Dini-Manevi Halk İnançlarının Çeşit ve Mahiyeti Üzerinde Bir Araştırma I. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 21(1-4), 123-142. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/auifd/issue/71531/1151138>
- Tatlıoğlu, D., (2000). Türkmen İrımları (Halk İnançları). *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (4), 151-166. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cuifd/issue/4308/257259>

- Tezcan, M., (1980). Beşik Kertme Nişanı Geleneği ve Çayırbağı Köyü Uygulaması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 13(1), 239-257.
https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000643
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/auebfd/issue/48619/617748>
- Tokur Kesgin M. ve Özcebe, H., (2004). Türkiye’de Çocuk Bakımındaki Geleneksel İnanç ve Uygulamalar. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, (1), 43-56. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkiyat/issue/16660/329768>
- Toros Kurtoğlu, Y. (2015). *Eski Orta-Asya Türk Devletleri’nde aile hukuku*, (Tez No. 427343) [Yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Ülkütaşır, M. Ş., (1976). Türkiye Türklerinde ad verme ile ilgili gelenek ve inançlar, *I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri Dizi: 6* (ss. 369-384), Gelenek-Görenek ve İnançlar 4, Kültür Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Yay. 21. https://isamveri.org/pdfdrg/D028770-04/1976/1976_ULKUTASIRMS.pdf
- Ünal, M., (2004). Türk Medyasının Halk İnanışlarına Bakışı. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, (16), 43-67.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubar/issue/16957/177054>
- Ünal, Ö., (2022). Türk Halk İnanışlarında İstira, Tıbıka ve Ümmü Sübyan. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (7), 36-51.
doi.org/10.51531/korkutataturkiyat.1074999
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/korkutataturkiyat/issue/69760/1074999#:~:text=Istira%2C%20tıbıka%20ve%20ümmü%20sübyan,kadınlara%20yönelik%20geliştirilmiş%20bir%20inanıştır.>
- Yalçınkaya, F., (2023). Kirvelikle Kurulan Sanal Akrabalığın Koruyucu İşlevi. *SÜREK Alevîlik-Bektaşîlik ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, (1), 57-72.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/surekdergi/issue/83262/1441465>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. baskı). Seçkin.

İnternet Kaynakları

Telkin. Din İşleri Yüksek Kurulu, (2017). Erişim: 21 Mart 2024, <https://kurul.diyamet.gov.tr/Cevap-Ara/362/telkin-nedir-nasil-yapilir-ve-dini-hukmunedir#:~:text=Telkin%2C%20%C3%B6lmek%20%C3%BCzere%20olan%20ki%20%27Fiye,%20%C3%B6l%C3%BCye%20iman%20esaslar%C4%B1n%C4%B1%20hat%C4%B1rlatmaya%20denir.>

Sözlü Görüşme Yapılan Kaynaklar

Abuçka, E. (2023, Sözlü Görüşme). Oluklu Mahallesi Sarnıç Sokak Halk İnanışları Konulu Görüşme.

Abuçka, M. (2023, Sözlü Görüşme). Oluklu Mahallesi Sarnıç Sokak Halk İnanışları Konulu Görüşme.

Almak, A. (2023, Sözlü Görüşme). Oluklu Mahallesi Sarnıç Sokak Halk İnanışları Konulu Görüşme.

Ateşli, S. (2023, Sözlü Görüşme). Oluklu Mahallesi Karapınar Sokak Halk İnanışları Konulu Görüşme.

Ateşli, Y. (2023, Sözlü Görüşme). Oluklu Mahallesi Karapınar Sokak Halk İnanışları Konulu Görüşme.

Cebecioğlu, H. (2023, Sözlü Görüşme). Oluklu Mahallesi Karapınar Sokak Halk İnanışları Konulu Görüşme.

Cebecioğlu, O. (2023, Sözlü Görüşme). Oluklu Mahallesi Karapınar Sokak Halk İnanışları Konulu Görüşme.

Dinlek, A. (2023, Sözlü Görüşme). Oluklu Mahallesi Sarnıç Sokak Halk İnanışları Konulu Görüşme.

Dinlek, A. (2023, Sözlü Görüşme). Oluklu Mahallesi Sarnıç Sokak Halk İnanışları Konulu Görüşme.

Kay, S. (2023, Sözlü Görüşme). Oluklu Mahallesi Merkez Sokak Halk İnanışları Konulu Görüşme.

Karacaoğlu, D.A. (2023, Sözlü Görüşme). Oluklu Mahallesi Sarnıç Sokak Halk İnanışları Konulu Görüşme.

Kocamanoğlu, D. (2023, Sözlü Görüşme). Oluklu Mahallesi Kocamanoğlu Sokak Halk İnanışları Konulu Görüşme.

- Optur, M. (2023, Sözlü Görüşme). Oluklu Mahallesi Sarnıç Sokak Halk İnanışları Konulu Görüşme.
- Özgan, D. (2023, Sözlü Görüşme). Oluklu Mahallesi Merkez Sokak Halk İnanışları Konulu Görüşme.
- Özgan, H. (2023, Sözlü Görüşme). Oluklu Mahallesi Karapınar Sokak Halk İnanışları Konulu Görüşme.
- Özgan, Y. (2023, Sözlü Görüşme). Oluklu Mahallesi Karapınar Sokak Halk İnanışları Konulu Görüşme.
- Suiçmezoğlu, A. (2023, Sözlü Görüşme). Oluklu Mahallesi Merkez Sokak Halk İnanışları Konulu Görüşme.
- Suiçmezoğlu, A. (2024, Sözlü Görüşme). Oluklu Mahallesi ve Sokakları Konulu Görüşme.
- Törüm, A. (2023, Sözlü Görüşme). Oluklu Mahallesi Merkez Sokak Halk İnanışları Konulu Görüşme.
- Törüm, E. (2023, Sözlü Görüşme). Oluklu Mahallesi Merkez Sokak Halk İnanışları Konulu Görüşme.
- Uğurlu, M. (2023, Sözlü Görüşme). Oluklu Mahallesi Kocamanoğlu Sokak Halk İnanışları Konulu Görüşme.
- Uğurlu, H. İ. (2023, Sözlü Görüşme). Oluklu Mahallesi Kocamanoğlu Sokak Halk İnanışları Konulu Görüşme.
- Uğurlu, H. (2023, Sözlü Görüşme). Oluklu Mahallesi Kocamanoğlu Sokak Halk İnanışları Konulu Görüşme.
- Uğurlu, R. (2023, Sözlü Görüşme). Oluklu Mahallesi Kocamanoğlu Sokak Halk İnanışları Konulu Görüşme.
- Yar, E. (2023, Sözlü Görüşme). Oluklu Mahallesi Merkez Sokak Halk İnanışları Konulu Görüşme.

Yusufoğlu, İ. (2023, Sözlü Görüşme). Oluklu Mahallesi Kocamanoğlu Sokak Halk İnanışları Konulu Görüşme.

YASAL ÖZEL İZİN BELGESİ

T.C.
ORDU ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu

OTURUM TARİHİ	OTURUM SAYISI	KARAR SAYISI
06/07/2023	06	2023-133

KARAR NO: 2023-133

Doç. Dr. Cenani KUVANCI'nın "Ordu İli Fatsa İlçesi Oluklu Mahallesi Halk İnanışları" başlıklı çalışması etik yönden incelendi.

Doç. Dr. Cenani KUVANCI'nın "Ordu İli Fatsa İlçesi Oluklu Mahallesi Halk İnanışları" başlıklı çalışmasının etik yönden uygun olduğuna, toplantıya katılanların oy birliği ile karar verildi.


Doç. Dr. Tuba ACAR ERDOL
Başkan

ETİK KURUL KARARI

1

“ORDU İLİ FATSA İLÇESİ OLUKLU MAHALLESİ HALK İNANIŞLARI”

ALAN ARAŞTIRMASI GÖRÜŞME/MÜLAKAT SORULARI

Merhaba adım Elif DİNLEK. Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Bilimleri Anabilim Dalı, Dinler Tarihi Bilim Dalı'nda yüksek lisans öğrencisiyim. Oluklu mahallesi halk inanışlarını belirlemeye yönelik çalışma yapmaktayım. Size konuyla ilgili sorular yönelterek görüşme yapmak istiyorum. İzin verirseniz görüşmemizi ses ve/veya video kaydı ile kayıt altına almak istiyorum. Görüşmemizle ilgili ses ve/veya görüntü kaydı, gizlilik ilkesine uygun şekilde bir flash bellekte saklanacak ve yalnızca bilimsel amaçlı olarak kullanılacak, araştırmanın bitiminden sonra danışmanımın gözetiminde imha edilecektir. Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim.

-Kısaca kendinizden bahseder misiniz?

Adınız:

Soyadınız:

Kaç yaşındasınız:

Mesleğiniz:

Doğduğunuz il-İlçe-Köy:

Kaç yılınız Oluklu köyünde geçti:

DOĞUM, EVLİLİK, ÖLÜM, DİNİ-SOSYAL HAYAT VE OLUKLU MAHALLESİYLE İLGİLİ GÖRÜŞME SORULARI

A.DOĞUMLA İLGİLİ GÖRÜŞME SORULARI

A.1. DOĞUM ÖNCESİNE DAİR SORULAR

1. Çocuğu olmayan kadının veya çocuk olması isteniyorsa başvurduğu yöntemler nelerdir?

* Bitkisel-hayvansal yöntemler hakkında bilgi verir misiniz?

* Evliya –cami ziyareti gibi yöntemler hakkında bilgi verir misiniz? Varsa uygulamaları nasıl yapılmaktadır?

2. Erkek çocuk isteniyorsa yapılan uygulamalar nelerdir?

3. Çocuğun cinsiyetini öğrenmek için ne tür uygulamalar yapılır?

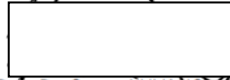
* Fala bakma veya tefeül açma gibi uygulamalar nasıl yapılır?

* Vücutta olan değişimlere göre, önceki çocuğa bakılarak yapılan yorumlar hakkında bilgi verir misiniz?

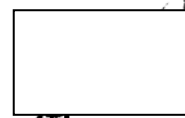
* Aşermeye göre yapılan yorumlar nelerdir?

4. Hamile olan kadının sakınması gereken davranışlar nelerdir?

* Düşük olmasını önlemek için neler yapılır?



Doç. Dr. Cenan KUVANCI



Elif DİNLEK

- * Aşerdiğini yemezse, tavuk temizlerse çocukta leke oluşur,
- * Evliya beni, gül lekesi olarak tanımladığımız inançlarınız var mı? Varsa bunlar hakkında bilgi verebilir misiniz?
- * Bebek tüylü olmasın diye şeftali yememe, yarım dudaklı doğmasın diye tavşana bakmama, nar, çilek yememe vb. inançlarınız var mıdır?
- * Anne neye bakarsa bebek ona benzer gibi inanışlar mevcut mudur? Varsa inanış ve uygulamalar nasıldır?

5. Doğumun kolay olması için neler yapılır?

6. İstenmeyen bir gebelik gerçekleştiyse neler yapılır?

- * Gebelikten korunmak için yapılan uygulamalar nelerdir?

7. Çocuğun beşiği veya odasını hazırlama görevi kimindir? Konuyla ilgili uygulamalar nasıldır?

- * Doğuma hazırlık için neler yapılır?

A.2. DOĞUM SONRASINA DAİR SORULAR

1. Evde davet, Kur'an okutma vb. merasim yapılır mı? Uygulama nasıldır?

2. Lohusa tabirinin farklı adı var mıdır, varsa bilgi verir misiniz?

3. Lohusa kadının dikkat etmesi gerekenler nelerdir?

4. Lohusa kadına neler yedirilir? Özel bir yemek veya lohusa çorbası varsa adı nedir?

5. Alkarası veya albastı inancı var mıdır? Lohusa kadın bu durumdan nasıl korunur?

- * İki lohusanın karşılaşmaması gerektiği inanışı veya benzer inanışlar varsa bununla ilgili bilgi verir misiniz?

6. Lohusa kadına cin musallat olursa veya albasması olursa nasıl bir çözüm yolu uygulanır?

- * Kırk basması, al suyu, temas büyü, kırklama gibi inanışlar varsa nelerdir, bunlardan kurtulmanın yolları hakkında bilgi verir misiniz ?

7. Anne ve bebeği nazardan korumak için yapılanlar nelerdir?

8. Doğan bebeğin güzel olması (alınının açık olması, burnunun küçük olması gibi) için yapılan uygulamalar var mı? Varsa nelerdir?

9. Göbek bağı ile ilgili uygulamalar nelerdir?

10. İsim koyma ile ilgili uygulamalar veya merasimler hakkında bilgi verir misiniz?

11. Bebek ölümlerini azaltmak için yapılan uygulamalar nelerdir?

12. Çocuk diş çıkarınca yapılan törenler nasıl yapılır? (Diş hediği gibi)

13. Sünnet uygulamaları, merasimleri nasıldır?

- * Kirvelik veya benzeri bir uygulamalar nasıl uygulanır?

Doç. Dr. Cenani KUVANCI

Elif DİNLEK

14. Çocuk yürümez ise veya geç yürürse neler yapılır?

15. Çocuk konuşmaz ise veya geç konuşursa bu durumda neler yapılır?

B. EVLİLİKLE İLGİLİ GÖRÜŞME SORULARI

B.1. DÜĞÜN ÖNCESİNE DAİR SORULAR

1.Kızların kısmetlerinin açılması için neler yapılır? Konuyla ilgili neler yapılır?

2.Kız bulma nasıl olur?

- * Görücü usulü kız bulma nasıl olur?
- * Kız kaçırma olursa isteme, görücüye gitme nasıl olur?
- * Akraba evliliği nasıldır?

3.Söz kesimi ile ilgili merasimlerde neler yapılır?

4.Nişan takma ile ilgili uygulamalar nelerdir?

- * Nişan bohçası uygulaması var mıdır? Varsa kim kimin için hazırlar?
- * Bu bohçalarda hangi eşyaları almak gerekir?
- * Bohça götürme uygulaması nasıl olur?

5.Çeyiz hazırlamada usul nasıldır?

- * Çeyizde hangi eşyayı kimler alır?
- * Çeyiz serme nasıl yapılır?
- * Kız tarafı çeyiz için neler hazırlar?
- * Erkek tarafı çeyiz için neler hazırlar?

6.Davetiye ve dürü (hediye) hazırlama hakkında bilgi verir misiniz?

- * Dürü kimlere verilir?
- * Dürüler nelerden hazırlanır?
- * Davetiyenin yanında hediye götürülür mü, neler götürülür?

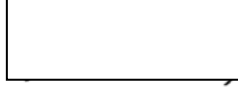
B.2. DÜĞÜN SIRASINA DAİR SORULAR

1.Nikah ne zaman kıyılır?

- * İmam nikahı uygulaması nasıldır?
- * Nikah kıymaya özel bir merasim varsa nasıl yapılır?

2.Kına uygulaması ne zaman ve nasıl yapılır? Uygulanan gelenekler nelerdir?

- * Kınaya özel kıyafette nelere dikkat edilir?
- * Kınaya erkek tarafı nasıl katılır?



Doç. Dr. Cenan KUVANCI



Elif DİNLEK

4

- * Kınada sağıcın görevleri nelerdir? Sağıçlık nasıl olur?
- * Kınayı kim karıştırır ve gelinin eline sürer?
- * Kınada ikramlıklar nasıl hazırlanır, varsa ikramları kim alır?

3.Gelini evden çıkarma nasıl olur?

- * Gelin evden çıkmadan uygulanan adetler nelerdir?
- * Gelin evden çıkarken uygulanan adetler nelerdir?
- * Gelini evden kim çıkarır, kuşağını kim bağlar?

4.Düğünde bohça götürme nasıldır?

5.Düğün nasıl yapılır? Yöreye özel adetler hakkında bilgi verir misiniz?

- * Düğün yemekleri nelerdir, nasıl hazırlanır?
- * Atkı uygulaması nasıl yapılır?
- * Gelin sadece gelinlik mi giyer? Yöreye özgü bir gelin kıyafetleri hakkında bilgi verir misiniz?
- * Geline takı olarak neler yapılır?

B. 3. DÜĞÜN SONRASINA DAİR SORULAR

1.Gelin ve damadın aile ziyaretleri, el öpme merasimi hakkında bilgi verir misiniz?

2.Düğün sonrası uygulanan gelenekler nelerdir, bilgi verir misiniz?

C. ÖLÜMLE İLGİLİ GÖRÜŞME SORULARI

C.1. ÖLÜM ÖNCESİNE DAİR SORULAR

1.Ölümün belirtisi sayılan işaretler nelerdir?

- * Bazı eşyaların; baykuş, karga gibi hayvanların ötmesi; tabiat olaylarının; rüyaların; hastada görülen değişikliklerin ölüme işaret etmesi gibi örnekler yörede nasıl algılanır?

2.Ölümü beklenen hastalar için ölüme hazırlık anlamında yapılan gelenekler nelerdir, bilgi verir misiniz?

C.2. ÖLÜM ESNASINA DAİR SORULAR


1.Ölüm esnasında kişinin rahat can vermesi için yapılan uygulamalar hakkında bilgi verir misiniz?

2.Kişinin imanla kabre girmesi için yapılan uygulamalar nelerdir, bilgi verir misiniz?


C.3. ÖLÜM SONRASINA DAİR SORULAR

1.Ölünün yıkanması, kefenlenmesi ve defin işlerinde uygulamalar nasıldır?

2.Iskat ve devir (kişinin sağ iken kılmadığı namaz, oruç, kurban, adak, kefarete vb. mükellefiyetlerini ölümünden sonra fideyle ödenerek düşürülmesi) uygulaması nasıldır?



Doç. Dr. Cenani KUVANCI



Elif DINLEK

3. Taziye yemeği duası nasıl yapılmaktadır?
4. Mezar ziyaretinde uygulanan gelenekler nelerdir?
5. Yedisi, kırkı, 52'si gibi günlerde yapılan uygulamalar hakkında bilgi verir misiniz?
6. Ölünün eve uğramaması için yapılan (tabutun altına taş koyulması, eve girmeden ahıra girmek gibi) uygulamalar hakkında bilgi verir misiniz?
7. Ölünün gözünün açık olması ne anlam ifade eder?

D. DİNİ-SOSYAL HAYATA DAİR SORULAR

D.1. UĞUR VE UĞURSUZLUK

1. Uğur getirdiğine inanılan bitkiler nelerdir? Bu bitkilerin ne zaman, nasıl uğur getirdiğine inanılır? (Efliyan bitkisinin uğur getirmesi gibi)
2. Uğur getirdiğine inanılan hayvanlar hakkında bilgi verir misiniz?(Uğur böceği gibi)
3. Uğur getiren davranışlar, uygulamalar hakkında bilgi verir misiniz?(Taş üstüne isim yazıp sobaya atmak sevdayı artırır gibi)
4. Uğursuzluk getirdiğine inanılan bitkiler nelerdir? Bu bitkilerin hangi durumlarda uğursuzluk getirdiğine inanılır?(Yumurta, soğan, sarımsak kabuğu yakmak; incir ağacı gibi)
5. Uğursuzluk getirdiğine inanılan hayvanlar hangileridir?(Yılan dala asılmaz; Baykuş, Karga gibi)
6. Yapıldığı zaman uğursuzluk getiren davranışlar, uygulamalar hakkında bilgi verir misiniz? (gün batarken turnak kesmek, aynaya bakmak; merdiven altından geçmek; davul çalmak; adetli kadının peynir, yoğurt mayalaması; süpürge üzerinden atlamak gibi)
7. Sayılarla ilgili uğur uğursuzluk inanışları hakkında bilgi verir misiniz? (Kuluçkaya çift sayıda yumurta konmaz; Yastık altına ikiz, üçüz fındık koyan evleneceği kişiyi rüyasında görür gibi)
8. Bereket getirdiğine inanılan uygulamalar hakkında bilgi verir misiniz?

D.2. NAZAR, MUSKA, BÜYÜ, FAL İLE İLGİLİ SORULAR

1. Bebeklere nazar değmesin diye yapılan uygulamalar nasıldır? (Tuz dolandırma, kırk yamalık yakma gibi)
2. Nazar değdiği nasıl anlaşılır?
3. Erkek ve kadın nazarı nasıl anlaşılır?
4. Nazar değmemesi için alınacak tedbirler nelerdir?
5. Nazar duasını kim okur?
6. Bitkilere ve hayvanlara nazar değmemesi için yapılan uygulamalar nelerdir?
7. Bitkilere ve hayvanlara nazar değerse çözüm için neler yapılır?
8. Muska hangi amaçla kullanılır?

Doç. Dr. Cenani KUVANCI

Elif DİNLEK

9. Bebek ve çocuk muskası hangi amaçla kullanılır, konuyla ilgili bilgi verir misiniz?
10. Muska kime yaptırılır?
11. Büyü yapma hakkında bilgi verir misiniz? Büyü hangi amaçlarla yaptırılır?
12. Büyü kime yaptırılır veya bozdurulur?
13. Fal bakma, bakturma inancı hakkında bilgi verir misiniz?
14. Kimler fal bakar, fal baktırmak için kime gidilir?
15. Fal niçin baktırılır?

D.3. ÖNEMLİ GÜNLER, KUTSAL ZAMANLAR VE MEKÂNLARLA İLGİLİ SORULAR

1. Cuma günü namaz öncesi ve sonrasında yapılan bugüne özel uygulamalar, hazırlıklar nelerdir?
2. Üç aylar ve kandil geceleri için uygulanan merasim veya hazırlık; bu günlere özel yapılan yemekler hakkında bilgi verir misiniz?
3. Arefe günü nasıl hazırlıklar yapılır?
- * Arefe günü yapılması yasak olan şeyler nelerdir?
 - * Arife günü için kullanılan özel bir isim, tabir var mıdır? Nelerdir? (Buğday günü gibi)
4. Bayram hazırlıklarında neler yapılır?
- * Bayramlara özel hazırlanan yemekler nelerdir?
 - * Yöreye özel bayram adetleri nelerdir bilgi verir misiniz?
5. Hıdırellez nasıl kutlanır bilgi verir misiniz?
- * Yörede Hıdırellez de yapılan kutlama ve inanışlar nelerdir?
6. Nevruz bayramı yörede nasıl kutlanmaktadır?
- * Yöreye özel bir kutlama ve uygulamalar nelerdir bilgi verir misiniz?

D.4. TABİAT MERKEZLİ İNANÇLARLA İLGİLİ SORULAR

1. Yağmurla ilgili inanışlar hakkında bilgi verir misiniz?
2. Yağmur duasına çıkılır mı? Bununla ilgili yapılanlar hakkında bilgi verir misiniz?
3. Ağaç ve ormanlarla ilgili halk arasında yayılmış inanışlar nelerdir?
4. Ateşle ilgili inanışlar hakkında bilgi verir misiniz?
5. Oluklu'da bir su kaynağı var mıdır, varsa bu su hakkında bilgi verir misiniz? (Kutsal kabul edilen vb.)
6. Bu su kaynağı ile ilgili veya genel olarak su ile ilgili inanışlar nelerdir?

Doç. Dr. Cenani KUVANCI

Elif DİNLEK

7.Mevsimler için kullanılan takvim hakkında bilgi verir misiniz? Bu takvimde günler, aylar nasıl tespit edilir, ne anlama gelir?

D.5. DİNİ NİTELİKLİ ZİYARET YERLERİYLE İLGİLİ SORULAR

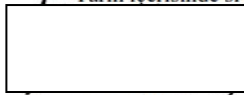
- 1.Oluklu'da insanların kutsal kabul ettiği ziyaret yeri neresidir?
- 2.Bu ziyaret yerinin önemi nedir?
- 3.Bu ziyaret yerinin tarihi ile ilgili bilgiler nelerdir?
- 4.İnsanlar burayı hangi amaçlarla ziyaret ederler?
- 5.Ziyaret esnasında yapılan uygulamalar hakkında bilgi verir misiniz?(Mum yakma, kurban kesme, dua etme gibi)

D.6. HALK HEKİMLİĞİYLE İLGİLİ SORULAR

- 1.Oluklu'da ocak ve elverme ile ilgili bilgi verir misiniz?
- 2.Kimler ocağa(Halk hekimine) gitmelidir?
- 3.Halk hekimi, Ocak hangi hastalıkları tedavi eder?
- 4.Halk hekiminin tedavi amacıyla kullandığı bitkiler hangileridir?
5. Halk hekiminin tedavi amacıyla kullandığı yöntemler nelerdir?
- 6.Halk hekimliği başka bir kişiye öğretilir mi?

E. OLUKLU MAHALLESİYLE İLGİLİ SORULAR

- 1.Oluklunun iklimi nasıldır?
- 2.Oluklu nüfusunda kayıtlı kaç kişi mevcuttur?
 - * Burada mübadeleden sonra kalmış Rum, Ermeni, Gürcü vatandaşlarımız var mıdır?
 - * Varsa bunların Türk nüfusa oranı nedir?
- 3.Oluklu'da ekonomik faaliyetler deyince nelerden bahsedilir?
 - * Yörede halkın geçim kaynakları nelerdir?
- 4.Oluklu'da tarım ve hayvancılık ile uğraşanların durumu nedir?
 - * Günümüzde tarım ve hayvancılıkla geçimini sağlayanların oranı nasıldır?
- 5.Oluklu'da sanayi ve ticari faaliyetler nelerdir?
- 6.Geçmişten günümüze eğitim öğretim açısından olukluyu nasıl değerlendirebiliriz?
- 7.Oluklu tarihi ile ilgili bilgiler nelerdir?
 - * Oluklu adı nereden gelmektedir?
 - * Buraya ilk yerleşenler kimlerdir bilgi verir misiniz?
 - * Tarih içerisinde siyasi, sosyal olarak nasıl bir değişim yaşanmıştır?



Doç. Dr. Cenani KUVANCI



Elif DİNLEK

8.Oluklu inanç coğrafyası ile ilgili neler söylenebilir?

- * Gayr-ı müslim nüfus mevcut mudur? Varsa Müslüman nüfusa oranı nedir?
- * Farklı mezhep ve inanışlardan vatandaşlarımız var mıdır? Varsa oranı ne kadardır?
- * Gayr-ı Müslimlerin veya farklı mezhepteki vatandaşlarımızın ibadet yerleri hakkında bilgi verir misiniz?
- * Oluklu'da faaliyet gösteren cemaatler hangileridir? Ne tür faaliyetleri vardır?

9.Oluklu'da var olan tarihi caminin önemi nedir?

- * Cami ne zaman ve kim tarafından yapılmıştır?
- * Tarihi süreçte yapılan restorasyonlar hakkında bilgi verir misiniz?
- * Camide ne tür faaliyetler yapılmaktadır?

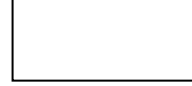
Sorumlu Araştırmacı (Danışman)

Doç. Dr. Cenan KUVANCI



Yardımcı Araştırmacı (YL Öğrencisi)

Elif DİNLEK



GÖNÜLLÜ OLUR FORMU



BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU

Bu katıldığınız çalışma bilimsel bir araştırma olup, araştırmanın adı **“Ordu İli Fatsa İlçesi Oluklu Mahallesi Halk İnanışları”** dır. Bu çalışma, Ordu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı öğretim elemanlarından Yetkin KARAOĞLU tarafından yürütülen bir çalışmadır. Bu çalışmanın amacı Oluklu mahallesinde unutulmuş veya unutulmaya yüz tutmuş tüm halk inanışlarını, yöre halkına özgü şekli ile tespit etmektir. Bu çalışmaya katılırsanız sizden 2 saat kadar zaman ayırmanız istenecektir. Bu çalışmada sizden oluklu mahallesi halk inanışlarıyla ilgili bilgi vermeniz beklenmektedir. Çalışmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmeyecektir. Cevaplarınız tamamen gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecekti ve elde edilecek bilgiler bilimsel yayımlarda kullanılacaktır.

Çalışma, kişisel rahatsızlık verecek unsurlar içermemektedir. Ancak, çalışma sırasında sorulardan ya da herhangi bir nedenden ötürü kendinizi rahatsız hissederseniz çalışmayı yarıda bırakıp çıkmakta serbestsiniz. Çalışma sonunda, bu çalışmayla ilgili sorularınız cevaplanacaktır. Bu çalışmaya katıldığımız için şimdiden teşekkür ederiz. Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak ve sorularınız için Ordu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri öğretim elemanı Yetkin KARAOĞLU ile iletişim kurabilirsiniz.

Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman yarıda kesip çıkabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayımlarda kullanılmasını kabul ediyorum.

Ad-Soyad

Tarih

İmza

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı	Elif DİNLEK
Yabancı Dili	İngilizce
Orcid Numarası	0009-0005-7811-2146
Ulusal Tez Merkezi Referans Numarası	10615727
Lise	Mersin İmam Hatip Lisesi
Lisans	Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
Yüksek Lisans	Ordu Üniversitesi, Dinler Tarihi
Mesleki Deneyim	Millî Eğitim Bakanlığı, Öğretmen
Akademik Çalışmalar	Ordu İli Fatsa İlçesi Oluklu Mahallesi Halk İnanışları (Yüksek Lisans Tezi)